

Eeva Eloranta-Jokela
Tuula Koskenvaara-Loikkanen

LUOVAA LAPIOINTIA SAAPPAAT SAVESSA

TAMPEREEN YLIOPISTO
Projektityö pro gradu –tutkielma, kirjallinen erittely
Tiedotusoppi
Tietojenkäsittelyoppi
Maaliskuu 2000

1 Johdanto 4**2 Tutkimusongelma 9**

- 2.1 Informaatiotuotteen elinkaari 9
- 2.2 Informaatiotuotteen rakenne ja sen elementit 12
- 2.3 Perusolettamuksia median vaikutuksesta julkaisun elementteihin 15

3 Painettu historiikki 23

- 3.1 Työn taustat 23
- 3.2 Historiikin sisältö 26
- 3.3 Kirjan ulkoasu 31
- 3.4 Työn eteneminen ja toteutus 33
- 3.5 Arvioita 36

4 Verkkokirjan suunnittelu ja toteutus 39

- 4.1 Lähtökohdat 39
- 4.2 Erilaisia asenteita ja tavoitteita 40
- 4.3 Ensimmäiset kysymykset 40
- 4.4 Ensimmäiset ratkaistut kysymykset 44
- 4.5 Työskentelyn aloitus 49
- 4.6 Verkkokirjan ulkoasun sommittelu 50
- 4.7 Sisältöelementit 54
- 4.8 Värien valinnasta 57

5 Verkkokirjasta verkkohistoriikiksi 59

- 5.1 Verkkokirjan analyysi 59
- 5.2 Verkkohistoriikki syntyy 70
- 5.3 Ideat, joita ei toteutettu 82

6 Keskustelu 89

- 6.1 Tutkimuksen tulokset 89
- 6.2 Rajoitukset 96
- 6.3 Suositukset käytännön soveltajille 97
- 6.4 Jatkotutkimusongelmia 100

Lähteet 101**Liitteet 106**

Kuvaluettelo 116

1 Johdanto

Kiinnostuimme painetun ja verkkojulkaisun eroista keväällä 1997 aloittaessamme monitieteiset opinnot tietoverkkopalvelujen maisteriohjelmassa Tampereen yliopistossa. Toimitimme Tampereen lyhytelokuvajuhlien Festival News-verkkolehteä [Festival News 1997]. Opiskelijaryhmämme loi julkaisualustan lehdelle ja toimitti sitä viikon ajan paperilehteä varten tehdystä materiaalista.

Pohdimme painetun ja verkkoviestinnän eroja myös maisteriohjelman projektityössä. Teimme Rakennustieto Oy:lle sähköisen esimerkin siitä, miten Rakentajain kalenteri -niminen [Rakentajain kalenteri 1997] perinteikäs käsikirja ja hakuteos taipuisi painotuotteesta cd-romiksi.

Tässä tutkimuksessa on toimitettu sama aineisto sekä painettuna että verkossa julkaistavaksi. Löytääksemme eroavat kohdat ruohonjuuritasolla teimme ensin **historiikista** verkkokirjan, jonka sisältö vastaa kirjaa lähestulkoon yksi yhteen –periaatteella. Toimitimme kirjan html-muotoon **verkkokirjaksi** ilman konversiovälinettä. Analysoimalla ensimmäistä vaihetta ideoimme toisen version, käyttöliittymän **verkkohistoriikille**

Suuri osa uusista kuvista ja teksteistä luodaan tietotekniikan avulla. Ne ovat valmiiksi digitaalisessa muodossa. Lisäksi aiemmin pelkästään paperilla olleita asiakirjoja muunnetaan jälkikäteen digitaaliseen muotoon. Kaikki nämä voidaan myös viedä tietoverkkoon, jossa ne ovat kaikkien saatavilla. Yksinkertaisinta on niin sanotusti lapioida aineisto suoraan verkkosivuille eli tehdä verkkoon painetun kaltaista aineistoa.

Tietoverkkomaisterikurssillamme yhtä aikaa opiskelleet Päivi Kuusisto ja Mika Pippuri määrittivät journalistisessa pro gradussaan ensimmäisten joukossa, millainen on hyvä verkkojulkaisu. He kiinnostuivat aiheesta, koska verkkojulkaisun tekemiseen oli pitänyt lähteä lähes tyhjältä pöydältä.

”Verkkojulkaisemisesta sinänsä on olemassa vain vähän tutkimusaineistoa.

Suomalainen verkkojulkaiseminen perustuu pitkälti toimittajien omaan mielenkiintoon

ja harrastuneisuuteen joten julkaisut on luotu yritysten ja erehdysten kautta.”[Kuusisto & Pippuri 1998, 3]

Verkkosivustojen tekemiseen opastavia julkaisuja on ilmestynyt tulvimalla, mutta verkkojulkaisujen tutkimus on lähtenyt liikkeelle vasta pari vuotta sitten [Heinonen 1998, 11]. Vaikka tekijöiden kokemuksiin perustuvista kirjoista [Morris & Hinrichs 1996] sekä teknisistä oppaista [Kentie 1997] onkin paljon hyötyä yksittäisten verkkosivujen suunnittelusta käytännössä, ne eivät anna vastauksia painetun ja verkkojulkaisun erojen tarkasteluun. Tällä hetkellä alunperin paperille tulostettavaksi tarkoitettua tekstiä ja kuvia lapioidaan tai automaattisesti konvertoidaan liittämällä niihin selaintulkintaa varten HTML-merkit sekä dokumenttituotannossa että verkkolehdistäkin.

Käytettävyystutkija Jacob Nielsen on tutkinut painetun julkaisun ja verkkojulkaisun eroja [Nielsen 1999]. Nielsenin verkkolukemista [Nielsen 1997] ja verkkokirjoittamista [Morkes & Nielsen 1997] koskevat artikkelit ovat olleet lähtökohtana ongelmamme tarkastelussa.

Tutkimuksemme tavoite on löytää kysymyksiä, joihin pitää ottaa kantaa, kun paperille toimitettua informaatiota siirretään julkaistavaksi tietoverkossa. Tekniikka tarjoaa ratkaisuja ilman, että kukaan on osannut esittää sille selkeitä kysymyksiä.

Verkkojulkaisu voidaan tuottaa digitaalisesta aineistosta täysin automaattisesti konvertoimalla tekstidokumentti esimerkiksi pdf-tiedostoksi, jolloin se on ilmiasultaan täysin painetun tuotteen kaltainen. Me halusimme löytää vastauksia siihen, miltä osin eri alustoilla julkaistavia informaatiotuotteita voidaan toimittaa samalla tavoin ja mitä erilaisia vaatimuksia julkaisumedia asettaa tuotteen sisällölle ja ilmiasulle.

Tuula Koskenvaara-Loikkasen pitkän työuransa aikana saama kokemus on osoittanut, että uusien teknisten mahdollisuuksien käyttöönotto ilman nimettyä tarvetta tai tavoitetta vain siksi, että sellaisia on tarjolla, on ollut atk-ammattilaisille valitettavan tuttua, etenemistä ”saappaat savessa” ilman, että mietitään, mitä itse asiassa ollaan ratkaisemassa.

Tutkimuksemme aineistona on Eeva Eloranta-Jokelan kirjoittama historiikki ”Apukassasta anottua, sairauskassasta sanottua” [Eloranta-Jokela 1999], joka on toimitettu osana tätä tutkielmaa ja joka on julkaistu satavuotiaan Sairauskassa Walkian juhluvuoona elokuussa 1999. Kirjasta otettiin ennakkovarausten perusteella 750 kappaleen painos ja se jaettiin kassan jäsenille ilmaiseksi. Historiikkia ei kuitenkaan ole kirjoitettu ainoastaan jäsenille, vaan se sisältää niin paikallishistoriallisesti kiinnostavaa ajankuvaa kuin kuvausta yhden sairauskassan toiminnasta osana sosiaalipoliittista kehitystä. Julkaisulla ei ole kaupallisia tavoitteita, joten avoin verkko voisi toimia sen jakelukanavana kaikille aiheesta kiinnostuneille.

Sairauskassa Walkian hallituksen päätös teettää historiikki on yksi osoitus tarpeesta tietää, miten asiat ovat ja miten ne ovat ennen olleet. Historiikin kautta voidaan osoittaa pienten ja vähäisten ihmisten vaiheet, arjen historia, tärkeäksi [Hämynen 1999, 7]. Historiikki voi omalta osaltaan auttaa ihmisiä ymmärtämään asemansa tämän päivän yhteiskunnassa ja ympäristönsä historiallisessa kehityksessä. Näin historiikki voi jäntevöittää ja kiinteyttää yhteistyötä siinä yhteisössä, josta kerrotaan. [Katajala 1990, 157]

Kassan hallitus suhtautui alusta lähtien myönteisesti ajatukseen julkaista historiikki myös verkossa. Tällöin sisältöön voisivat tutustua nekin, jotka eivät halua lukemattomia kirjoja hyllyynsä pölyttymään. Toisaalta historiikista saattaisivat kiinnostua henkilöt, jotka eivät ole kassan jäseniä ja jotka eivät muutoin saisi teosta käsiinsä.

Historiikki tarkoittaa lyhyttä esitystä jonkin laitoksen, yhdistyksen tai muun sellaisen vaiheista, historiallista yleiskatsausta [Nyky-suomen sivistyssanakirja 1982]. Tämä yleistason määritelmä ei sido historiikkia mihinkään tiettyyn muotoon tai välineeseen. Kimmo Katajala [Katajala 1990, 19] määrittelee historiikin suorasanaiseksi esitykseksi, jossa on käytetty useampaa kuin yhtä lähdettä tietojen hankinnassa. Historiantutkimuksesta historiikki eroaa siten, että historiikin lähteistö, aihe ja esitystapa ovat suppeampia.

Historiikkien lisäksi myös historia-alan muut verkkosivustot ovat viime vuosina lisääntyneet. (Liite 1 : Historiikkeja verkossa) Kasvua kuvaavia lukuja on vaikea

jäljittää, mutta esimerkiksi Turun yliopiston historianlaitoksen ylläpitämän Historiaverkon tilaajamäärä on runsaassa viidessä vuodessa lähes 20-kertaistunut. H-verkko on historiasta ja sen tutkimuksesta kiinnostuneiden yhteinen keskustelu- ja tiedotuskanava, jonka tilaajakuntaan kuuluu tutkijoita ja opiskelijoita Suomen kaikista yliopistoista ja myös ulkomailta. Listan aloittaessa syyskuussa 1994 tilaajia oli 34, puoli vuotta myöhemmin jo 153. Tammikuussa 2000 verkon tilaajia oli noin 650. [Salmi 2000]

Tietoverkkojen ansiosta monet historian alkuperäislähteet ovat tutkijan käytössä paikasta riippumatta ja vailla pelkoa esimerkiksi vanhojen hauraiden kirjojen rikkoutumisesta. Aineiston muuttaminen digitaaliseen muotoon on helpottanut myös esimerkiksi monen sukututkijan työskentelyä.

Historiikkikirjan valitsimme tutkimukseemme kolmesta syystä. Verkon kautta se on saatavilla, vaikka painos olisikin loppu. Toiseksi kiinnostus kirjan aihepiiriin, paikallisiin historiikkeihin, verkossa kasvaa. Kolmas syy rajaa osittain tiedon päivitettävyyttä koskevat kysymykset tämän tutkimuksen ulkopuolelle: painetun historiikin kanssa samansisältöisen verkkokirjan sisältö ei muutu vaikka verkkohistoriikkia päivitettäisiin tai liitettäisiin mukaan uusia kuvauksia tapahtumista.

Tietoverkkomaisteriohjelmaan oli valittu tiedotusopin, tietojenkäsittelyopin ja informatiikan opiskelijoita. Tutkielmassamme yhdistyy tietämys kaikilta kolmelta tieteenalalta. Me tekijät edustamme kahta eri pääainetta, tiedotusoppia ja tietojenkäsittelyä. Verkkohistoriikki suunniteltiin siten, että se voitaisiin julkaista Valkeakosken kaupunginkirjaston kotisivuilla [Valkeakosken Kirjasto 2000]. Kirjaston henkilökunta toimi verkkojulkaisun arviojana ja asetti verkkojulkaisulle vaatimuksia omista lähtökohdistaan.

Kahden eri alan pääaineopiskelijan näkökulmat, käsitykset ja puhettavat samoista asioista ovat kummallakin omansa. Tällä on rikastuttava vaikutus työskentelyyn monella tavoin. Kiinnitämme huomiota eri asioihin ja siksi olemme perustelleet näkemyksiämme tässä työssä myös omissa nimissämme. Eeva Eloranta-Jokela kokosi ja kirjoitti historiikin. Tuula Koskenvaara-Loikkanen laati tallennus- ja navigointirakenteen

verkkokirjalle sekä loi työparin työskentelyalustan. Verkkokirjan ja –historiikin toteutimme yhteistyössä.

Esittelemme alkuperäistä tutkimusongelmaamme ja lähestymistapaamme siihen luvussa 2 pohtien painetun ja verkkomedian yhtäläisyyksiä ja eroja informaatiotuotteen elinkaaren pohjalta.

Historiikin taustoja ja toimittamista kuvaa Eeva Eloranta-Jokelan kirjoittama luku 3. Raportin kertoo painetun kirjan synnystä ja auttaa ymmärtämään sen sisällön merkitystä verkkokirjan ja verkkohistoriikin suunnittelussa ja toteutuksessa.

Tuula Koskenvaara-Loikkanen on kirjoittanut luvun 4 suunnittelun perusteista.. Luvussa on esitelty työskentelyalustamme, joka palveli sekä tekijöiden keskeistä kommunikointia muistiinpanojen ja kirjeenvaihdon julkaisutilana että informaatiotuotteen versioiden julkaisupaikkana. Verkkohistoriikki on työskentelymme ajan ollut salasanoin suojatussa julkisessa verkossa sijaitsevassa hakemistossa Tällöin sitä ovat voineet kommentoida ne henkilöt, joille olemme salasanat luovuttaneet.

Verkkokirja tehtiin yhteistyössä ja samalla analysoitiin tekstin elementtejä suhteessa paperiin ja verkkojulkaisuun. Analyysin tulokset on esitelty luvussa 5, jossa kerrotaan vaiheittain verkkohistoriikin synnystä ja siihen liittyneistä ideoista.

Tutkimuksemme tulokset on esitelty luvussa 6, jossa samalla pohdimme tutkimuksemme rajoituksia. Esitämme, että on tarpeen kehittää menetelmä painetun lineaarisen tekstin analysointiin, jotta tavoite yhdestä digitaalisesta lähdeaineistosta voitaisiin saavuttaa.

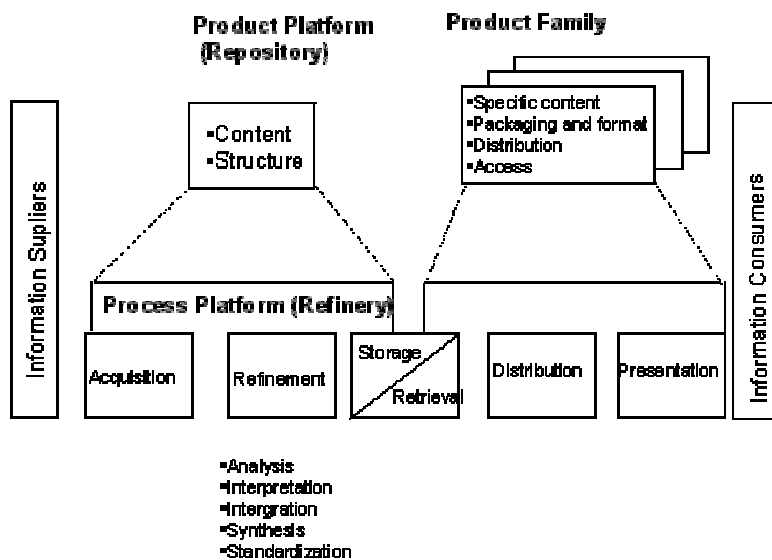
2 Tutkimusongelma

Tutkimustavoitteenamme on löytää eroja ja yhtäläisyyksiä informaatiotuotteen toimittamisesta, sisällöstä sekä ilmiasusta silloin, kun se julkaistaan sekä paperille painettuna että digitaalisena internetin kautta luettavassa muodossa.

Käsitteen informaatiotuote olemme omaksuneet Meyer ja Zackin artikkelista ja tarkoittamme sillä elektroniseen tai painettuun muotoon tuotettua informaatiota, joka on tarkoitettu käytettäväksi yrityksen sisällä tai ulkopuolisilla markkinoilla. [Meyer ja Zack 1996, 43].

Painettu tuote käsin kosketeltavana fyysisenä esineenä sisältää informaatiota, jota digitaalisessa tuotteessa ei sellaisenaan ole kuten esimerkiksi sen koko ja paperin laatu. Tästä nousi kysymys, mitä kaikkea muuta tuo informaatio on ja miltä osin sitä on lukijalle välitettävä jossain digitaalisen median mahdollistamassa muodossa.

2.1 Informaatiotuotteen elinkaari

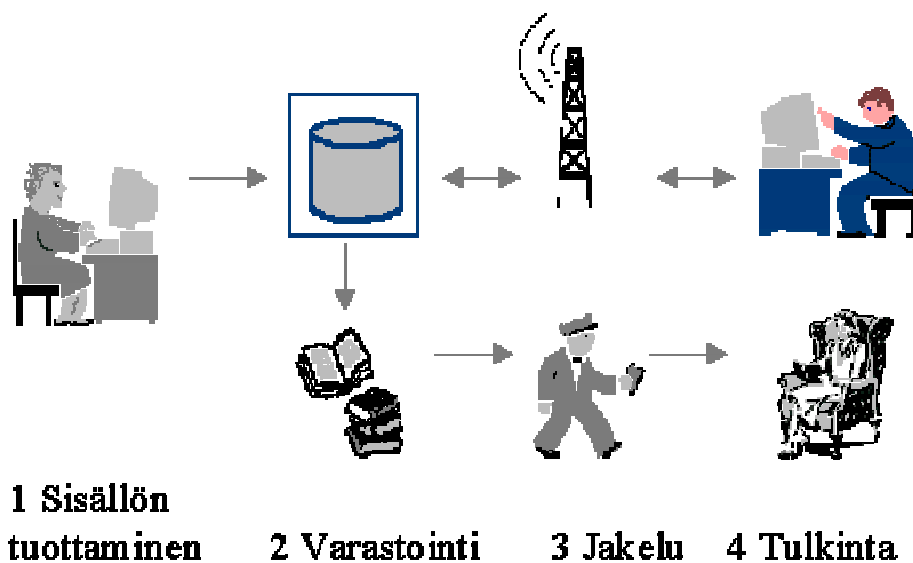

Kuva 1: Informaatiotuotteiden arkkitehtuuri [Meyer & Zack 1996, 47].

Lähtökohtamme informaatiotuotteen tarkastelussa on sen elinkaari, prosessi. Jaottelumme sisältyy osin Meyerin ja Zackin [1996, 46-47] hahmottelemaan informaatiotuotteiden arkkitehtuuriin.

Meyer ja Zack jakavat informaatiotuotteiden tarkastelun product platformiin, tuotteen tallennusalustaan ja process platformiin, kehitysalustaan kuvan 1 mukaan. Elinkaarella viittamme prosessiin, jonka aikana kerätään, ”jalostetaan”, varastoidaan, jaetaan ja esitetään informaatio tuotteena.

Informaatiotuotteen elinkaari voidaan karkeasti jakaa neljään osaan, sisällön tuottamiseen, varastointiin, jakeluun ja tulkintaan, jonka lukija tekee erilaisten käyttöliittymien avulla. Tutkimuksemme ei käsittele tulkinnan vaikutuksia lukijaan eikä itse tuotteen vaikutuksia ympäristöönsä.

Kuva 2: Informaatiotuotteen elinkaari

Tiedon keräilyä on kuvattu 3. luvussa osana historiikista synnystä kertovaa raporttia. Kerätyn tiedon arviointi ei ole tämän tutkimuksen tarkoitus, vaan sen esittämisen tapojen ja mahdollisuuksien puntarointi. Kiinnostuksemme lähtee liikkeelle siitä hetkestä, kun informaatiotuotteen sisältö saatetaan digitaaliseksi.

Neljäntenä vaiheena olevasta tulkinnasta syntyvä toiminta käy esiin muutamissa matkan varrella esiin tulleissa palautteissa.

2.1.1 Sisällön tuottaminen

Sisällön tekstielementit kirjoitetaan tekstinkäsittelyohjelmalla, joten ne syntyvät valmiiksi digitaaliseen muotoon.

Kuvien osalta tilanne voi olla toinen. Koska tutkimusaineistona on historiikki, on suurin osa kuvista muutettava digitaaliseen muotoon. Kuvat menneisyydestä ovat paperilla, digitaalisia kuvia on mahdollista saada vain lähivuosista. Kuva-arkistoihinkin digitoidut kuvat ovat joskus olleet paperikopioita, joten suoraan digitaalisessa muodossa saatavaa aineistoa ovat vain tekstit ja mahdolliset piirrookset, joita luodaan piirrosohjelmilla.

2.1.2 Informaatiotuotteen varastointi

Painetun ja digitaalisen tuotteen tiedon varastointi tapahtuu täysin toisistaan poikkeavasti. Paperilla on kiinteä ja lähes muuttumaton muotonsa ja sen kappalemäärä on rajallinen. Esine voi kuitenkin kulua käytössä, jolloin esimerkiksi yhden sivun irtoaminen aiheuttaa sen, että sivun sisältämä tieto mahdollisesti häviää kokonaisuudesta.

Digitaalinen tuote on varastoitu ihmissilmälle saavuttamattomassa muodossa bitteinä jonkun tai joidenkin palvelinkoneiden kiinteään tallennusalustaan. Lukija välittää pyynnön tietoverkon kautta tietyn palvelimen muistipaikkaan ja saa sieltä varastoidun tiedon omalle lukualustalleen näkyviin oman laitteistonsa sovellusten avulla muokatun vastauksen. Teknisten muunnosmahdollisuuksien määrä on valtava ja lisäksi varastoidun tiedon sisältöä voidaan päivittää koska tahansa. Yksi alkuperäiskappale on kuitenkin ainoa, joka on tuotettava.

2.1.3 Informaatiotuotteen jakelu

Painotuote saa tietyn ilmiasun ja sen sisältämä tieto välittyy kerran painettuna aina saman ilmiasun kautta. Painotuotteella on oma ulkonäkönsä ja sisältönsä koko elinkaarensa ajan juuri alkuperäisessä muodossaan. Olennaista tuottajan kannalta on se, että tuote varmasti on lukijalla täsmälleen sellaisena kun se on suunniteltu ja painettu. Myöhemmin ulkoasu voi muuttua kulumisen tai vahingoittumisen vuoksi.

Verkossa lukijalla ei ole mitään intuitiivista käsitystä kokonaisuudesta, josta hänen tulkittavanaan oleva näkymä mahdollisesti on osana. Lukijan on aktiivisesti itse haettava toivomansa tiedot näkymäänsä. Verkon kautta välitettävää tietoa ei lukija saa nähtäväkseen ilman verkkoyhteyttä, apuvälineitä ja niiden sisältämää sovellusohjelmistoa.

2.1.4 Informaatiotuotteen tulkinta

Informaatiota voidaan tulkita käyttöliittymän kautta. Ralph H. Sprague, Jr esitti jo 1995, että paperimedian rooli muuttuu tiedon varastosta yhdeksi käyttöliittymämediaksi. Paperikopio tulostetaan tarvittaessa, hylätään käytön jälkeen ja pannaan kierrätykseen [Sprague 1995, 34].

Painotuote on suljettu kokonaisuus, jossa etu- ja takakannen välinen osuus kuuluu yhteen. Painotuotteen ulkoasusta ja koosta teemme nopeita intuitiivisia tulkintoja. Vastaavasti jo tiedon tuottajan nimestä teemme omien uskomustemme mukaisia johtopäätöksiä tiedon luotettavuudesta. Käsin kosketeltavasti pystymme toteamaan fyysisen painotuotteen koon ja havaitsemaan kokonaisuuden, jonka osia kaikki sen sisältämät tiedot ovat. Erilaisten opittujen visuaalisten vinkkien avulla asennoidumme tulkitsemaan painotuotteen informaatiota.

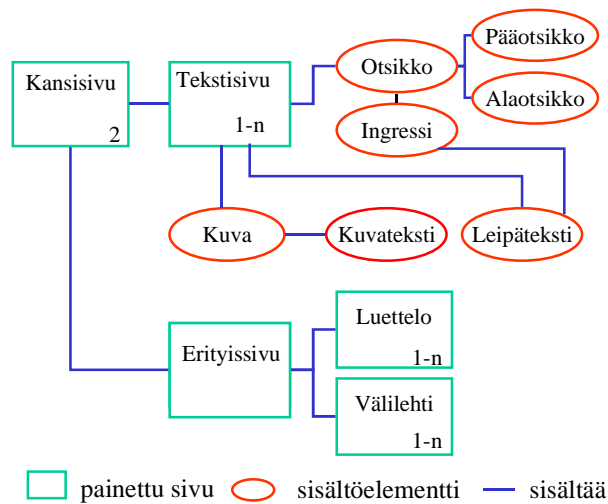
Verkkoinformaatiosta löytyy tuskin mitään perinteisiä ja ainakaan sellaisia vinkkejä, joiden yhtäläisestä tulkinnasta tuottaja voisi olettaa olevansa varma. Tiedon tuottajan nimen ja tuotantopäivämäärän välittäminen lukijalle on perusasioita, joilla lukija voi arvioida tiedon oikeellisuutta ja luoda asenteensa vastaanottamaansa informaatioon. Painettujen tuotteiden lukija oman kokemuksensa perusteella kykenee havaitsemaan tuotteen tyyppin ja tarkoituksen. Nämä konventiot puuttuvat toistaiseksi verkkotuotteista, jotka edelleen hakevat ilmaisumuotoaan.

2.2 Informaatiotuotteen rakenne ja sen elementit

Informaatiotuotteet käsitetään tässä luvussa olevan lukijan käytettävissä joko paperille painetussa muodossa tai suoraan digitaalisesta taltiosta selainohjelmiston avulla.

2.2.1 Painetut tuotteet

Painotuotteella on pysyvä rakenne ja taltio, jota voidaan monistaa. Sillä on silloin fyysinen olomuoto, mikä implisiittisesti sisältää informaatiota, joita ei sähköisessä muodossa olevalla tuotteella ole. Tätä informaatiota kutsutaan tässä visuaalisiksi vinkeiksi.

Kuva 3: Paperijulkaisun rakenne, elementit ja niiden suhteet

Minimissään painotuote on yksi alusta, paperi, jolla on kaksi puolta. Lukijalle välittyä usein hyvin intuitiivisesti informaatio puolien järjestyksestä, erityisesti silloin, kun toinen puoli on tyhjä tila. Tuottajan on mahdollista suunnitella informaationsa esitys kiinteään ennalta rajattuun tilaan ja määritellä täsmälleen sen jokaisen sivun ulkoasu ja elementtien sijainti tässä rajatussa tilassa samoin kuin elementtien väliin jäävä tyhjä tila.

Tavallisimmin lukijan näkymä tuotteeseen on yksi puoli alustasta. Laajempi versio syntyy useamman alustan yhtyeenliittämisestä, jolloin syntyy lisäksi uusi näkymä, aukeama.

Paperilla julkaistavan tuotteen rajat muodostaa kirjan tai niteen etu- ja takakansi. Kokonaisuus on visuaalisesti ja kineettisesti havaittavissa oleva irrallisesti paikassa liikuteltava kokonaisuus. Ajan suhteen se säilyy alkuperäisessä asussaan ja on koko

elinaikansa käytettävissä samana kokonaisuutena ellei huomioida paperin mahdollista kulumista tai vahingoittumista.

Painotuotteen elementeillä on sovittu esiintymisjärjestys ja tämä visuaalinen vinkki kertoo lukujärjestyksen, tarinan alun, kulun ja lopun. Se on kirjoittajan mieltämä ja ennalta lukijalle luoma tarinan juoni, joka voidaan lineaarisessa esityksessä nähdä sanojen, lauseiden ja kappaleiden järjestyksestä. Tähän pysyvään järjestykseen voidaan myös tekstissä viitata suhdeilmaisuilla kuten seuraavana vuonna tai aiemmin mainittu.

2.2.2 Digitaalinen tuote

Tietoverkkomaisteri-kurssilla (tivema) toimitimme Tampereen lyhytelokuvajuhlien Festival News-verkkolehteä [Festival News 1997] viiden päivän ajan. Verkkojulkaisu oli oma kokonaisuutensa, sivusto, joka koostui joko staattisista tai dynaamisista sivuista. Festival News sisälsi sekä osia, jotka julkaistiin vain verkossa ja jotka eivät muuttuneet juhlien aikana että uutisosa, joihin sisältö saatiin juhlien painetun lehden jutuista. Lisäksi oli vielä sivuja, joihin lukija pystyi antamaan palautetta.

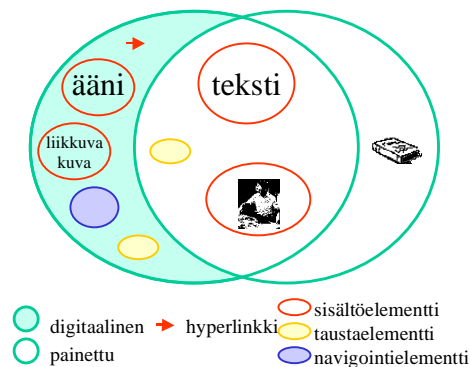
Staattiseksi sivuksi kutsuimme sivua, johon oli viety kiinteät sisältöelementit ja sen taitto ja teksti-informaatio oli ennalta määritelty siinä HTML-koodissa, jonka taltio sijaitsee kutsuttavan [URL:n](#) määääämässä muistipaikassa. Tekstin muutokset olivat mahdollisia vain jos tekstiä manuaalisesti muutettiin. Dynaamisiksi sivuiksi määriteltiin sivu, jonka sisältö määräytyi pyyntöhetken perusteella tehtävästä tietojen kokoamisesta ja tietojen sen hetkisestä tilasta.

Elementtien tallennusmuoto ei ole käyttäjälle näkyvä asia eikä sen perusteella käyttäjä saa mitään informaatiota tuotteesta. Julkaisun jokaisen sivun jokainen elementti voidaan muuttaa varastointialustallaan erikseen.

Tiedon jakeluvaiheelle asetettu vaatimus, että tuotteen ulkoasu on suunniteltava siten, että se nähdään samanlaisena eri selainohjelmien tai verkonlukulaittein on aikansa elänyt laitteistojen monipuolistumisten myötä. Kysymys on siitä, että lukija näkymänsä rajauksista huolimatta saa hakemansa informaation ja eväät tiedon tulkinnalle.

2.3 Perusolettamuksia median vaikutuksesta julkaisun elementteihin

Perusolettamuksena on, että verkko- ja paperijulkaisua varten koottava materiaali jakautuu kolmeen luokkaan.

Kuva 4 : Julkaisualustojen yhtäläiset ja erilaiset elementit

Ensimmäiseen luokkaan sijoittuvat ne elementit, jotka julkaistaan ainoastaan verkossa. Liikkuva kuva ja äänielementit kuuluvat tähän luokkaan, koska niitä ei paperimediassa voi esittää. Näitä elementtejä historiikkiin ei ole tarkoitus tuottaa. Myös hypertexti kuuluu tähän luokkaan. Tietyin viittauksin ja alaindeksein hypertextiä voi esittää kirjassakin, mutta lukeminen hyperlinkitystä noudattaen on mahdollista vain verkossa.

Toisessa luokassa ovat ne yhteiset elementit, jotka on mahdollista julkaista kummassakin mediassa. Mielenkiintoinen kysymys on, halutaanko ne julkaista täysin samankaltaisena vai asettaako media jo sinänsä joitain vaateita ja ehtoja elementtien ilmiäiselle ja sisällölle. Tavoitteenamme on löytää ainakin välttämättömät muutokset, ei kaikkia muunnosmahdollisuuksia.

Kolmanteen luokkaan sijoittuvat sellaiset elementit, jotka ovat vain paperijulkaisussa. Tähän luokkaan ei ensi oletuksena näytä sijoittuvan mitään sillä perusteella, että jokin olisi mahdollista paperilla, mikä ei ole verkossa. Sen sijaan tähän

voi sijoittaa sellaisia intuitiivisia visuaalisia vinkkejä, jotka paperijulkaisulla on sen fyysisen olemuksen mukaan tuomina. Niiden tarvetta ja merkitystä verkkomediassa pohdimme. Esitetyt pohdinnat ovat intuitiivisia eivätkä pyri olemaan kaiken kattavia, koska oma tutkimuksen aiheensa on selvittää sitä, miten eri tavoin informaatiota käytetään verkosta ja paperijulkaisusta.

2.3.1 Paperijulkaisun intuitiivisia visuaalisia vinkkejä

Intuitiivisiksi visuaalisiksi vinkeiksi tässä kuvataan sellaisia silmin havaittavia viestejä, joita ei tietoisesti tarvitse tulkita ja prosessoida. Tällaisia ovat julkaisun koko sekä sen ulkoasun visuaalinen ilme ja lineaarinen rakenne.

”Ajattele vaikka kirjahyllysi kaksiulotteista julkisivua. Osaat luultavasti löytää kirjan menemällä siihen kohtaan, jossa se on. Muistat mahdollisesti sen koon, värin, paksuuden ja sidonnan tyyppin.” [Negroponte 1996, 117]

Julkaisun koko kokonaisuudesta on helposti luotavissa mielikuva ja käsitys sen fyysisen olomuodon perusteella. Pelkkä numerokin julkaisun sivumäärän kuvaajana antaa meille näkemyksen sen koosta, koska kaikki julkaisun sivut ovat samankokoisia ja yleensä vielä samanlaiselle paperille painettuja.

Visuaalinen ilme muodostuu paperin laadusta, taitosta sekä kirjain- ja kuvaelementeistä [Brusila 1997]. Ulkonäkö luo mielikuvia julkaisun arvosta, laadusta ja luotettavuudesta. Sairauskassan jäsenistöstä suuri osa on paperinvalmistuksen ammattilaisia ja heillä myös lukijoina on käsitys paperin laadusta – mitä kiiltävämpi paperi, sen kalliimpi mutta ehkä samalla vaikealukuisempi. Kallis voi tarkoittaa jotakin positiivista, joka lisää painotuotteen arvoa tai se voi lyödä negatiivisen leiman, jolloin korea ulkokuori on osoitus tuhlaamisesta tai huomion siirtämisestä sisällöstä ulkonaisiin seikkoihin.

Kirjassa lauseet, kappaleet ja luvut seuraavat tosiaan kirjoittajan määräämässä järjestyksessä, peräkkäin. Kirjaa voidaan selata sattumanvaraisista paikoista ja lukijan silmä saattaa harhailla miten sattuu. Silti kirja on aina kolmen fyysisen ulottuvuuden rajoittama [Negroponte 1996, 78]. Pohjarakenne ja elementtien järjestys on aina sama.

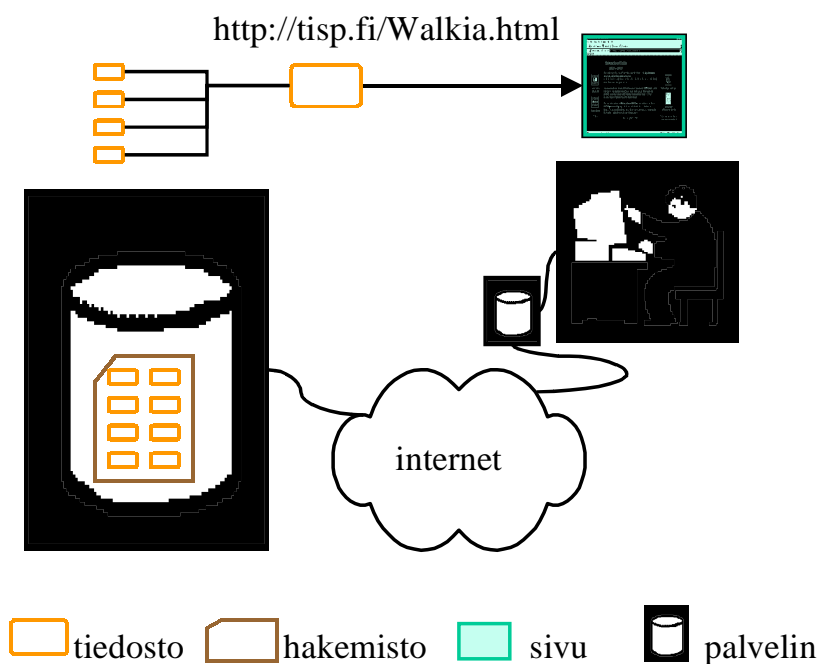
Elementit sijoittuvat keskenään peräkkäin lineaarisesti ensimmäiseltä sivulta viimeiselle.

2.3.2 Verkkajulkaisun käyttäjälle näkyvä rakenne

Digitaalisessa mediassa tietoavaruus ei rajoitu kolmeen ulottuvuuteen.

”Ajatuksen ilmaisu tai ajatuksen kulku voi sisältää moniulotteisen viittausten verkon, jonka kautta päästään yksityiskohtien tai väitteiden esittelyyn. Lukija voi valita tarkasteleeko hän niitä vai ei. Tekstin rakennetta voidaan verrata monimutkaiseen molekyyliin. Tiedon palasia voidaan järjestää uudelleen ja sanoja määrittää saman tien... Kirjoittaja itse saattaa laittaa tekstiin viitteitä ”julkaisuhetkellä” tai lukijat lisäävät niitä ajan kuluessa.” [Negroponte 1996, 78]

Verkkajulkaisusta yhdellä kertaa käyttäjälle välittyvä kokonaisuus on sivu (page). Nimitys sivu johtuu metaforasta paperiin ja paljastaa, kuinka sidoksissa olemme painettuihin julkaisuihin. Sivun koostuu yhdestä tai useammasta tietoelementistä, jotka lukija kutsuu antamalla muistipaikan osoitteen. Muistipaikassa on digitaalista dataa, josta lukijan selainohjelman muokattavaksi tulee yksi tai useampia digitaalista tietoelementtejä. Näyttörüudun koosta ja selaimen ominaisuuksista riippuen käyttäjällä on näkymässään koko sivu tai vain osa välitetystä sivusta.

Kuva 5 : Sivun rakentuu yhdestä tai useammasta tiedostosta

Selainohjelmat tosin tarjoavat visuaalisen vinkin, mikäli jotain on jäänyt lukijan näkymän ulkopuolelle. Vieritinpalkin (= scrollbar) sijainnista ja pituudesta voi summittaisesti arvioida suhteellisen näkymättömissä olevan tilan. Mitään tietoa siitä, mitä tuolla näkymättömällä alueella on, ei tämä vinkki kerro.

Graafisen käyttöliittymän perinteitä muistuttava ikkunointiratkaisu (kehykset = frames) selaimen ei poista sivujen itsellisyyttä peruselementtinä. Päinvastoin kehykset rikkovat selainohjelmistojen perusapuvälineistöä, kirjainmerkkien (bookmarks) taltiointia sekä hakukoneiden toimintaa. Käytännössä ne vain pienentävät entisestään informaation esitystilaa. [Nielsen 1996a]

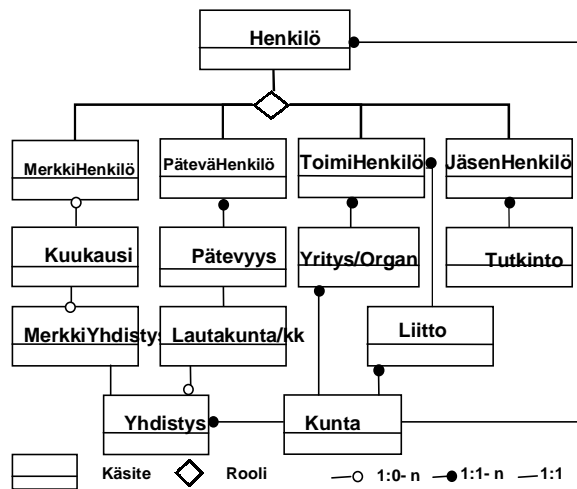
2.3.3 Pohdintaa näkyvän rakenteen merkityksestä verkkojulkaisussa

Sivukokoelmat, sivustot (site) ovat tavallaan abstraktio, joka perustuu julkaisijan tekemiin määrittämiin kokonaisuudesta. Onko verkosta informaatiota hakevalle tärkeää se, että hän tietää ”lukeneensa koko kirjan”? Kirja on valmiiksi koottu kokonaisuus, verkossa vastuu informaation kokoamisesta siirtyy lukijalle.

Festival Newsia tehdessämme keskustelimme siitä, kuinka tärkeää on käyttäjän tietää, milloin hyperlinkit ovat tuoneet hänelle meidän sivustoomme kuulumattomia sivuja ja onko ylipäättään toivottavaa, että näin tapahtuu. Tällainen pohdinta tuntuu vieraalta siinä valossa, miten verkko on avoin media. Olennaista tässä kuitenkin on se, että julkaisun ulkopuolelle vievien linkkien sisällöt ovat muiden hallinnassa. Osoite voi vaihtua tai lakata olemasta, eikä se enää sisälläkään sitä informaatiota, mihin viittaus alun perin oli tarkoitettu.

Tivema-kurssin projektityömme oli luoda cd-rom-versio perinteisestä rakennusalan perusteoksesta Rakentajan kalenterista ja ensisijaisesti sen II-osasta, joka on henkilö- ja ammattihakemisto. Luonteeltaan se ei ole tarina vaan pikemminkin puhelinluettelo. Sitä ei varmastikaan lueta alusta loppuun, vaan sieltä haetaan tiettyjä tietoja joidenkin esitietojen perusteella. Kalenterin sisältö, tietovarasto analysoitiin ja

siitä olisi voinut hyvin tehdä tietokannan, jolloin erilaiset haut olisi ollut mielekkäästi toteutettavissa.

Kuva 6: Rakentajain kalenterin tietosisältökuvaus

Internet tarjoaa useita erilaisia hakukoneita, jotka ovat koonneet indeksejä tietyn sanan ilmenemispaikoille. Näiden avulla löytyy joukko osoitteita, jotka sisältävät haetun sanan erilaisissa konteksteissa. Kalenterin digitaalinen versio oli suunniteltu tallennettavaksi CD-romille, joten siihen eivät yleiset hakukoneet olisi olleet käytettävissä.

Sivuston koon tietäminen ei tämän pohdinnan perusteella tunnu ensisijaisen tärkeältä, koska käyttäjän kannalta ei ole merkitystä sillä, mitä muuta sivuston julkaisijalla on esillä hakemansa informaation lisäksi. Merkitystä kyllä on sillä, kuka on julkaisija ja mikä on tiedon ikä. Näistä voi yrittää päätellä tiedon luotettavuutta tai sen kuulumista faktaan tai fiktion, toimitettuun aineistoon tai mainokseen. Näiden tietojen on siksi oltava saatavilla jokaisella yksittäisellä sivulla.

2.3.4 Esimerkkinä historiikki

Toiseen valoon sivuston sisällön merkitys nousee silloin, kun kyseessä on esimerkiksi historiikin kaltainen kertomusjulkaisu, joka oikeasti alkaa jostain ja päättyy johonkin. Tarinan välistä voi löytyä mielenkiintoista fiktio- tai faktatietoa, mutta siitä tulee tarina vain osana täyttä kokonaisuutta.

Aineiston ominaispiirteitä tuomme esiin esittelemällä lyhyesti verkossa olevia historiikkeja ja historian lähteitä. Lopuksi pohdimme, miten esittää historiikki verkossa. Sairauskassa Walkian painetun historiikin taustat ja lähtökohdat on esitelty luvussa 3.

2.3.4.1 Historiikit verkossa

Historiikki tarkoittaa lyhyttä esitystä jonkin laitoksen, yhdistyksen tai muun sellaisen vaiheista, historiallista yleiskatsausta [Nykysuomen sivistyssanakirja, 1982]. Tämä yleistason määritelmä ei sido historiikkia mihinkään tiettyyn muotoon tai välineeseen. Kimmo Katajala [Katajala 1990, 19] määrittelee historiikin suorasanaisiksi esitykseksi, jossa on käytetty useampaa kuin yhtä lähdettä tietojen hankinnassa. Historiantutkimuksesta historiikki eroaa siten, että historiikin lähteistö, aihe ja esitystapa ovat suppeampia.

Verkossa historiikki voi tarkoittaa hyvinkin lyhyttä luetteloa yrityksen, henkilön tai yhtyeen vaiheista. Esimerkkejä erilaisista verkkohistoriikeista on koottu liitteeseen 1. Yksityishenkilöt ovat nimenneet kotisivuillaan elämäkertansa pääkohtien luettelon historiikiksi. Nuoret nuorten yhtyeet kertovat syntyvaiheitaan niinikään historiikki-sanalla. Yhdistysten tai esimerkiksi kirjastojen historiikeissa vähimmäisesityksenä on muutama rivi tekstiä ja valokuva. Historiikeissa edetään menneestä nykyisyyteen joko luettelemalla vuodet ja niitä koskevat pääasialliset tapahtumat tai kertomalla suorasanaisesti mistä kaikki alkoi ja mihin on tultu.

Historiikki voi myös kirjoittaa verkossa, verkon välityksellä. Kahden ystävättären muistelut 1950-luvun Helsingistä Mannerheimintien varrelta on koottu sähköpostikirjeenvaihdolla, sillä kertojat asuvat eri mantereilla. Liitteenä 4 oleva ”Manskun historiikki” on tehty tämän tutkielman aihepiirin innoittamana.

2.3.4.2 Verkko historian lähteenä

Historiasta kiinnostuneet voivat käyttää internetiä hyväkseen monella tavoin. Tietoverkkojen ansiosta monet alkuperäislähteet ovat tutkijan käytössä paikasta riippumatta ja vailla pelkoa esimerkiksi vanhojen hauraiden kirjojen rikkoutumisesta.

Aineiston muuttaminen digitaaliseen muotoon on helpottanut myös monen sukututkijan työskentelyä ja miksei myös historiikin kirjoittajien.

Agricola – Suomen historiaverkko [Agricola] sisältää mm. Suomen historian linkkejä kronologisesti, historiaa aiheen mukaan, arkisto-, kirjasto-, museo- ja yhdistyslinkkejä, mutta myös digitoituja aineistoja, historia-alan tapahtumakalenterin, kirja-arvosteluja, postituslista h-verkon arkiston ja Agricolan Tietosanomat –verkkolehden.

Tampereen yliopiston historiatieteen laitoksen opetusmateriaaliin Internet historiantutkimuksessa [Internet historiantutkimuksessa] kuuluu historia-aiheisia sivustoja ja historiantutkimuksen lähdeaineistoja internetissä käsittelevä osa. Historiatieteen laitos ylläpitää lisäksi verkkojulkaisua, joka kertoo tapahtumista Suomessa vuosina 1917-1918 [Suomi80].

Suomen kirjastot, arkistot ja museot ovat rakentaneet yhteisen dokumenttien digitointijärjestelmän Muisti-tietokannan . Vanhaa kuva- ja tekstiaineistoa on digitoitu ja siirretty hakuohjelmien avulla verkon kautta selattavaksi. [Onnela 1999]

Historia-alan aineiston digitalisoimiseen ja kasvavaan tarjontaan verkossa sisältyy paradoksi. Pystymme lukemaan vaikka 400 vuotta vanhaa informaatiota kirjasta, mutta kymmenen vuotta sitten levykkeelle pakattujen tietojen lukeminen ei välttämättä enää onnistukaan. Esimerkiksi 1960-luvulta on olemassa suuria määriä reikäkorteille tehtyjä aineistoja, mutta niitä ei saada enää luettua, koska niiden lukemiseen vaadittavia koneita ei enää ole toiminnassa. Aineistojen lisäksi pitäisi siis säilyttää myös kone niiden käyttämistä varten. [Onnela 1999]

2.3.4.3 Historiikin esittäminen verkossa

Historiikin esittämiseksi verkossa on mietittävä sen sisältämän kronologian ja eri aihepiirien havainnollistamista. Koska historiikin tarkoitus on luoda luotettava esitys tietyn tahon menneisyydestä, sen pitää luoda jokin kokonaisuus. Toisaalta asioiden tapahtuma-aika on käytävä ilmi.

Minkälaisia hypertekstiominaisuuksia historiikin esittämisessä voisi käyttää hyväksi? Koskimaa määrittelee 'hypertekstin' epäjatkuvaiksi [tai epälineaariseksi] kirjoituksiksi – tekstiksi joka haarautuu ja tarjoaa lukijalle valintoja. Parhaimmillaan se on Koskimaan mukaan vuorovaikutteiselta näytöltä luettuna. Yksinkertaistetusti Koskimaa puhuu ”linkitetystä tekstikatkelmien joukosta, joka tarjoaa lukijalle erilaisia polkuja.” [Koskimaa 1999, 115]

Hypertekstidokumentti voi syntyä kolmella tavalla:

- alun perin hypertekstimuotoon laadittuna
- muuntamalla jo olemassa oleva, mutta ei hypertekstimuotoinen dokumentti hypertekstimuotoiseksi
- tuottamalla hyperdokumentti dynaamisesti tietokannasta ennalta laaditun rakenne- ja sisältökuvauksen tai kutakin käyttötilannetta varten erikseen luotavan määrittelyn pohjalta. [Koskimaa 1999, 7]

Verkkohistoriikin luomisessa käytössämme on painettu kirja, jonka sisällön hypertekstimuodon etsiminen auttaa vastaamaan tutkimusongelmaamme.

3 Painettu historiikki

Sairauskassa Walkian 100-vuotishistoriikki ”Apukassasta anottua, sairauskassasta sanottua” ilmestyi heinäkuussa 1999. Historiikin kirjoittaja Eeva Eloranta-Jokela kertoo tässä luvussa historiikin taustoista, sen sisällöstä, ulkoasusta ja toteuttamisesta.

Raportin tarkoitus on esitellä painetun kirjan synty. Valmista julkaisua Eloranta-Jokela arvioi lyhyesti kohdassa 3.5. Historiikin kirjoittamisen ja toimittamisen yhteydessä tehtyjä ratkaisuja arvioidaan tarkemmin luvussa 5, joka kertoo verkkokirjan ja verkkohistoriikin tekemisestä.

3.1 Työn taustat

Valkeakoskella toimivan Sairauskassa Walkian hallitus pyysi minua vuonna 1998 toimittamaan kassan 100-vuotishistoriikin seuraavan vuoden aikana. Painos oli tarkoitettu juhlaulkaisuksi ja ensisijaisesti kassan jäsenille jaettavaksi.

Olen työskennellyt toimittajana paikallis- ja maakuntalehdissä. Kokemusta historiikkien koostamisesta sain ensimmäisen kerran vuonna 1989, kun kirjoitin Sairauskassa Walkian 90-vuotishistoriikin. Aihepiiri ja kassan toiminta oli minulle äitini kassanhoitaja Anja Elorannan työn ja omista kesätöistäni johtuen ennestään tuttua. Ensimmäisessä historiikissa [Eloranta 1989] kerroin kassan toiminnan päävaiheiden lisäksi myös esimerkkejä yksittäisistä tapauksista. Monia mielenkiintoisia asioita jäi pois 13-sivuisesta A5-vihkosesta odottamaan laajempaa käsittelyä.

Anja Eloranta jäi eläkkeelle 1996 toimittuaan sairauskassan kassanhoitajana yli 35 vuotta. Hän kävi uudestaan läpi kassan kaikki säilyneet kokouspöytäkirjat ja vuosikertomukset sekä kokosi muistiinpanoja oman kiinnostuksena ja yhdessä sovittujen aihealueiden mukaan. Kävimme keskustellen läpi asiat, joista kirjoitin. Työmuotoa voi kuvailla haastatteluksi, jota muistiinpanot ja tarvittaessa arkistolähteet johdattelivat eteenpäin.

Työskentelyni tukena käytin Kimmo Katajalan Historiikinkirjoittajan opasta [Katajala 1990], joka antaa neuvoja käytännön toimitustyössä. Taittotekniikan kehittymisen vuoksi Katajalan kirjan ulkoasun suunnittelua ja kirjapainon kanssa asiointia koskevat kohdat ovat vanhentuneet. ”Kirjassa esitetyt neuvot tietotekniikan alalta tuntuvat varmaan nykylukijasta kivikautisilta” [Katajala 2000].

Varsinaiseen historiantutkimukseen ja paikallishistorioiden kirjoittamiseen opastavat kirjat antavat vastauksia tutkimuksen tekemiseen, mutta käsittelevät tekstin tai ulkoasun toimittamista hyvin niukasti [Jokipii, 1996]. Kylähistorioiden ja erilaisten perinnekirjojen tekemiseen käytännön ohjeita antava Kylä kirjaksi – eväitä kylähistorian tekijälle [Partanen & Tuunainen 1999] on hyödyllinen ajan tasalla oleva teos, jota en historiikin toimittamisen kuluessa vielä voinut hyödyntää.

3.1.1 Sairauskassa Walkia

Sairauskassat ovat vakuutuskassoja, jotka maksavat jäsenilleen päiväraha- lääke- ja hoitokorvauksia. Osa kassoista on niin sanottuja työpaikkakassoja, jotka maksavat sekä sairausvakuutuslain mukaiset korvaukset että kassakohtaiset lisäetuudet tai täydennyskassoja, jotka maksavat vain lisäetuuksia. [Koivisto 1994, 157-158]

Paperitehdas oli aloittanut toimintansa Valkeakoskella vuonna 1872. Sairauskassa WALKIAN perusti Ab Walkiakosken Tehtaitten työväestö vuonna 1899. Tuolloin jäseniä oli noin 500. Vuonna 1999 jäseniä oli noin 1800.

Sairauskassan historia on paitsi tehdasväestön historiaa, myös paikallisten terveysolojen ja sairaanhoidon historiaa, sillä Valkeakosken ensimmäinen sairaala oli kassan rakennuttama ja ylläpitämä.

Alkuvuosikymmeninä sairausapukassoilla oli jäsenilleen suuri merkitys, koska muuta turvaa sairauden varalta ei ollut. Työpaikkakassojen toiminnalla luotiin pohja sairausvakuutuslaille, joka tuli voimaan 1963. Lakiuudistus ei tehnyt sairauskassoja tarpeettomiksi, vaan kassat täydentävät Kansaneläkelaitoksen eli Kelan etuuksia

myöntämällä omia kassakohtaisia lisäetuuksia, kuten korvauksia silmälasien linseistä tai hammashoidosta.

Sairauskassa Walkian jäseniä kutsuttiin osakkaiksi ja kassan nimessä työväestöksi. Työväestö muutettiin myöhemmin työntekijöiksi ja 1990-luvulla henkilökunnaksi. Kassan jäsenet ovat saattaneet käydä vuosia työssä saman katon alla, mutta työnantajan ja työpaikan nimet ovat vaihtuneet. Sama sairauskassa on kuitenkin toiminut keskeytyksettä kokonaisen vuosisadan, vaikka se on toiminut useilla eri nimillä.

3.1.2 Mikä on historiikki?

Historiikin esitystapa, lähteet ja ulkoasu voivat olla hyvinkin vaihtelevia. Sanakirjan mukaan historiikki on lyhyt esitys jonkin laitoksen, yhdistyksen tai muun sellaisen vaiheista, historiallinen yleiskatsaus [Nykysuomen sivistyssanakirja, 1982].

Kimmo Katajala [1990, 19] määrittelee historiikin suorasanaiseksi esitykseksi, jossa on käytetty useampaa kuin yhtä lähdettä tietojen hankinnassa. Pelkästään kirjallisuuteen perustuvaa kirjoitelmaa ei Katajalan mukaan voida kuitenkaan pitää historiikkina, vaan historiikissa käytetään aina myös alkuperäislähteitä. Paikallishistorioihin ja historian tutkimukseen verrattuna historiikki on kuitenkin lähteistöltään, aiheeltaan ja esitystavaltaan suppeampi.

Muistelmista ja kronikoista historiikki eroaa selvimmin lähteiden määrän perusteella. Muistelmaan lähteet ovat ainoastaan muistiin perustuvia, kronikassa muistin tukena on kirjallinen lähde, mutta esitystapa on hyvin lyhyt, usein runomuotoinen. Historiikki voi käyttää lähteenään paikallishistoriateosta, joka antaa kokonaisvaltaisen kuvan alueen historiasta. Historiantutkimuksesta historiikki poikkeaa siinä, että historiantutkimuksella on kohteenaan jokin menneisyyttä koskeva ongelma. Historiikin tavoitteena on historiikin teettäjälle valmistettava luotettava esitys menneisyydestä, ei tieteellisesti punnittu ja hankittu tieto. Historiikilla ei yleensä ole tutkimuksellisia esitystavoitteita, mutta siinä voidaan tuoda esiin historiantutkimukselle uusia näkökulmia asioihin. [Katajala 1990, 19]

Ihmisillä on aina ollut tarve tietää, miten asiat ovat ja miten ne ovat ennen olleet. Historiikki voi omalta osaltaan auttaa ihmisiä ymmärtämään asemansa tämän päivän yhteiskunnassa ja ympäristönsä historiallisessa kehityksessä. Näin historiikki voi jäntevoittää ja kiinteyttää yhteistyötä siinä yhteisössä, josta kerrotaan. [Katajala 1990, 157]

Sairauskassan hallituksen ajatus historiikista oli, että sen avulla kassan ja sen jäsenten menneisyys esittäytyisi myös nykyiselle sukupolvelle ja samalla kassan merkitys tulisi esille laajemmin kuin vain arkisina korvaustiedotteina.

3.2 Historiikin sisältö

Ryhtyessäni 100-vuotishistoriikin kirjoitustyöhön pidin mielessäni aiheesta mahdollisesti kiinnostuneita sairauskassan ulkopuolisia tahoja, kuten paikallista museota, kouluja, sairaalatoimintaa, UPM-Kymmene Oyj:tä, kotiseutuaktiiveja ja paikallislehteä. Tästä syystä halusin ottaa mukaan myös alan yleiskehitystä kassan omien vaiheiden lomaan, vaikka paikallisuus ja kassan näkökulma olivat keskeisiä. Teos oli tarkoitettu lahjoitettavaksi kassan jäsenille ja merkittävimmille yhteistyökumppaneille.

Historiikin sisällössä korostuu koostajien taustasta johtuen asioiden katsominen kassan sisältä. Tätä subjektiivista näkökulmaa ei paljon laajenneta, sillä se ei ole historiikin tarkoitus, vaikka mielenkiintoista olisikin ollut tarkastella muuta samanaikaista yhteiskunnallista kehitystä yhden esimerkkikassan kautta.

3.2.1 Lähteet

Historiikin kokoamisen alkusysäyksenä olivat sairauskassan laaja ja ajallisesti kattava arkisto sekä kassan kaikkien aikojen pitkäaikaisimman kassanhoitajan kiinnostus ja perehtyminen aineistoon. Tilaajan toiveiden mukaan vanhat asiakirjat olivat historiikin pääasiallinen lähdeaineisto.

Katajala [Katajala 1990, 26-27] jakaa asiakirjalähteet ”koviin” ja ”pehmeisiin”. Historiikin tukirungon muodostavat kovat faktapitoiset aineistot kuten pöytäkirjat. Ne tarkastelevat historiikin kohdetta tavallaan ulkoa käsin, puolueettomasti. Pehmeissä lähteissä kuten muistitiedossa pääsevät esiin kohteen omat käsitykset.

Muistitiedon varaan ei historiikka ole hyvä rakentaa, ellei halua tehdä muistelmateosta. Kirjalliset lähteet kuten paperille kirjoitetut asiakirjat, kirjeet ja muistiinpanot ovat siksi keskeisellä sijalla historiikka rakennettaessa [emt. 25-26].

Sairauskassan historiikin pöytäkirjalähteet varhaisilta vuosilta ovat sisällöltään melko ”pehmeitä”: fakta-aineiston lisäksi ne sisältävät selontekoja tapahtumista ja kuvailevat niitä toisinaan yksityiskohtaisesti. Pehmeiden määritelmää vahvistaa lähteiden ulkoasu, sillä asiakirjat on kirjoitettu kauniisti käsin. Myöhempinä vuosikymmeninä pöytäkirjojen tyyli muuttuu toteavammaksi ja tätä kautta myös historiikin lähdeaineistona ”kovaksi”. Koneella kirjoitettu teksti korostaa ulkoasussa tätä kovuuden vaikutelmaa, teknisyyttä.

Koska lähtökohtani historiikin kirjoittamisessa on ollut työni toimittajana, käytän lähteitteni määrittelyssä journalistista lähdejärjestelmää erotelleen Uki Kivirannan [Kiviranta 1988] jaottelua.

Työtapani aineiston keruussa yhdistää dokumenttilähteet ja henkilölähteen. Dokumenttiaineistoa ovat kirjallinen materiaali ja kuvallinen materiaali kuten valokuvat. Kiviranta [emt., 54-55] määrittelee dokumenttilähteen lähteeksi, jonka materiaali on uudelleen käytettävissä muuttumattomana. Henkilölähteeni on Kivirannan erottelun mukaan sekä asiantuntijalähde että asianosaislähde. Tavanomaisena asiantuntijalähteenä Kiviranta [emt., 53] pitää esimerkiksi tutkijaa tai omalla alallaan tunnustetun kokemuksen omaavaa työntekijää. Muutkin käyttämäni henkilölähteet kuuluvat asiantuntijoiden ryhmään, mutta hallituksen jäsenet edustavat myös asianosaislähteitä, niitä, joita käsiteltävä aihe koskee.

Historiikintekijänä en ole historiantutkija, mutta tarkastelen lähteitteni luotettavuutta lyhyesti myös historiantutkimuksen pohjalta. Historiantutkimuksen metodiikassa

erotetaan luotettavuuden suhteen kaksi erilaista lähdetyyppiä, jäännös ja traditio. Tietoa, joka on laatijansa toimenpide, mielipide tai asenne sanoiksi puettuna, sanotaan jäänteeksi. Se koskee lähdetiedon antajaa tai tuottajaa itseään. Muu kuin lähteen laatijaa tai tiedon antajaa koskeva lähdetieto on traditiota. Yhteenkin lähteeseen voi luottaa jos lähdetyyppinä on jäännös, ellei sisäinen lähdekritiikki anna epäilylle aiheita. [Alasuutari 1993, 77-78]

Arkistoaineiston kävi kokonaisuudessaan läpi Anja Eloranta. Hän kokosi käsin muistiinpanoja ja merkitsi kohtia, joissa tiettyä asiaa oli käsitelty. Oman työkokemuksensa ja kiinnostuksensa perusteella hän poimi vuosien varrelta koskettavia tarinoita sairaustapauksista tai tiettyyn käytäntöön johtavista ennakkopäätöksistä. Kirjoitin muistiinpanot puhtaaksi tekstinkäsittelyohjelmalla joko Elorannan kuvailun mukaan tai perehtymällä itse asianomaiseen arkistomateriaaliin. Tätä työskentelytapaa pidän historiikin tietojen osalta luotettavana, mutta näkökulman painottuminen asiantuntijälähteeseen rajaa mahdollisesti pois muita relevantteja tarkastelun kohteita.

Täydensin arkistosta koottua aineistoa henkilöhaastatteluin sekä aiheita aiemmin käsitelleillä paikallis- ja tehdashistoriateoksilla. Yhteisö- ja sosiaaliavun historiaa käsittelevistä kirjoista pystyin hahmottamaan alan kokonaiskehitystä. [Eloranta-Jokela 1999, 60]

3.2.2 Rajaus

Rajaus on monelle historiikintekijälle kompastuskivi, jonka vuoksi työ venyy eikä valmistu. Jos arkistomateriaalia on runsaasti, vie aihe helposti mukanaan ja houkuttelee perehtymään pikkuseikkoihinkin. Kokonaisuuden jäsentelyn miettiminen helpottaa työn saattamisessa päätökseen sovitussa aikataulussa.

Katajalan mukaan liian monen näkökulma ottaminen historiikkiin johtaa helposti rönsyilevään kaikesta kertomiseen. Jänteveyttä ja luettavuutta saadaan dispositiolla, jossa näkyy eri aikakausien ja kokonaiskehityksen jäsentymisen. Rajoja antaa myös sivumäärä. [Katajala 1990, 30]

Lähdeaineistolla ei saa luoda vääristynyttä kuvaa menneisyydestä. Tässäkin auttaa raja. Koska lähdemateriaali kasvaa monesti laajaksi, voidaan dispositiolla saada asiat tärkeysjärjestykseen ja painotukset kohdalleen [emt.].

Katajala jakaa dispositiot aikajärjestyksessä eteneviin eli kronologisiin luetteloihin ja aihepiireittäin eli systemaattisesti jaoteltuihin. Harvoin historiikkeja kuitenkaan toteutetaan puhtaasti kummallakaan jäsenystavalla, vaan lopputulos on välimuoto. Pääluvut etenevät kronologisesti, alaluvut systemaattisesti.

Sairauskassa Walkian historiikin dispositio hahmottui varhain. Marraskuussa 1998 sisällön pääkohtia olivat:

- perusta: toiminnan alku ja perussäännöt, päätösvalta
- avustukset: päivärahan maksu eri aikoina, nykyisten korvausten juuret
- jäsenet: jäsenjoukon muutokset, määrien vaihtelut
- sairaala: kassan oman sairaalan perustamisen ja toiminnan kuvaus 1922-1952
- tilat: kassan toimitilat ja sijainnit
- liitteissä luettelot kassan hallitusten jäsenistä, kassanhoitajista, lääkäreistä, sairaanhoitajista ja muusta henkilökunnasta

Tarkoitus oli alusta asti käsitellä yksi asiakokonaisuus kerrallaan ja käydä kunkin aiheen vaiheet läpi kokonaisuuden sisällä. Sairauskassan vaiheista osa on taaksejäänyttä, osa aikanaan alkunsa saanut ja edelleen voimassa olevaa. Koska lisäksi toiminnan kaksi ensimmäistä vuosikymmentä luovat perustan myöhemmälle toiminnalle, ne saivat muodostaa oman lukunsa.

Systemaattisen jäsentelytavan hyviä puolia on, että se mahdollistaa laajempienkin kokonaisuuksien kuin pelkkien tapahtumasarjojen käsittelyn. Se saattaa myös helpottaa kirjoittajan työskentelyä, kun kirjoitusvaiheessa voi keskittyä yhteen teemaan kerrallaan. Lukijasta tulos voi kuitenkin tuntua raskaalta, kun ajassa kuljetaan milloin eteen, milloin taaksepäin ja kun yleisten asioiden selitykset toistuvat useasti. Toisaalta tiukassa kronologiassakaan ei vältytä toistolta, kun on selitettävä, mihin mikäkin tapahtuma liittyy [Katajala 1990, 31-32].

Jäsentelyyn ja sitä kautta rajaukseen vaikutti myös se, että pöytäkirjojen kertovat ja kuvailevat osuudet vähenivät nykypäivää lähestyttäessä. Koska alan lainsäädäntö yhä tarkemmin määritteli käsiteltävien asioiden sisällön, kokousten kulussa pelkän nuijankopautuksen osuus päätösten tekemisessä kasvoi. Lyhyt maininta yksittäistapauksesta ei saanut historiikin materiaalin kerääjää kiinnostumaan aiheesta riittävästi, vaikka värikkäitä tapahtumia sairauskassan jäsenten keskuudessa tapahtuu varmasti yhä nykyisinkin. Näistä tapahtumista olisi parhaiten saanut tietoa haastatteluin. Tätä ei tilaaja kuitenkaan pitänyt tarpeellisena, vaan oli tyytyväinen työn sisältöön ja laajuuteen joka pari kuukautta ennen historiikin valmistumista näytti olevan 50-70 sivua.

Koska historiikin aihepiirinä ovat sairaudet, jopa kuolemat, nimeltä mainitaan vain kassan toimintaan työtehtävissä tai luottamustoimissa liittyneet henkilöt. Kassan jäsenten nimiä ei mainita yhtenäisyyden vuoksi missään tapausesimerkissä.

3.2.3 Tyyli

Näkökulmani historiikin kirjoittamiseen on enemmän toimittajan kuin historioitsijan. Koska työ minulta pyydettiin, arvelin ensimmäisen historiikin tyylin vastanneen odotuksia ja halusin säilyttää samantapaisen otteen tulevassa laajemmassa työssä.

Perehdyin ennen kirjoitustyöhön ryhtymistä muihin historiikkeihin. Loin itselleni kuvan siitä, mitä historiikki voi olla ja samalla tarkastelin, löytyykö historiikkien joukosta omaa mielikuvaani vastaavaa toteutusta. Opastusta kaipasin vasta työn edettyä jonkin verran, kun halusin perusteluja lähteiden käytölle, jäsentelylle ja rajaukselle.

Selasin syyskuussa 1998 Sairauskassojen yhteistyöelimen eli Vakuutuskassojen yhdistyksen hallussa olleet 70 kassahistoriikkia. Niiden kirjoittajat ovat kassanhoitajia tai kassan hallituksen jäseniä. Kokoelman historiikkeista suppeimmat ovat lehtijuttuja tai muutaman sivun monisteita, laajin Jouko Jaakkolan kirja Tampellan työväen avustuskassatoiminnasta Tampereella 1860-1985 [Jaakkola 1985].

Aineiston keruun alettua tutustuin myös verkossa oleviin historiikkeihin. Niitä oli lokakuussa 1998 vielä vähän verrattuna huhtikuuhun 1999. Liitteessä 1 esiteltävät verkkohistoriikit eivät olleet minään ohjenuorana painoversiota miettiessäni, vaan lähinnä taustatietona aineiston keruulle ja ideoille kumpaakin versiota varten.

3.3 Kirjan ulkoasu

Kirjan taiton pohdiskelu alkoi hyvissä ajoin, sillä tarkoitus oli saada verkkoversio valmiiksi yhtä aikaa kirjan kanssa. Koska tämä ei toteutunut, kirjan ulkoasu syntyi omana kokonaisuutenaan.

Kassan arkistossa valokuvia oli hyvin vähän, joten muita arkistoja oli tämän vuoksi käytettävä hyväksi. Kuvien kautta tuli myös selvitettyä muiden arkistojen hallussa oleva sairauskassaa koskeva aineisto, jota oli vain UPM-Kymmenen Valkeakosken keskusarkistossa. Pohdin myös muita tapoja kuvittaa historiikkia.

3.3.1 Valokuvat

Valokuvia oli tarkoitus saada mukaan sadan vuoden ajalta sairaalasta, hoitajista, vaikuttajahenkilöistä, kassankokouksista, toimitiloista henkilökuntineen ja mahdollisesti sairaanhoitovälineistä. Kuvitukseksi suunnittelin lisäksi perustamispöytäkirjaa, sairaalan pohjapiirrosta ja kassan pyörittämän elokuvateatterin lehti-ilmoitusta.

Sairauskassan omassa arkistossa kuvia oli jonkin verran 1960-luvulta lähtien. Ensimmäinen kattava valokuvaus oli toteutettu vasta 1989 kassan juhliessa 90-vuotistaivalta. Esimerkiksi kassan hallituksia ei siihen mennessä ollut valokuvattu kassan arkistoon. Valokuvien puolesta kassan arkisto siis oli heikommin kattava kuin kirjallisen materiaalin suhteen. UPM Kymmene Oyj:n Valkeakosken keskusarkistossa ja Valkeakosken kotiseutuarkistossa ei myöskään ollut muutamaa kuvaa lukuun ottamatta suoraan kassan toimintaan liittyneitä valokuvia, joten lähes kaikki löytyneet otettiin mukaan. Kyselyt muutamilta yksityishenkilöiltä tuottivat tulokseksi kuvia ihmisistä työn ääressä.

Historiikin kuvituksella on tarkoitus elävöittää historiikin tekstiä, luoda paikallisväriä ja antaa kuvaa tapahtumien luonteesta ja olosuhteista. Kuvat tämän päivän tapahtumista tallentavat arvokasta tietoa, sillä huomenna nekin ovat jo menneisyyttä. [Katajala 1990, 67-68]

Markus Jokela erottaa sanomalehtikuvalle kolme funktiota. Kuvat voivat identifioida kirjoituksen käsittelemiä henkilöitä tai asioita, vahvistaa kirjoituksen kertoman asian todeksi tai toimia huomion vangitsijana silloin, kun kirjoituksella halutaan lukijoita ja se koetaan tärkeäksi. Viimeksi mainittua tehtävää Jokela nimittää korostusfunktioiksi. [Jokela 1984, 68-69]

Historiikissa valokuvat toimivat näissä samoissa funktioissa, mutta sisältävät lisäksi viestin ajasta, jolloin ne on otettu. Ihmisten poseeraustapa, vaatetus ja ympäristö kertovat, onko kuva vanha vai uusi, mutta myös valokuvan tekninen ilmiasu viestittää, kuinka kauan on kulunut kuvan ottamisesta.

Kun mietin eri vaihtoehtoja ajanjakson kuvittamiseen, päädyin valokuvien voimaan. Tekstityyppien vaihtelu tai jonkinlainen “olet tässä“ aikajanan toisto jäivät pois jo alkumetreillä. Valokuvat kertovat nopeasti ainakin vuosikymmenen, jolla ollaan. Valokuvien avulla uskon pitäväni lukijan selvillä siitä, kuinka vanhoista asioista nyt puhutaan ilman, että hänen täytyy kovasti keskittyä vuosilukujen tarkkailuun. Valokuvat sijoittuvat luvun sisällä kronologisesti, jos mahdollista.

3.3.2 Muu kuvitus

Kuvituksen suunnittelussa monet ideat jäivät ideoiksi. Kaipasin tiimityön tuomaa turvaa siitä, että joku taitaa toteuttamisen, jos itselläni on idea mutten osaa sitä toteuttaa. Tilaaja oli aktiivinen ja kehitti omassa kokouksessaan ajatuksen perustamispöytäkirjan tekstin painamisesta kanteen. Pöytäkirjanotteet oli alusta alkaen tarkoitus julkaista kirjan kuvituksena, sillä arkistossa säilyneet pöytäkirjathan olivat koko historiikkihankkeen alkusysäys.

Itse olin ajatellut pöytäkirjatekstejä perustamista ja sääntöjä käsittelevän luvun kuvitukseksi. Asiakirjojen ulkoasun muutosta käsinkirjoitetuista tekstinkäsittelyohjelmalla tehdyiksi olisi voinut hyödyntää myös ajan etenemisen kuvaamiseen: ensin olivat käsinkirjoitetut kirjat, joissa musteen ja käsialan muutokset näkyvät 60-luvulle saakka, sitten hengettömät koneella kirjoitetut, joissa tosin näkyy kirjoituskoneiden tekniikan kehittyminen. Muita muuttuvia elementtejä ovat kassan nimen tekstausta ja leimat eri vuosikymmenillä, mutta niiden esittämiseksi ovat jäljellä enää sääntökirjojen kansilehdet.

3.4 Työn eteneminen ja toteutus

Tavoitteeni oli käsitellä sairauskassan vaiheita asiakokonaisuus kerrallaan. Paikallisen ajankuvan lisäksi halusin liittää historiikkiin apukassojen historiaa yleisellä tasolla ja verrata Valkeakoskella tehtyjä ratkaisuja muun maan kassojen kehitykseen.

3.4.1 Teksti

Kirjoitin ensin asiat yhteen tiedostoon, josta jaoin ne eri aihepiireihin. Aineiston kokosin kronologisesti ja järjestys säilyi myös aihepiirien sisällä. Tekstin muokausvaiheessa järjestys saattoi muuttua ja jätin toistamatta vuosilukuja, jos niiden merkitys ei ollut olennainen. Pystyin kuitenkin tarkistamaan oikean vuoden siitä muistiinpanotiedostosta, joissa päivämäärät olivat koko ajan.

Aineiston keruu historiikkia varten alkoi syksyllä 1998. Tavoitteeni oli saada materiaali pääosin kokoon vuoden 1998 loppuun mennessä ja teos painokuntoon kevään 1999 kuluessa. Tilaaja ei antanut historiikin teolle muuta takarajaa kuin julkaisun juhluvuoden aikana. Etukäteen oli vaikeaa arvioida työn määrää, joten asettamani takarajat ylittyivät. Materiaalin keruu onnistui lähestulkoon suunnitellussa ajassa, mutta tekstin muokkaukseen kului aikaa olettamaani enemmän.

Ensimmäinen versio, jossa historiikin asiat olivat pääpiirteissään koossa, mutta vielä tarkentamatta, valmistui tammikuussa. Kolmas, lähes valmis versio oli kassan

hallituksen luettavana huhtikuussa. Kirjapaino sai käsikirjoituksen kesäkuun alussa, mutta painaminen siirtyi elokuun alkuun, koska jäseniltä koottiin tieto kiinnostuksesta tilata kirja.

Lopullisen sisällysluettelon pääluvut ovat:

1. Asetuksesta sääntöihin, säännöistä lakeihin – pohja luotiin parissakymmenessä vuodessa
2. Sairasavusta lisäetuuksiin – päiväraha toi turvan jo sata vuotta sitten
3. Sairashuoneesta sairaalaksi – hoitoa sairauskassan kattojen alla
4. Osakkaista jäseniksi – johtokunnasta hallitukseksi
5. Avaintenhaltijat, terveydenvartijat – sairauskassan henkilökunta
6. Nämäkin hoidettiin: eläkkeet, elokuvat ja orpolasten rahasto
7. Ajatuksia Walkian vaiheista

Suunniteltu jäsenitys muuttui siten, että kassan henkilökunnasta kerrottiin omassa luvussaan ja toimitiloista ajateltu kokonaisuus liittyi sairaala-asian loppuun. Luvun 6. muodostivat materiaalin keruun kuluessa kaikki sellaiset asiat, jotka eivät kuuluneet kassan varsinaiseen toimintaan. Luku 7. puolestaan kertoi nykypäivästä. Erotin sen omaksi luvukseen, koska kolmen henkilön ajatukset tuntuivat tulevan yhtenäisemmin esiin kuin sinne tänne asiayhteyksiinsä siroteltuna, vaikka nykypäivän kommentit menneisyyden keskellä olivatkin yksi aiemmista ideoistani.

Haastatteluja tein entisen ja nykyisen kassanhoitajan lisäksi hallituksen puheenjohtajalle ja muulle hallitukselle.

3.4.2 Kuvitus

Ideota historiikin kuvittamiseen ja materiaalin keräämiseen syntyi matkan varrella. Valokuvia löytyi arkistoista vähän, mutta toisaalta riittävästi toteutetunlaajuisen historiikin kuvittamiseen.

Historiikin kirjoittamiseen liittyi myös Valkeakosken Sanomissa helmikuussa 1999 julkaistu juttu satavuotiaan kassan vaiheista. Alun perin jutun tarkoitus oli herättää

mielenkiintoa kassan vaiheiden muistelijoiden tai selvittää valokuvien alkuperää, mutta työn laajuuden selvittyä päätin tyytyä kokoamaan historiikin ainoastaan kassan arkistomateriaalin perusteella. Valokuvia lainattiin lisäksi Valkeakosken kotiseutuarkistosta ja UPM-Kymmenen Valkeakosken keskusarkistosta.

3.4.3 Taiton toteutuminen

Kirjapainon tilaaja oli valinnut etukäteen. Päätin luottaa kirjapainon asiantuntemukseen ja annoin vain muutamia ohjeita taiton suunnitteluun, kuten fontin valintaan ja valokuvien sijoitteluun. Tilaajalla oli omat toiveensa kannen ulkoasusta ja kirjan koosta. Kokonaisuudelta he toivoivat väljyyttä ja riittävän suurta leipätekstin kirjasinkokoa, jota olisi helppo lukea. Otsikoihin haluttiin Arial- tai Helvetica-tyyppinen päätteetön kirjasin, leipätekstiksi päätteellinen, koska se painettuna tekstinä on helpompi lukea.

Ensimmäisen oikovedoksen suurin muutos oli valokuvien sijoittelu. Kuhunkin lukuun tarkoitetut valokuvat oli sijoitettu luvun loppuun siten, että sarjan viimeinen kuva sijoittui vasemmanpuoleiselle sivulle ja uusi luku alkoi oikealta sivulta. Siirsin kunkin luvun viimeisen kuvan edeltävän luvun loppuun, jolloin uuden luvun aloittavalla aukeamalla oli lukuun kuuluva valokuva vasemmalla ja luvun alku oikealla.

Pääperiaatteena oli ollut, että tekstissä kyseessä olevassa kohdassa kuvattuun aikaan liittyy yhtä vanha valokuva. Lisäksi kerrotun asian ja kuvan pitää liittyä mahdollisimman hyvin yhteen: esimerkiksi sairaalakuvia ei sijoiteta muualle kuin sairaalasta kertovaan lukuun. Tämä toteutui, mutta kuvat olivat yhtenä kokonaisuutena lukujen lopussa, eivät tekstin lomassa.

Tekstiin piti lisätä muutama täsmennys, jolloin väljää taittoa jouduttiin hiukan tiivistämään. Luvun alun ingressit halusin selvemmin erottuviksi, joko fontin koon, leveyden tai liehureunan suhteen. Kirjapaino valitsi leipätekstiä kaksi pistettä suuremman fontin.

Toisen oikovedoksen jälkeen sain kassan hallitukselta varmistuksen, ettei painosta otetakaan heti vaan vasta seuraavan kuukauden lopussa. Päätin joka tapauksessa oman työvaiheeni, tarkistin vedoksen ja lähetin korjatut sivut takaisin kirjapainoon. Jos painatuksen viivytys olisi ollut tiedossa aiemmin, olisin käyttänyt enemmän aikaa lopullisen taiton miettimiseen.

3.5 Arvioita

Materiaalin keruu alkoi ennen kuin suunnittelu oli täysin valmista, joten aineistoa oli jonkin verran koossa suunnittelun tueksi. Kerättävät asiat ja aihepiirit olisi voinut lyödä lukkoon jo varhemmin, samoin käytettävät tiedonhankintamuodot. Aloittelevalle historiikintekijälle tämä olisi ollut kuitenkin vaikeaa. Liitteiden nimiluetteloja varten osa aineistosta käytiin läpi uudelleen. Hyvällä suunnittelulla kaiken tarvittavan tiedon olisi voinut koota samalla kertaa. Toisaalta tietty vapaus aineiston keräilyssä oli antoisampaa vaikkakin enemmän aikaa vievää kuin tiettyihin asioihin keskittyminen.

Historiikista aiottiin ottaa ensin 200 kappaleen painos, jonka perusteella kirjasta voisi tehdä tilauksen ja vasta sitten otettaisiin toinen isompi painos. Asia oli minulle yllätys, joten ehdotin, että painosmäärä selvitettäisiin kyselyllä etukäteen, jos kerran ylimääräisiä kappaleita ei haluttu teettää. Samalla säästyisi 200-300 kirjan hinta, jos painoksia otettaisiin vain yksi. Kyselyn tulosta odotellessa olisin voinut itse ottaa ajallista etäisyyttä kirjoittamaansa tekstiin ja tehdä viimeistelyn huolella turhaan kiirehtimättä, mitä Katajalakin ehdottaa historiikin kirjoitustyön päätyttyä [Katajala 1990, 150-151].

Kysely toteutettiin jakamalla tilauslappunen kesäkuun palkkaliuskan mukana kassan jäsenille. Sairauskassa jakoi eri työpaikkojen kahviloihin kolmisivuisia A4-esitteitä, jossa kerroin tulevan historiikin sisällöstä. Teoksen varasi itselleen noin 600 jäsentä. Lisäksi Valkeakosken Sanomissa tiedotettiin pienellä uutisella kassaan kuuluneita eläkeläisiä varaamaan omat kappaleensa sairauskassan toimistosta. Näitä varauksia tuli 30. Historiikkia painettiin 700 kappaletta.

Kun ainaisessa kiireessä kirjoittamaan tottunut journalisti kerrankin saa rauhassa sekä perehtyä aiheeseensa että kirjoittaa siitä, hän tuntee itsensä täydeksi amatööriksi sekä tutkijana että kirjailijana. Siksi tarkoitukseni oli käydä muutaman kerran myös ”omalla alueellani” ja kirjoittaa historiikin teon lomassa useitakin lehtijuttuja. Menneet tarinat veivät kuitenkin menessään niin, etten saanut etäisyyttä aiheeseen. Vasta kirjan valmistuttua kassan sata vuotta on itsellekin hahmottunut kaikessa monimuotoisuudessaan. Kirjan jokaisen luvun alussa on ingressi ja luvut ovat itsenäisiä kokonaisuuksia, joten ne olisin periaatteessa voinut tarjota julkaistavaksi paikallislehdessä juttusarjana.

Historiasta kiinnostuin uudella tavalla, lähinnä siitä näkökulmasta, miten kertoa menneistä tapahtumista lehdissä tai verkkojulkaisuissa: mikä niissä meitä juuri nyt kiinnostaa ja miksi. En ihmettele, miksi niin moni toimittaja jossakin vaiheessa kirjoittaa ainakin yhden historiikin. Sen koostamisessa tarvitaan toimittajan työn perustaitoja. En ainoastaan kirjoittanut suurta määrää tekstiä, vaan myös valokuvasin, valitsin kuvia ja annoin taitosta ohjeet.

Lähteiksi olisin voinut valita enemmän asianosaislähteitä. Painettu historiikki perustuu siihen, että olen haastatellut kassan menneisyyteen perehtynyttä henkilöä, asiantuntijalähdettä ja hänellä on ollut tukenaan asiakirjoista eli dokumenttilähteistä tehdyt muistiinpanot. Näistä valikoiden ja tarkistuksia tehden olen koonnut kokonaisuuden, esityksen Sairauskassa Walkian menneisyydestä.

Tiedotusopin lehtori Kaarina Melakosken mukaan journalistiseen tekstiin vaikuttavia subjekteja, ääniä on ainakin viisi [Melakoski 1997] , [Melakoski Grönroosin mukaan 1998, 66-67].

- 1) median ääni eli kunkin mediatyyppin tunnusomainen tapa viestiä
- 2) toimituspoliittinen ääni eli ”talon tapa”
- 3) journalistinen ääni eli toimittajan ammattitaito
- 4) tarinankertojan ääni, se mikä nostaa journalistisen tuotteen teoskynnyksen yli

- 5) toimittajan oma henkilökohtainen ääni, joka näkyy aihevalinnassa, aiheen rajauksissa ja tavassa yhdistää asioita historiallisiin tai yhteiskunnallisiin viitekehyksiin

Historiikissa korostuvat tarinankertojan ääni ja toimittajan henkilökohtainen ääni. En voi väittää, ettei asiantuntijalähteeni, joka on samalla myös asianosaislähde, ääni näy lopputuloksessa, vaikka jokaisen sanan olen itse kirjoittanut ja kirjoittajana olen monien tekijöiden muovaama. Tunnen haastatteleman henkilön hyvin ja mutta kokemuksesta tiedän, mikä työssäni on omaa, opittua tai lainattua. Sukupolvelta toiselle omaksuttu tapani kertoa ja kiinnostua asioista on kieltämättä historiikissa saanut korostua. Kirjan sisällön valintaan asiantuntija on luonnollisesti vaikuttanut huomattavasti ja samalla ovat painottuneet asiat, jotka hänen työnsä kannalta ovat olennaista.

Jäsenten näkökulmasta kirjoitettu historiikki saattaisi olla huomattavasti kriittisempi sairauskassan toimintaa kohtaan. Journalistinen ääni on kuitenkin tällaisessa juhlayhteydessä painottunut asioiden esittämiseen positiivisessa valossa. Talon tapa eli tässä tapauksessa tilaajan ääni tai median eli historiikkimuotoisen esityksen ääni ei tätä varsinaisesti ole edellyttänyt. Itse vertaisin historiikin kirjoittamista syntymäpäivähaastatteluun, jossa päiväsankari saa kertoa ajatuksensa ja tekemisensä yleensä hyvin positiiviseen sävyyn.

Tämän päivän uutiset ovat huomenna menneisyyttä, jota voidaan arvioida laajemmissa yhteyksissä vasta sitten, kun kaikki samaan ilmiöön liittyvät tapahtumat ovat tahollaan tapahtuneet. Historiantaju ja kiinnostus historiaan auttavat liittämään hetken tapahtumat laajempiin kokonaisuuksiin.

Kun perehdyin sairauskassatoiminnan juuriin ja kehitykseen, en voi olla arvostamatta viime vuosisadan alun suomalaisia paperintekijöitä, jotka elivät usein surkeissa oloissa kasvavassa tehdaskylässä. Kirjoitustyö oli matka synnyinpaikkakuntani menneisyyteen. Siitä matkakertomuksesta vain murto-osa painettiin historiikin lehdille.

4 Verkkokirjan suunnittelu ja toteutus

Tämä luku kuvaa lähtökohtiamme ja se analysoi kokemuksiamme Festival News-verkkolehden ja Rakentajain Kalenterin 2:n osan tuottamisesta evästyksenä verkkokirjan suunnittelulle ja toteutukselle. Työskentelymme osittelimme kahdeksi vaiheeksi. Ensimmäisessä vaiheessa tuloksena on verkkokirja, joka rakenteeltaan ja sisällöltään vastaa painettua kirjaa. Toisessa vaiheessa paneuduimme verkkomedian mahdollisuuksiin ja vaateisiin, mistä lopputuloksena syntyi verkkohistoriikki.

4.1 Lähtökohdat

Ensimmäinen tehtävä on siirtää verkkoon historiikin sisältö samassa muodossa kuin se on painettuna kirjassa. Tätä versiota kutsumme verkkokirjaksi. Tämän kaltainen ”lapiointi” oli myös se tapa, jolla toimitimme kurssillamme Festival News-verkkolehden päivittäisosuudet.

Tavoitteenamme ei ensisijaisesti ole tehdä mahdollisimman hyvää verkkotuotetta vaan löytää nimenomaan perusasiat, jotta verkkotuote on vähintään yhtä käyttökelpoinen omassa mediassaan kuin paperituote omassaan. Käyttökelpoisuuden yhteismitallisuutta on vaikea ratkaista vanhan tutun median ja uuden vasta kehittyvän median välillä. Voimme kuitenkin heuristisesti arvioida verkkohistoriikkia pohjaten arviomme Jacob Nielsenin esittämään 10 kohtaan [Nielsen 1998], jotka samalla toimivat suunnittelutyön pohjana. Pyrkimyksenämme on löytää yksinkertaisia ratkaisuja kysymyksillemme pitäen mielessä myös sen, että verkkohistoriikki on tarkoitettu julkiseen verkkoon eikä esimerkiksi vain kirjastossa selailtavaksi, jolloin olisi mahdollista tehdä ennakkoletuksia selaimen versiosta ja laitteistosta.

Halutessamme kohdata kysymyksiä, jotka on ratkaistava siirrettäessä painotuotteeksi toimitettua materiaalia verkkomediaan emme tarkoituksellisesti ottaneet käyttöön mitään varsinaista sivustonhallintavälinettä. Useat kaupalliset ohjelmistot osaavat tehdä päätöksiä, joita ehkä emme saattaisi huomatakaan ja joita koskevat ongelmat juuri halusimme löytää ennen ratkaisua. Tietoisesti pyrimme mahdollisimman yksinkertaisiin ratkaisuihin, jotka perustuvat html versioon 1.0.

4.2 Erilaisia asenteita ja tavoitteita

Havaitsimme, että kaikkiin kolmeen, Festival Newsiin, Rakentajain Kalenteriin sekä Sairauskassa Walkian historiikkiin, on suhtauduttu eri tavoin tuotantoprosessin ja itse tuotteen suhteen.

Festival News toimitettiin paperijulkaisuna elokuvajuhlien ajan ja sen tekstisisältö julkaistiin verkossa. Verkkolehti [Festival News 1997] sisälsi myös muita osioita, joita ei painetussa julkaisussa ollut ja jotka toimitettiin nimenomaan verkkoon. Vaikka näillä kahdella oli päivittäinen sama uutisten tekstisisältö, voitiin julkaistavat kuvat valita erikseen. Kumpikin julkaisu tavallaan eli omaa itsenäistä elämäänsä kuitenkin niin, että painetun lehden sisältö edelsi ajallisesti verkkojulkaisua. Verkkojulkaisu siirrettiin julkiseen verkkoon yöllä ja painettu lehti ilmestyi seuraavana päivänä.

Rakentajain Kalenterin digitaalinen versio nähtiin lähinnä lisänä perinteikkääseen kirjaan. Sen sisältö ei kaikilta osin ollut digitaalisessa muodossa ja kustantajalla oli toiveena löytää toimitustapa, jolla kertaalleen digitaaliseen muotoon muunnettu sisältö saataisiin julkaistuksi automaattisesti kummassakin mediassa. Protoon tosin toteutimme osioita, joita kirjassa ei ollut ja keskustelimme myös mahdollisesti vanhojen artikkeleiden liittämistä digitaaliseen versioon.

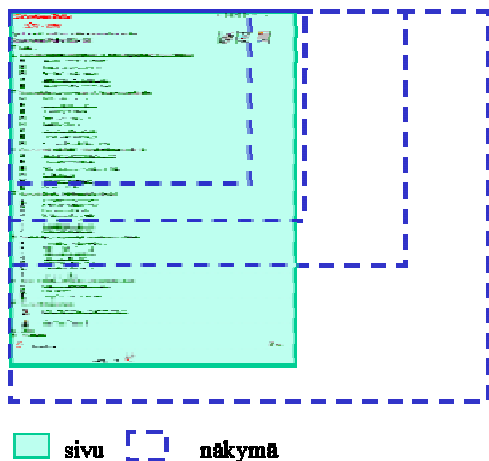
Walkian historiikkia painettiin ennakkokyselyn perusteella vain halukkaille ja painos oli loppunut aloittaessamme verkkokirjan tekemisen. Näin verkkokirja on ainoa, joka jää julkisesti luettavaksi.

4.3 Ensimmäiset kysymykset

Aloittaessamme suunnittelua painotuotteesta verkkokirjaksi ensimmäiset asiat, joihin jouduimme paneutumaan olivat digitaalisen informaation esitystapa ja lukijan apuvälineet tiedon saantiin sekä varastointi työskentelyn aikana.

4.3.1 Painetun sivun ja näyttöruudun muodon erilaisuus

Verkossa lukija saa näkymäänsä yhden [URL:n](#) sisällön ohjeistuksen mukaisen moduulin julkaisusta. Riippuen näkymänsä koosta saa hän sen esille joko kokonaan tai osittain. Alkuasettelu näkymään on aina lähtien ylävasemmalta. Mikäli haluamme varmistaa sen, että tietty informaatio on aina saatavilla on se parasta sijoittaa alkaen tuosta pisteestä.

Kuva 7: Näkyvä saattaa kattaa vain osan haetusta sivusta.

Painettu sivun joko A5 tai A4 suhde on 1:1,414 ja kun taas näyttöruudun ja TV:n suhde tavallisimmin on 1,333:1.

Selaimet tarjoavat apuvälineen ja vinkin siihen, onko näkymässä esillä kaikki vai vain osa moduulista tuomalla vierityspalkit tarvittaessa sivun oikeaan ja alalaitaan.

Painetun sivun pysty- ja näyttöruudun tavallisimmasta vaakamuodosta johtuen lukijalle on syytä tarjota nopea kulku sivun yläreunasta alareunaan ja päinvastoin, jotta hän voi hahmottaa reippaasti kokonaisuuden. Tarvitsemme näitä toimintoja varten HTML-koodiin osoitteet alkuun ja loppuun ja linkkialueet, joista selaimelle välittyy viesti siirrosta. Nimesimme nämä linkkialueet ensin navigointiaihioiksi. Sivustolla navigointiaihiota edustaa joko teksti tai kuvasymboli. Ensimmäiset tarvittavat kaksi ovat:

- Näytä sivun alalaita
- Palaa takaisin ylälaitaan

4.3.2 Sivulta toiselle siirtyminen verkkomediassa

Selaimet tarjoavat verkkosivujen selailua eteen ja taaksepäin edellyttäen, että olemme juuri aiemmin käyneet kyseisellä sivulla. Tälle toiminnalle ei siis tarvitse eikä ole syytäkään tehdä kilpailevaa vaihtoehtoa. Lukijan kannalta on hyvä olla yksi ainoa tapa tiettyyn toimintaan ja siihen on voitava myös luottaa, ettei samankaltainen tai samalta näyttävä symboli toimi jossain muussa tilanteessa toisin [Nielsen, Heuristics]

Koimme, että lukijalle on kuitenkin tarjottava mahdollisuus siirtyä seuraavalle sivulle lineaarisesti kirjan järjestyksen mukaan tai avata kirja sisällysluettelon kautta valitulta mielenkiintoiselta sivulta. Painotuotteessa perinteisesti sivut ovat numeroidut ja sisällysluettelon avulla löytyvät halutut kohdat. Lineaarista lukemista varten jokaisen sivun alalaitaan sijoitetaan edelliselle ja seuraavalle sivulle siirtävät navigointiaihiot. Sisällysluettelo on varustettava hyperlinkeillä suoraan jokaisen luvun ja sivun alkuun.

4.3.3 Navigointiaihioiden paikat

Navigointiaihioksi tässä kutsumme toimintatapoja, joita lukija käyttöliittymässä tarvitsee. Tarvittaviin navigointiaihioiden kiinnitetään yksiselitteiset merkit, symbolit, jolloin puhumme navigointisymboleista. Digitaalisia sivuja ei voi kääntää samalla tavoin kuin lehteillään kirjaa. Tätä välttämätöntä toimintaa varten on kehitettävä jotain korvaavaa. Verkossa sitä kutsutaan navigoinniksi.

Navigointiaihioiden paikka määräytyy niiden käyttötarpeen mukaan. Esimerkiksi 'Palaa sivun ylälaitaan' on tarpeen vain silloin, kun siellä ei olla. Sen ilmiselvä paikka on ainakin sivun alalaidassa. Erityisen pitkillä sivuilla se saattaisi olla tarpeen muuallakin. Vastaavasti 'Näytä sivun alalaita' on esiinnyttävä ainakin sivun ylälaitassa. Nämä ovat sivun sisäisiä navigointeja. Toinen ryhmä on koko tuotteen käsittävät navigointiaihiot.

Yhtä ilmiselviä paikkoja ei koko tuotteen navigointiaihiolle löydy. Periaate, että kaikki kyseiseltä sivulta mahdolliset siirtymätavat ovat aina esillä ei vielä aseta ohjeita sijainnin suhteen. Sen sijaan vierityspalkin sijainti selaimen oikeassa reunassa ohjaa

siihen, että muu navigointi voitaisiin tehdä mahdollisimman lyhyellä kursorin siirrolla sieltä. Tätä noudattaen navigointiaihoiden paikat olisivat arvioidussa käyttöfrekvenssin mukaisessa järjestyksessä lähtien oikealta vasemmalle sivun ylä laidassa.

Niiden olisi joka tapauksessa syytä olla esillä siinä näkymässä, jonka käyttäjä selaimensa ensimmäiseksi saa. Yksi ratkaisu tähän on se, että ne aina ovat näkymän oikeassa ylä laidassa, eivät kuitenkaan kiinteästi sijoitettuna vaan suhteessa näkymään kokoon.

4.3.4 Periaatteita navigointisymbolien toteutukselle

Historiikki on kirjoitettu suomen kielellä, joten se on myös navigoinnin opasteiden kieli. Meidän ei tarvitse näin ollen miettiä kieltä ylittäviä symboleja. Suomen kielellä asioiden ilmaiseminen vaatii useita sanoja ja siksi on aiheellista miettiä lyhyehköjä ilmauksia.

Yhdenmukaisuus on säilytettävä kaikilla näkymillä niin terminologian kuin toimintatapojen suhteen [Järvinen 1987, 4]. Tämä voidaan saada aikaan joko selkeillä intuitiivisesti oivallettavilla merkeillä tai tarjoamalla käyttäjälle selkeät ohjeet siitä, mitä juuri tässä kontekstissa ovat toimintatavat.

Aihoiden merkkien valinnassa voimme lähteä semioottisesta näkemyksestä, jonka mukaan on merkit voidaan jakaa kolmeen luokkaan [Marcus, 1996, 52] :

- ikonit, jotka ovat merkitystään kuvaavia merkkejä ja sen vuoksi helppoja ymmärtää
- symbolit ovat puolestaan sopimuksia
- indeksit syntyvät prosessista, johon ne viittaavat. Esimerkiksi oven edessä olevat likaiset jalanjäljet kertovat jonkun menneen sisään.

Lukijan ja selaimen välinen dialogissa päätimme käyttää navigointiaihoiden tekstissä käskymuotoa Ben Shneidermanin ohjeen mukaan. Hän kehottaa nimeämään aihiot toiminnan mukaan [Shneiderman, 1987, 183]. Lukija käskyy näin ohjelmaa suorittamaan

tietynt tehtävän. Kun aihiot kuvataan symbolein toimintaa kuvaava teksti tulee lukijan nähtäväksi vain silloin, kun lukija osoittaa navigointisymbolia. Tämä on asia, mikä lukijalle on neuvottava käytön aloituksen yhteydessä, ellei hän sitä entuudestaan tunne.

4.3.5 Tiedostojen tallennusrakenne

Tiedostojen tallennusrakenne ja nimeäminen on suunniteltava huolella ja sovittava tarkoin silloin, kun tarkoituksena on viedä verkkoon sellainen informaatiotuote, jonka elämä jatkuu ja joita usea ihminen päivittää.

Festival News toteutuksen yhteydessä kysymyksiä ei oikein osattu asettaa eikä löydetty oikeita kriteereitä tallennusrakenteen suunnitteluun. Esimerkiksi pohdimme, pitääkö julkaisun kuvatiedostot tallettaa samaan vai eri hakemistoihin. Asiaa käsiteltiin latautumisen kannalta katsoen, puhuttiin tehokkuusnäkökohdista. Tätä olisi kuitenkin pitänyt pohtia nimenomaan koonti- ja julkaisuprosessin kannalta, jotta voidaan varmistaa aina kaikkien julkaistavien tiedostojen siirto oikea-aikaisesti. Kuvat päätettiin, toisin kuin muut samaan aikaan julkaistavat tiedostot, tallettaa kaikki samaan hakemistoon sillä seurauksella, että niiden siirto kerran julkaisuprosessissa unohtui, kun jouduttiin siirtämään joka yö tiedostoja eikä hakemistoja.

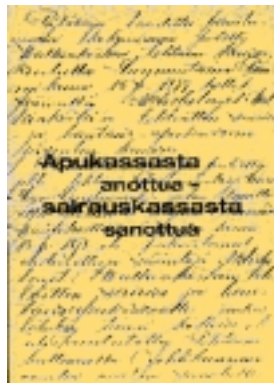
Historiikin tapauksessa ei julkaisuprosessin asettamia vaateita samassa mielessä ole, koska sen julkaisu tapahtuu kerralla. Tallennusrakenne voidaan suunnitella vaikka siten, että kaikki tiedostot ovat yhdessä ja samassa hakemistossa. Koska kehittäjiä on kaksi, on tarpeen selkeästi sopia, miten tiedostot nimetään, jotta ne ovat helposti kehittämisen aikana löydettävissä. Tallennusrakenne on se indeksi, jota käytämme tuotteen sisällön rakentamisessa.

4.4 Ensimmäiset ratkaistut kysymykset

Joihinkin asioihin teimme ratkaisuja heti alkuvaiheessa oivaltamatta, että nämäkin kuuluvat toivomiimme tunnistettaviin ongelmiin.

4.4.1 Painetun tuotteen kansilehti verrattuna sähköisen tuotteen etusivuun

Historiikin kanteen on kauniilla käsialalla kirjoitetun perustamisasiakirjan päälle asetettu vain kirjan nimi. Yksi yhteen muunnos on mahdollinen, mutta ei vastaa tapaa millä lukija verkossa odottaa asioiden tulevan esiin. Digitaaliselle etusivulle asetuvat vaateet ovat toiset, koska kaikki fyysisen tuotteen intuitiiviset vinkit puuttuvat ja turhat sivusiirrot vievät aikaa ja maksavat rahaa.

Kuva 8 : Historiikin kansi

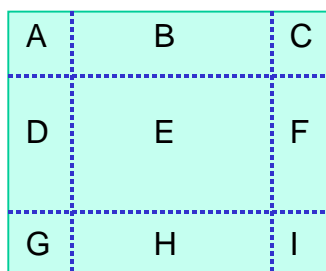
Siis hylkäsimme etusivun ja päätimme esittää perustamisasiakirjan kuvana sille sopivassa paikassa. Joudumme näin heti sopeuttamaan ajatusta kaiken siirtämisestä samanlaisena. Verkkokirjan etusivulla näytämme lukijalle, mitä kaikkea tämä julkaisu sisältää eli yksinkertaisimmillaan sisällysluettelon. Miten sitten houkuttelemme lukijaa syvemmälle julkaisuumme, on kysymys johon on syytä palata myöhemmin päätettyämme kenelle verkkokirja on tarkoitettu.

4.4.2 Verkkosivun taitto

Verkkotuotteessa on muistettava se, että lukija voi saada näkymäänsä ensimmäisellä kerralla minkä tahansa kirjan sivun. Hän ei intuitiivisesti kuten nidotussa tuotteessa tiedä, mihin asiaan sivu kuuluu eikä kuka on sen julkaisija. Nämä asiat on siksi oltava esillä joka sivulla. Näitä asioita kutsumme **taustaelementeiksi**. Taustaelementtien lisäksi yhtenäinen sivujen rakenne tukee kokonaisuuden hahmottamista ja helpottaa samalla sivuston rakentamista.

Kaikilla sivuilla on myös esillä tekstimuodossa olevaa informaatiota, julkaisun varsinainen sisältö sekä kuvia kuvateksteineen. Näitä elementtejä kutsumme **sisältöelementeiksi**.

Kolmas elementtiryhmä, jota suljetulla painotuotteella ei samassa muodossa ole, ovat **navigointielementit**. Painetussa tuotteessa sivut ovat numeroitu ja sisällysluettelo kertoo, minkä otsikon alainen tarina miltäkin sivulta löytyy. Navigointisymboleja tarvitaan kaksi erilaista ryhmää, sivun sisäinen navigointi sekä koko tuotteen kattava navigointi.

sivu

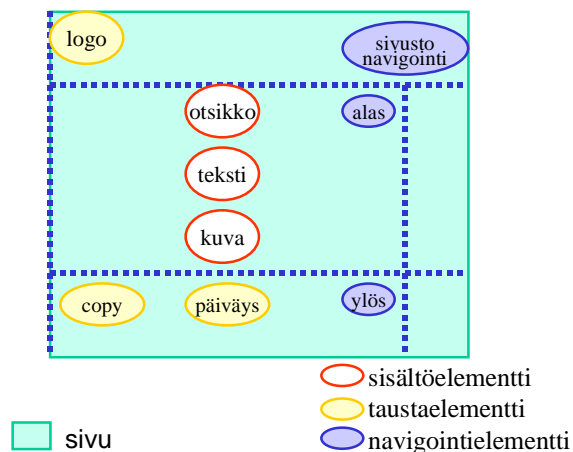
Kuva 9: Yksikertainen verkkosivun taittoruudukko

Aina ja varmimmin lukijan selaimen näkymään esille tuleva on sektori A. Sektorin E yläosa on se, mihin katse kohdistuu, ellei näkymässä esiinny jotain erityistä katseenkiinnittäjää kuten liikkuvaa elementtiä.

HTML tarjoaa mahdollisuuden määrittellä ruudukon suhteelliseksi. Tämän määrittelyn tulkinta on useimpien selainversioiden käytössä. Voimme ilmaista prosenttiosuuksin sarakkeiden leveydet. Jos päätämme esimerkiksi, että sarakkeet ovat A=10%, B=80% ja C=10% saamme aina kaikki sarakkeet mukaan näkymään. Jos taas päätämme kiinteistä sarakkeleveyksistä, voimme joissain tapauksissa päätyä siihen, että lukija saadakseen näkymäänsä kaikki sarakkeet joutuu vierittämään näkymää horisontaalisesti. Tämä tekee lukemisen hankalaksi ja hitaaksi.

Sarakkeiden sisältö vaikuttaa sarakkeiden määrittelyihin. Ensimmäisessä vaiheessa päätimme sijoittaa ruutuun A(D ja G) tärkeimmän taustaelementit , julkaisun tunnisteiden sekä julkaisijan ja päivytyspäivämäärän. Ruutu B sisältää tämän sivun otsikon ja

sarake C navigointiaihiot. Näiden kaikkien olisi syytä näkyä aina lukijalle. Meillä on mahdollisuus määrittää taustainformaation ja navigointisymbolien koko, joten ne voimme sijoittaa myös kiinteän levyisiin ja pituisiin ruutuihin. Tekstiosuus voi silloin täyttää loput näkymästä eli olla suhteellinen näkymän leveyteen nähden. Silloin lukija voi itse valita tekstisisällön leveyden.

Kuva 10: Ensimmäinen sivuntaitto ratkaisu

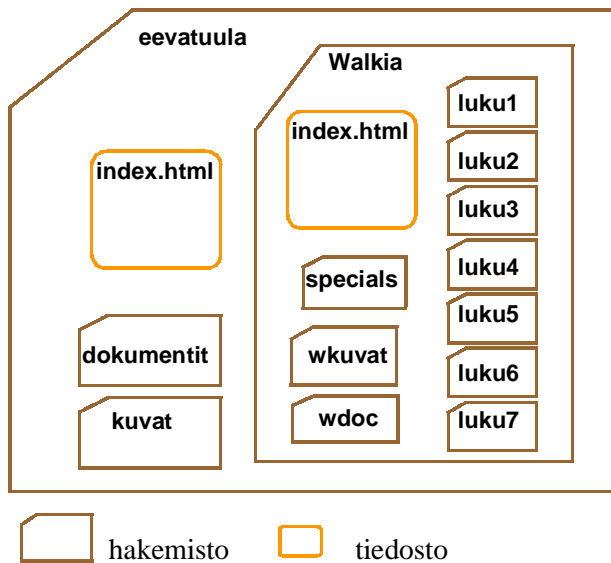
4.4.3 Tiedostojen tallennusrakenteesta ja nimeäminen

Festival News-verkkolehti koostui sivuista, jotka analysoitiin sisällön ja ulkonäön perusteella, mutta ei teknisen sisäisen rakenteen perusteella. Muutoksia tehtiin vielä ensimmäisen päivän julkaisun jälkeen tiedostopohjiin, mikä vaati valtavasti työtä.

Tiedostojen nimeäminen jokaisen tuntemalla tavalla osaltaan helpottaa yhteistyötä. Kun tiedostot nimetään tiettyjen kaikkien opittavissa olevien periaatteiden mukaan, eikä vain julkaisussa käytetyt sivut vaan myös sivuilla käytetyt elementit, tiedostojen tunnistamiseen käytetty aika vähenee huomattavasti.

Hakemistorakenteita suunniteltaessa tärkeimmäksi kysymykseksi nousee kaikkien tarvittavien tiedostojen virheetön siirto julkaisualustalle. Silloin pystytään selkeästi hakemistorakenteesta toteamaan, mitä on milloinkin samanaikaisesti julkaistu. Varmempaa on siirtää hakemistoja kuin erikseen yksittäisiä tiedostoja. Verkkokirjankin tallennusrakenne noudattaa painetun kirjan rakennetta. Yhteistyön hallinnan ja työskentelyn seurannan helpottamiseksi samaan hakemistoon päätettiin

lisätä dokumentti- ja kuvahakemisto. Kuvahakemistoon talletetaan kuvien digitaaliset tiff-formaatissa olevat versiot.

Kuva 11: Kehitystyön aikainen tallennusrakenne

Hakemistoon eevatuula on tarkoitus viedä kaikki syntyvä yhteinen materiaali. Työskentelyn aikana voimme sitä kumpikin selata paikasta riippumatta. Julkaisualusta on Tietospesialistit Oy:n palvelimella, joten Tuula toimii tietojen siirtäjänä sinne. Index.html-tiedostosta tehdään linkit kaikkiin hakemiston tiedostoihin, jolloin se on käyttöliittymänä työn alla oleviin dokumentteihin ja kuviin.

Hakemistoon Walkia viedään varsinainen historiikin materiaali. Historiikin verkkooversio löytyy työn ajan osoitteesta www.tisp/viestinta/eevatuula/walkia. Siellä jokaiselle seitsemälle luvulle on oma hakemistonsa, jotka sisältävät luvun sivujen pohjana käytettävän tiedoston, pohja.html ja alalukua.html - alalukun.html – tiedostot. Specials hakemistoon viedään kirjassa esiintyvien erityissivujen ja hakemistojen materiaalia. Kaikki verkkokirjassa esiintyvät kuvat tallennetaan hakemistoon wkuvat. Kuvatiedostot nimetään mahdollisimman informatiivisesti niiden sisällön suhteen ei sen suhteen, missä luvussa ne julkaisussa esiintyvät esimerkiksi HiivalaAarne.jpeg niminen tiedosto sisältää kuvan Aarne Hiivalasta.

Hakemisto wdoc-hakemisto sisältää historiikin doc-muodossa. Näin lukijalla on mahdollisuus tulostaa koko julkaisu suoraan paperille sen sijaan ,että tulostaisi sen yksittäisiltä html-sivuilta.

Riittääkö meille tämä karkea rakenne, jossa vain kuvat ovat omassa hakemistossa selviää työskentelyn aikana.

4.5 Työskentelyn aloitus

Ennen kuin aloitimme työskentelyn on varmistuttava siitä, että meillä kummallakin on sama kuva matkan päämäärästä sekä suunnitellusta kulkureitistä. Kaikkihan ei aina tapahdu kuten suunnitellaan, mutta työskentelytapoja ja reittiä tulee yhteisesti muuttaa karikoiden tullessa vastaan.

4.5.1 Työskentelytavat ja välineet sekä kommunikointi

Työskentelimme kumpikin tahoillamme ja meillä oli mahdollisuus istua yhdessä aina tarvittaessa. Tapaamisten yhteydessä arvioimme työskentelyä ja suunnitelmamme etenemistä, pyrimme selkeyttämään yhteistä näkemystämme välitavoitteistamme kohti kehittelemäämme lopputulosta. Yhteinen työskentelyalusta mahdollistaa toisen työn seuraamisen kaiken aikaa sekä kommentoimisen tapaamistenkin välillä.

Constantine on jakanut ohjelmistoprojektien organisaatiomallit kehittelemäänsä neljään luokkaan alkaen perinteisestä hierarkkisesti johdetusta mallista, Closed, ja sen vastakohtasta Random, jossa voidaan työskennellä itsenäisesti ja innovatiivisesti tosistaan täysin riippumattomina. Nämä kaksi yhdistettynä muodostaa mallin nimeltä Open, jossa edetään keskustellen ja neuvotellen. Open-luokan mukautuvassa ryhmässä ei ole kiinteää johtajaa vaan johtajuus vaihtuu sen mukaan, minkä osa-alueen kukin ryhmän jäsen parhaiten osaa parhaiten. Tämän antiteesinä hän esittää vielä Synchronous-mallin, jossa toimijoilla on yhteinen visio ohjaamassa kunkin itsenäistä toimintaa. [Järvinen,1998,39].

Meidän työskentelymme voidaan sijoittaa malliin Open. Yhteinen näkemyksemme tarkentuakseen vaatii jatkuvaa keskustelua, erilaisten kokemustemme ja oppimisemme yhdistelyä työn edetessä.

4.5.2 Työskentelyalustan luonti

Raksa-projektia varten meillä oli työskentelyalusta Tampereen yliopiston palvelimella, mutta alusta saatiin käyttöön vasta projektin loppuvaiheessa. Sitä hyödynnettiin ainoastaan proton demoissa eikä varsinaisena ryhmätyötilana.

Aloittaessamme verkkoversion kehittämistä meillä oli valmiina painettu julkaisu, sen tekstisisältö Word-tiedostona, Eevan kirjoittama kuvaus historiikin painetun version kokoamisesta ja Tuula muistiinpanoja alkuasetelmasta sekä suunnitteludokumentti. Nämä vietiin avattuun työtilaan hakemiston eevatuula/dokut ja linkit niihin tehtiin hakemiston index.html-tiedostoon, joten ne olivat kaiken aikaa kummankin luettavissa.

4.6 Verkkokirjan ulkoasun sommittelu

Karkean taiton täsmentäminen vaatii pikseleiden laskentaa, silloin kun ei ole käytössä jotakin layout-työkalua. Työkalut tarjoavat mahdollisuuden asetella elementtejä ja samalla välittömästi havaita sen, miten ne asettuvat sivun suunnittelijan työtilaan.

Valitettavan usein kuitenkin selaimet tulkitsevat työkalujen koodeja toisin kuin suunnittelija oli tarkoittanut. Testaamisen tarpeellisuutta työkalut eivät poista.

Päätimme määritellä verkkokirjan sivujen ulkoasun rakenteen html:n tarjoaman taulukko struktuurin avulla. Ylimmässä erillisessä taulukossa sijaitsevat kaikki tausta elementit sekä lukujen väliset ja sisäiset navigointisymbolit. Sijoitamme ne erilliseen tauluun siksi, että samat elementit esiintyvät kaikilla sivuilla. Samoin erillisessä taulussa on lopuksi kaikki sivun alalaidassa esiintyvät vakiotiedot.

Näin pääsemme kopioimaan samanlaisen ja testatun pohjan kaikille sivuille. Kopiointi digitaalisessa mediassa on tehokas työtap, silloin kun sitä käytetään suunnitelmallisesti ja heti aluksi harkiten samanlaisena toistuvat asiat.

4.6.1 Koko historiikin ja sen lukujen omat etusivut

Etusivulle ensimmäisessä vaiheessa sijoitetaan sisällysluettelo lukujen otsikkotasolla ja vastaavasti jokaisen luvun etusivuksi luvun alalukujen luettelo. Rakenteeltaan nämä sivut on suunniteltu samankaltaisiksi ja ne tallennetaan kaikki tiedostoon nimeltä index.html omiin kansioihinsa.

Tästä tallennusrakenteesta poikettiin kuitenkin kolmen luvun osalta ja siitä aiheutui tarpeetonta linkkien päivitystyötä. Kolme lukua, nimittäin lukijalle, lähdeluettelo ja liitteet sijoitettiin samaan hakemistoon nimeltä specials ja jo valmiissa navigointiosuudessa kaikki niihin kohdentuvat linkit jouduttiin päivittämään. Ei siis kannata tehdä poikkeuksia hyviin periaatteisiin vain sisällön perusteella.

4.6.2 Lukijalle

Lukijalle otsikoitu sivu sisältää pelkästään tekstikappaleita ja allekirjoituksen. Luvussa on koko julkaisun esittely, joten siihen voidaan haluttaessa lisätä linkkejä mainittujen lukujen alkuun. Linkit tosin jo esiintyvät sivun yläalaidassa, mutta saattavat olla kadonneet lukijan näkymästä tämän esittelykappaleen kohdalla. Lukijalle sivu verkkokirjassa herätti keskustelua siitä, että olisiko tähän lisättävä verkkokirjan käyttöohjeita. Muuta erillistä ohjetta ei verkkokirjan selailuun suunniteltu.

4.6.3 Lukujen 1-7 sisältösivut

Lukujen 1-6 alussa on ingressi, joka painetussa versiossa on korostettu suuremmalla fonttikoolla. Luvusta 7 ingressi puuttuu. Luvun numerointi näkyy myös luvun otsikossa. Väliotsikoita ei ole numeroitu luvun sisällä. Otsikoissa on käytetty eri fonttileikkausta kuin tekstissä.

Teksti sisältää normaaleiden kappaleiden lisäksi lainauksia ja taulukonomaisia luetteloita. Sivun alareunassa on sivulla esiintyvät alaviitteet.

Kuvaelementit on sijoitettu lukujen väliin. Jokaiseen kuvaan liittyy kuvateksti. Kuvia on sekä mustavalkoisia valokuvia, kopioita käsinkirjoitetuista dokumentista sekä yksi graafinen esitys jäsenmäärän kehityksestä.

4.6.4 Liitteet ja lähdeluettelo

Liitteet ja lähdeluettelo ovat molemmat rakenteeltaan erilaisia ja poikkeavat myös kirjan muista luvuista ja vaativat siksi oman sisältöosansa layoutin suunnittelun ja toteutuksen. Taustaelementit voidaan kuitenkin säilyttää samanlaisina kuin muillakin sivuilla.

4.6.5 Taustaelementit

Taustaelementtien merkityksenä on yhdistää julkaisukokonaisuus. Tiettyjen jokaisella sivulla esiintyvien vinkkien avulla lukijalle välittyy yhtenäinen viesti. Historiikin kokoavaksi taustaelementiksi valitsimme suunnittelemamme tunnuksen, jonka informaatio on yksinkertaisesti tekstinä: Walkia 100 vuotta ja tekijä Eeva Eloranta-Jokela. Taustaelementin kokoa ja värejä voi tarvittaessa muuttaa, mutta sen muodon on säilyttävä samana, jotta sen merkitys lukijalle säilyy. Etusivulla sen koko on 200*53 pixeliä ja paikka vasen ylälaita Suunnittelun alkuvaiheessa ei esiintynyt mitään erikoista syytä tunnuksen muunteluun.

Walkia 100 vuotta
Eeva Eloranta-Jokela

Kuva 12 : Sivuston tunniste

Toinen vähintään yhtä tärkeä tieto lukijalle on päivityspäivämäärä. Se sijoitetaan samaan sarakkeeseen kuin sisältöteksti ja samalla annetaan mahdollisuus lukijalle ottaa sähköpostitse yhteyttä sivun kokoajaan. Tämä voidaan katsoa yhdeksi verkkomedian konventioksi samoin kuin tunnusten esiintyminen ylälaidassa.

4.6.6 Navigointi

Navigointielementeillä on verkkokirjassa kaksi roolia. Ne simuloivat kirjan lehtien kääntämistä, kirjan sivujen selailua ja toisaalta niiden tulisi viestiä lukijalle, missä hän milloinkin on. Kirjasta peukalotuntumalla tietää onko kirjan alussa, lopussa vai keskivälillä. Samoin voi todeta helposti, milloin on lukenut kaiken tarjolla olevan aineiston.

Ensimmäisessä vaiheessa valintakriteerinä on mahdollisimman yksinkertaiset ratkaisut. Siksi käytämme navigoinnissa sisällysluettelossa esiintyviä numeroita siirtymisessä lukujen välillä. Semioottisen käsityksen mukaan tämä ratkaisutapa kuuluu luokkaan indeksit [Marcus 1992,52]

L 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Kuva 13: Navigoinnissa käytettävät indeksit

Numeroista on syytä tehdä kuvatiedostoja kahdestakin syystä. Kun indeksi tulostetaan aina saman tiedostosta voimme varmistua siitä, että numerot ovat varmasti myös väritään samat sekä sisällysluettelon rivien alussa että navigointialueella. Ensinnäkin tällöin voimme pitää niiden koon ja ulkonäön vakiona. Niitä ei silloin tarvitse erikseen lukea tai tulkita vaan ne toimivat visuaalisina vinkkeinä, tosin eivät kovin informatiivisina.

Toinen jatkokehityksen kannalta merkittävä helpotus on se, että halutessamme myöhemmin muuttaa navigointisymbolien ulkonäköä, niin meidän ei tarvitse koskea HTML-tiedostoihin vaan ainoastaan päivittää kuvatiedostoihin uusi sisältö. Lukijalle halutaan antaa vinkki siitä, missä luvussa hän milloinkin on. Siksi sijoitimme navigointipalkkiin kahdenlaisia symboleja, avoimia ja suljettuja. Avoimena näkyy aina yksi symboli ja viestii senhetkistä olinpaikasta, kun taas muut vaihtoehdot ovat suljettuja. Tähän on käytetty kahta visuaalista efektiä vaikka yksikin olisi saattanut olla riittävä. Suljettu indeksi on tummempi ja se on ympyröity 1 pikselin reunuksella.

Kuva 14: Palaa edelliselle sivulle, siirry seuraavalle sivulle, palaa sivun alkuun, siirry sivun loppuun

Nuolenkuvalla on suunta ja se on useasti näkyvä symboli verkossa, joten sen valitseminen siirtymisaihion symboliksi tuntui itsestäänselvyydeltä.

Ensivaiheessa käytämme symbolisia aihioita siirtymisissä sivun ala- ja ylälaitaan sekä mahdollistamassa painotuotetta simuloivan lineaarisen siirtymisen luvusta toiseen ja takaisin edelliselle sivulle. Sivulta toiselle siirtymät voivat olla esillä joko kaikilla julkaisun sivuilla paitsi ensimmäiseltä ei voi siirtyä edelliseen eikä viimeiseltä seuraavaan. Toinen vaihtoehto on se, että ne ilmaisevat yhden luvun jatkumista. Silloin ne esiintyvät vain lukujen sisällä.

Valitsemme vaihtoehdon, joka simuloi kirjan lineaarista etenemistä. Kaikkien linkkien päivitys on silloin tarpeen ja erilainen. Ratkaisu oli kovin työläs ilman apuvälineitä. Tämä linkitys on syytä päivittää vasta, kun julkaisu on viimeistelyvaiheessa ja kaikki sisältöelementit on sijoitettu html-tiedostoihin.

Eteen ja taaksepäin siirtymissymbolit sijoitettiin vain alalaitaan, koska ne tarjoavat lukijalle mahdollisuuden aineiston läpikäyntiin painetun historiikin järjestyksessä olettaen, että sivu ainakin selaillaan läpi.

Toteutusvaiheessa unohtui, että kuvatiedostoon todella taltioituu vain kuva eikä mitään img-tagin mahdollistamia attribuutteja kuten alt-teksti tai linkin kohde. Ne ovat taltioituna HTML-koodiin ja muutettava erikseen jokaisesta esiintymispaikastaan.

4.7 Sisältöelementit

Verkkojulkaisussa pyrimme käyttämään vain yhtä fonttia Arial, Helvetica, joka on yleisin ja helposti luettavissa näyttöruudulta, jossa valo tulee kirjainten takaa. Yksi sama kirjainleikkaus koko julkaisussa on puolustettavissa myös sillä, että mikäli lukijan laitteisto ei sitä tunne, se valitsee kattavasti jonkin toisen tilalle ja yhtenäinen esitystapa säilyy. Kirjainleikkausta tulisi käyttää korkeintaan kolmessa eri koossa. Merkityksen erottelussa voi lisäksi käyttää paksunnosta ja kursivointia. [Marcus 1992, 40].

Kaikenlaiset fonttien muutokset hankaloittavat lukemista ja siksi pyrimme minimoimaan valikoiman.

4.7.1 Sisällysluettelo

Kirjan sisällysluettelo on kaksitasoinen, lukujen pääotsikot ja alaotsikot, joita yhteensä on runsas 50. Nämä on perinteisen painetun esitystavan mukaan esitetty kaikki peräkkäin ja tasot erottuvat kirjainleikkausten, numeroinnin ja sisennysten avulla.

Päätimme poiketa suorasta yksi yhteen ratkaisusta ja esittää tasot erikseen siten, että julkaisun etusivulta on linkit 7 päälukuun ja 3 erityislukuun. Jokaisen luvun alaotsikot ovat esillä vasta luvun omalla etusivulla ja siinä esiintyy vastaavalla idealle toteutettu luvun sisäinen navigointipalkki.

Sisäisessä navigointipalkissa on käytetty indekseinä numeroiden sijaan kirjaimia. Alunperin ajatus oli käyttää tässäkin samoja numeroita ja tuoda erilaisuus esiin vain sijainnin avulla eli kun esiintyy toinenkin palkki. Suunnitelman kumosi se, että luvussa kaksi on 16 alaotsikkoa ja niiden esittämiseen olisi tarvittu kaksinumeroisia indeksejä. Kirjainvaihtoehto tuntui tässä sopivammalta, koska näin kuvakoko pystyttiin pitämään vakiona.

Tämä ratkaisu helpottaa navigointipalkin rakentamista. 50 symbolia tai indeksiä samassa kartassa on liikaa, jotta siitä enää välittyisi toivottu informaatio. Toisaalta ratkaisu vaatii lukijaa suunnistamaan eteenpäin, koska sivulla on esillä vain indeksejä.

4.7.2 Otsikot

Kaikissa otsikoissa käytetään paksua fonttia ja suhteellista koon määrittystä.

Peruslähtökohtana on leipätekstin oletuskoko =12. Mutta mikäli selaimessa on määritelty toinen koko kaikki näin määritellyt fontit muuttuvat suhteessa siihen.

Otsikkoja on kolmenlaisia.:

1. julkaisun pääotsikko, esiintyy ainoastaan kerran julkaisun etusivulla ,
koko +2
2. lukujen otsikot, koko +1
3. väliotsikot, vain paksunnos erottaa leipätekstistä.

4.7.3 Ingressit

Kaikissa muissa luvuissa paitsi luvussa seitsemän on alussa ingressi. Ensimmäinen ajatus on sijoittaa se heti luvun otsikon alle ja vasta sen jälkeen luettelo luvun alaotsikoista. Sijoituspaikka viestii silloin sen yhteenvetoluonteesta..

Tässä siis taas heti poikkesimme kirjassa esiintyvistä aineiston järjestyksestä..

4.7.4 Leipätekstit ja kappaleet

Kappaleet erotetaan toisistaan välirivillä eikä käytetä sisennyksiä kuten painetussa julkaisussa. Tekstin vasen reuna on tasattu, kun taas oikea reuna noudattaa näkymän tilaa ja sitä ei silloin voi tasata. Tavutusta ei tässä ratkaisussa voi käyttää, koska näkymän leveys voi vaihdella.

4.7.5 Lainaukset ja alaviitteet

Verkkoversiossa lainaukset erotetaan tekstistä lainausmerkein, ei erilaista fonttileikkausta käyttäen.

Alaviitteiden sijaan käytetään hyperlinkkejä. Kaikki historiikissa olevat alaviitteet viittaavat lähdeluettelossa mainittuihin kirjoihin. Alaviitteiden suunniteltu linkitystä ei toteutettu verkkokirjaan.

4.7.6 Kuvatekstit

Kuvatekstit ovat kirjassa usein pitkät ja selittävät ryhmäkuvissa seikkaperäisesti esiintyvät henkilöt. Tähän pyrimme löytämään verkkomedian tarjoamia mahdollisuuksia esimerkiksi imagemap-tekniikasta. Kuvateksteihin ei valita uutta fonttileikkausta.

4.7.7 Kuvat

Kuvat on ensin saatava digitaaliseen muotoon. Suunnitelmaa niiden käytöstä ei aloitusvaiheessa täsmennetty vaan päätettiin sopia niistä myöhemmin.

4.8 Värien valinnasta

Painettu historiikki on mustavalkoinen lukuun ottamatta kansilehtiä. Digitaalinen media tarjoaa monia ja helposti toteutettavia mahdollisuuksia esimerkiksi sivujen pohjaväreiksi tai pohjakuvan käyttöä. Ideoita ja ajatuksia rönsyili esimerkiksi pohjavärien muutoksilla viestimään asioiden ikää paperin kellastumista matkien.

Värien osalta on kuitenkin muistettava se, että lukijan laitteisto ja ohjelmisto tekee omat tulkintansa ja emme mitenkään kykene varmistumaan siitä, mitkä väritulkinnat tulevat lukijan silmien eteen. Siksi päätimme pidättäytyä taas yksinkertaisissa ja hyväksi todetuissa ratkaisuissa.

4.8.1 Tausta ja navigointielementit

Pohjaväri kaikilla sivuilla päätettiin pitää valkoisena, kuten painetussa historiikissakin, ja normaali teksti on mustaa. Nämä valinnat tehtiin, jotta teksti olisi mahdollisimman sujuvasti luettavissa .

Walkian tunnuksen värin ensimmäinen valinta perustui selvästi Punaisen Ristin ja Eevan puseron punaisiin väreihin. Tuulan mielikuva yhdistää vaalean vihreän sairashuoneeseen, joten siitä tuli avoimien navigointisymbolien väri.

Linkkien väri vaihdettiin oletuksena olevasta sinisestä selkeämmin näyttöpäätteellä näkyvään tummaan vihreään. Ihmissilmä on fyysisiltä ominaisuuksiltaan sellainen, että kykenemme erottamaan huomattavasti paremmin vihreää ja punaista kuin sinistä. Tosin tämän edellytyksenä on se, ettemme ole punavihreä värisokeita [Gillan 1998].

Kun navigointisymbolien rajoja viestimään käytetään image-attribuuttia `border = 1` selain tekee yhden pikselin levyisen reunuksen symbolikuvan ympärille. Reunuksen väri määräytyy linkkien värimäärityksien mukaan ja on aina sama kuin tekstilinkkien väri. Rajoista on lukijalle se hyöty, että näin näkyy aktiivisen alueen koko, joka on usein suurempi kuin itse symboli ja siihen kohdistaminen on siten helpompaa.

4.8.2 Sisältoelementit

Painetun historiikin valokuvat ovat mustavalkoisia. Digitaalisessa mediassa kuvat voidaan esittää suoraan alkuperäisessä muodossaan, joten uusimmat kuvat ovat värikuvia.

Kuvienkäsittelystä eikä niiden sijainnista verkkosivuilla ollut lähtötilanteessa suunnitelmaa, koska kirjassa ne aina esiintyivät lukujen välisillä sivuilla ja ainakin aluksi tuntui, ettei tätä ratkaisua ole järkevää kopioida täysin samana. Kuviin päätimme paneutua vasta tarkemmin verkkohistoriikin luonnissa. Lukujen etusivuille sijoitimme aina yhden sitä ilmaisevan kuvan ja sellaiset kuvat, joille ilmiselvästi löytyi paikka tekstin tukemiseksi otettiin jo mukaan verkkokirjaan.

5 Verkkokirjasta verkkohistoriikiksi

Verkkokirjan ”Apukassasta anottua, sairauskassasta sanottua” valmistuttua arvioimme sitä itse ja yhdessä Valkeakosken kaupunginkirjaston henkilökunnan kanssa. Analyysi on kuvattu kohdassa 5.1. Verkkohistoriikin synnystä kerromme kohdassa 5.2.

Työskentelyn aikana heräsi lukuisia ideoita, joita esittelemme kohdassa 5.3. Luvun viimeisessä kohdassa 5.4 on lueteltu ennen julkaisemista tehtävät muutokset. Lopullista verkkohistoriikkia olemme arvioineet luvussa 6.

5.1 Verkkokirjan analyysi

Historiikista tehtyä verkkokirjaa analysoimme siinä vaiheessa, kun kirjasta suunnitelman mukaan oli tehty verkkoversio. Vaikka ideoita seuraavan vaiheen toteuttamiseksi oli jo syntynyt, päätimme tiukasti tarkastella ensin verkkokirjaa ”kannesta kanteen”. Vasta arviointivaiheessa kirjasimme kohtia, joissa jokin ratkaisu oli tehtävä toisin kuin painettua kirjaa varten. Kunkin kohdan alussa kuvailemme työskentelyämme eli painetun kirjan sisällön lapiointia verkkoon ja perustelemme, jos aikomuksemme on toimia toisin kuin sovittu työskentelytapa edellyttäisi.

Painetun historiikin tekstit olivat valmiina digitaalisessa muodossa Word-tiedostona ja se saatettiin julkaisukuntoon lisäämällä siihen kirjassa esiintyvät kuvat. Tämä tiedosto vietiin myös verkkoon, jolloin se toimii kirjan digitaalisena jakelukanavana. Kirjan painos oli työskentelymme aikana jaettu lähes loppuun, eikä uutta painosta oteta.

Ensimmäiseksi arvioimme verkkokirjan tekstiosia ja sen jälkeen kuvien liittämistä verkkokirjaan. Kohtaan 5.1.3 on koottu lapiointivaiheessa kehittyneet ideat.

5.1.1 Paperijulkaisun tekstin käsittely verkkoversiota varten

Tekstin käsittely oli periaatteessa varsin mekaanista. Verkkokirjan teksti kopioitiin suoraan ja muuttamatta painettua historiikkia varten luodusta Word-tiedostosta.

Painetun historiikin teksti kopioitiin suunnitelman mukaisiin osiinsa kokonaisuudessaan ja muuttamatta kuvatekstejä lukuun ottamatta.

Ensimmäisessä kohdassa määritellään pääpiirteet verkkokirjan tekstiosista eri sivutasoilla. Toisessa kohdassa tarkastellaan syvemmin verkkokirjan otsikoita, ingressejä ja leipätekstiä. Kolmannessa kohdassa arvioidaan tekstin soveltuvuutta verkkokirjaksi. Neljänneksi tarkastelun kohteena ovat edellisiin verrattuna poikkeavan käsittelyn saaneet kuvatestit.

5. 1.1.1 Tekstiosat eri sivutasoilla

Luvun aloituksen tekstiksi tulivat luvun otsikko, ingressi ja kirjaimilla indeksoitu väliotsikoiden luettelo. Väliotsikot jakavat luvun alaluvuiksi, jotka html-muodossa muodostavat kukin yhden sivun.

Kirjassa toisena ollut luku otsikolla ”Sairasavusta lisäetuuksiin – päiväraha toi turvan” sisälsi 16 alalukua. Käyttämästämme aakkosellisen indeksoinnin mukaisesta navigointikartasta tuli liian laaja, joten päätimme yhdistää näitä lyhyitä lukuja siten, että jäljelle jäi ainoastaan 8 alalukua. Muissa pääluvuissa alalukuja on 3-8 ja ne pysyvät ennallaan verkkokirjassa.

Alalukujen otsikot ovat väliotsikoita. Otsikon kirjaintunnus näkyy luvun aloituksessa ja ko. sivun navigointipalkissa, otsikon eteen kirjainta ei lisätty, jolloin sen ohjaava visuaalinen vinkki jäi käyttämättä.

Aakkosten käyttö navigointikartassa ei tuo muutenkaan näkyvää informaatiota käyttäjälle ja ne on syytä korvata visuaalisesti kuvaavimmilla ikoneilla tai symboleilla. Esimerkkinä tästä toteutimme keskustelulukuun ”Ajatuksia Walkian vaiheista” pienet rintakuvaikonit henkilöistä, joiden kertomuksia ja mielipiteitä sivulla esiintyy. Tämä ratkaisu valitettavasti ei ole kokonaan yleistettävissä, koska kaikista kirjan henkilöistä ei ole valokuvia ja erityisesti erilaisten käsitteiden tai asioiden esittäminen visuaalisesti edellyttää selkeätä symboliikkaa.

5.1.1.2. Otsikot, ingressit ja leipäteksti

Otsikoiden, ingressi- ja leipätekstin kopiointi tehtiin copy-paste –käskyllä Word-dokumentista html-sivupohjille aluksi kiinnittämättä juurikaan huomiota käsittelemäämme tekstin sisältöön. Sivun metatietoja, kuten sivun otsikko (title) ja avainsanat (keywords), täydentäessä oli pakko katsoa sisältöä. Toisen kerran sisältöä oli käytävä läpi, kun mietimme, minkä kuvan liittäisimme sivulle.

Sekä ingressien että alalukujen mitat vaihtelevat. Yhteneväisin noin keskimääräisen näyttöruudun mittainen leipäteksti on kirjan toisessa luvussa. Sen väliotsikot on jo käsikirjoitusvaiheessa jaettu tasaisin välein. Alalukujen mitta tuntuu sopivalta, koska lukija saa näkymäänsä useimmiten koko luvun eikä hänen tarvitse vierittää näkymää nähdäkseen tekstiä sivun lopussa. Emme kuitenkaan voi olla tästä varmoja näyttöruutujen koon vaihtelevuuden vuoksi. Vieritys on selaimien tarjoama toiminto, jonka käytettävyydestä ollaan monta mieltä.

Toisen luvun alalukujen pituuteen ei siis tehnyt mieli puuttua, otsikoiden pituuteen ja alalukujen määrään luvun sisällä kyllä. Koska verkkoversiossa tekstin pituutta mieluiten lyhentäisi, alalukuja ei siis tässä mielessä kannattaisi yhdistää pitemmiksi, vaikka niiden määrä näin vähenisi. Jos luvut halutaan säilyttää, ne pitäisi joko jakaa kahden pääluvun alle tai linkittää useisiin yhteyksiin. Päätimme kuitenkin yhdistää kaksi tai kolme alalukua yhdelle sivulle, mutta säilytimme sivulla kaikki väliotsikot.

2. luvun alalukujen yhdistämisestä syntyi nimeämisongelma. Jokainen alaluku oli alunperin yksi tiedosto ja nimessä on ensimmäisenä luvun tunnuskirjain a, b, c ja niin edelleen. Luvun hakemistossa luvut ovat siten koko ajan aakkosjärjestyksessä, vaikka luvun nimi olisi mikä tahansa. Kirjain viittaa myös navigointipalkin kirjaimeseen. Kun kakkosluvun alaluvut yhdistettiin, a- ja b-lukujen tiedostonimet alkavat samalla kirjaimella, mutta muissa tämä kirjainjärjestys loppui. Tiedostojen nimeämisessä on otettava lukujen yhdistelyt tai jakamiset mahdollisuuksien mukaan huomioon, jotta julkaisun ylläpito ei vaikeutuisi.

Kirjan toisessa luvussa kuvataan sairastavien kehitystä käytännön esimerkein. Väliotsikot erottavat eri korvausmuodot ja niiden kehittymisestä kerrotaan luvun sisällä kronologisesti. Esimerkeistä on napattu otsikkoon jokin kiinnostavaksi ajateltu yksityiskohta, jonka tarkoitus on kattaa koko alaluvun sisältö. Tällaisten omaperäisten tai jollakin tavoin erikoisten seikkojen esiintyminen on verkkotekstissä oikeutettua, sillä näin kohteella on mahdollisuus erottua verkossa [Rui 1999, 160]

Omaperäisyyksien löytäminen ei aina ole helppoa. Jos niiden puuttuessa turvaudutaan teknisiin kikkailuihin, lopputulos voi johtaa sisällön sijasta muodon tarkasteluun. Omaperäisyyteen saattavat johdatella henkilöt, asiat tai pienet tapahtumat, sattuvat sanonnat. Jos näitä ei esimerkiksi historiikin keruun yhteydessä löydy kuin itsestään, on kehitettävä tapoja kaivaa ne esille. Väkisin tehdyt vitsit ovat huono ratkaisu, mutta jonkinlaisen aivoriihen tuloksena pienessä ryhmässä keskustellen arkisetkin asiat voivat saada uuden leiman, joka kannattaa nostaa esille.

Kiinnostavuus johtaa myös harhaan ja häiritsee, jos väliotsikon ja sitä seuraavan leipätekstin sisältö eivät vastaa toisiaan. Esimerkiksi viidennen luvun alaluvun ”Potilaat saivat käyttöohjeita” leipäteksti kertoo tohtoreiden Sjögren ja Blomstedt työmäärästä. Väliotsikko sinänsä on totta ja annetuista käyttöohjeista kerrotaan muun muassa toisessa luvussa. Mutta tällaisessa tapauksessa ei ole mielekäästä tehdä otsikosta linkkiä johonkin toiseen lukuun, vaan otsikko on kirjoitettava uudestaan.

Verkkokirjassa sivun ulkoasu toimii kokonaisuutta yhdistävänä visuaalisena vinkkinä, kun taas sivun otsikko on lupaus siitä, mitä sivulla käsitellään. Onko valitsemamme väliotsikoiden mukaan jako lainkaan perusteltavissa, vai pitäisikö ottaa teksti ja jakaa se uudestaan väliotsikoilla tai uusia väliotsikoita verkkohistoriikissa. Muutenkin otsikot ovat tarpeettoman pitkiä verkkomediaa ajatellen, jossa ytimekkyys korostuu. [Nielsen 1997]

5.1.1.3 Tekstin arviointia

Jakob Nielsen korostaa käyttäjän toimintaa kuvaavassa verkkoartikkelissaan *How users read on the Web* [Nielsen 1997] sitä, että verkossa olevan tekstin tulee olla enemmän selailtavaa, kuin kokonaan lineaarisesti luettavaa.

Artikkelissa annetaan ohjeita siihen, että

- avainsanat on korostettava. Korostus voidaan tehdä hyperlinkkikenttien määrittelyllä.
- käytetään merkitseviä alaotsikoita, ei 'näppäriä'
- tehdään asioista lista
- esitetään vain yksi idea kappaleessa. Perusteluna on, että käyttäjä hyppää kaikki muut ideat ellei asia ilmene heti alkusanoissa.
- käytetään käännettyä pyramidia eli esitys alkaa päätelmistä
- sanoja on puolet vähemmän kuin perinteisessä tekstissä.

Me olimme kuitenkin toistaiseksi pitäytymässä alkuperäisessä päätöksessämme pitää teksti ennallaan ja muuttaa sitä vain välttämättömin kohdin. Tämänkaltaisista välttämättömyyksistä ensinnä huomion kiinnittivät aikamääreet kuten seuraavana vuonna tai samalla vuosikymmenellä, jotka viittasivat painetussa kirjassa juuri edellisessä luvussa mainittuun asiaan. Nämä oli muutettava absoluuttisiksi ajan ilmauksiksi kuten ”vuonna 1904”.

5.1.1.4 Kuvatekstien käsittely

Kuvatekstejä emme kopioineet verkkokirjaan sellaisenaan. Ainoastaan ensimmäisen luvun aloituskuvan teksti on sama kuin painetussa kirjassa. Tämän jälkeen muiden kuvien kuvatestit ovat näkyvillä vain silloin, kun käyttäjän osoitin on kuvan päällä, johon alkuperäinen kuvateksti lyhennettiin. Teksti-ikkuna on toteutettu html-kieleen kuuluvalla `img`-määreen `alt` attribuuttina. Tiivistys oli tarpeen, koska Netscape-selain näyttää koko tekstin aina vain yhdellä rivillä, Internet Explorer osaa pilkkoa tekstin useammalle riville.

Kuvatekstejä luotiin myös lisää, sillä joistakin kuvista käytettiin vain osaa, lähinnä henkilön kasvoja. Kasvokuvan suunnittelimme toimivan linkkinä alkuperäiseen kuvaan, jonka sijainti olisi verkkohistoriikin kuvagalleriassa. Tällä tavoin voisimme myös ilmoittaa kuvan ottajan tiedot vain kokokuvan yhteydessä. Vastaavasti on mahdollista tehdä koko kuva image mapiksi, jolloin tiettyä henkilöä napsauttamalla voisi päästä hänestä kertovaan kohtaan tekstissä – siis linkitys päinvastaiseen suuntaan. Nämä ovat uusia verkkomedian suomia mahdollisuuksia.

Alkuperäisten kuvatekstien poisjättämiselle verkkokirjasta ei tässä vaiheessa ole selvää selitystä. Tekstin kauttaaltaan tiiviimmän muodon etsimisen tärkeys tuli havaituksi jo otsikoiden ja leipätekstin käsittelyn yhteydessä. Uudet kuvatekstit saattoivat syntyä kuin itsestään ja rutiininomaisesti, koska tekstin ja kuvien sisältö olivat tulleet niin tutuiksi.

Yksi kuvateksteistä on joka tapauksessa kirjoitettava toisin verkkoversioon, kun painetussa versiossa oleva kuvatekstin virhe korjataan ja päivitetään verkkoon. Ansioituneiden kuvatekstissä kahden henkilön nimet olivat vaihtuneet keskenään. [Viljanen 2000]

5.1.2 Paperijulkaisun kuvien käsittely

Kuvien käsittelyn käytännöt vaihtelivat. Kuvat piti muuntaa digitaalisiksi, koska painettua versiota varten ne oli toimitettu paperikuvina. Osa kuvista tallennettiin ensin jpg:nä Word-versiota varten. Paperijulkaisua ja verkkoversiota varten tallennusmuodoksi valittiin gif, joka mahdollistaa latautuvan kuvan tarkentumisen asteittain. Kuvan kokoa ja resoluutiota muuttamalla pyrimme saamaan kuvat tavukooltaan mahdollisimman pieniksi, keskimäärin noin 60 kiloon, jotta kuva latautuisi mahdollisimman nopeasti.

Valokuvia painetussa kirjassa on juuri ja juuri riittävästi. Verkkokirjaa varten kuvia tarvittaisiin vielä paljon enemmän, jos joka sivulle haluttaisiin kuva. Tähän keksittiin ratkaisu, joka ei kunnioita valokuvaajan tekijänoikeuksia. Teimme siis yhdestä valokuvasta useita. Yhteiskuvista voi erottaa jokaisen henkilön omaksi kuvaksi. Eeva

Eloranta-Jokelan ottamien kuvien uusi rajaus ei tuota tekijänoikeudellista ongelmaa. Muista valokuvista olisi selvästi käytävä ilmi, että ne on rajattu suuremmasta.

Valokuvia ei ole lainkaan luvussa 2. Pitkähkön luvun kuvittaminen oli kirjaakin varten ongelmallista. Verkkoversiossa kuvan ja leipätekstin sisällön yhteensopivuus on erittäin merkityksellistä. Vaikka henkilöitä ei mainita nimeltä, kerrotut tapahtumat ja kuvassa esiintyvät kasvot assosioituvat yhteen. Toisaalta luvussa 2 kerrotaan niin vanhasta ajasta, ettei valokuvia yksinkertaisesti ole käytettävissä – kuvat voisivat olla yhtä hyvin näkymiä tehtaalta tai kaduilta ja kujiltakin, missä vain ihmisiä liikkuu. Yksi harkitsemamme ratkaisu olivat piirroskuvat esimerkiksi sylkykupista, rikkoutuneesta lattialankusta tai maitohinkistä. Tällainen piirroskuvakokonaisuus yhden luvun sisällä olisi saattanut olla kiinnostava toteuttaa myös painettuun kirjaan. Ajatus jäi haaveeksi piirtäjän puuttuessa. Piirroskuvat olisivat voineet esittää asioita, joita ei enää ole olemassa tai jotka ovat nykyihmisille vieraita [Bohman & Hallberg 1988, 160] .

5.1.3 Arviointimme synnyttämiä ajatuksia

Oma intuitiivinen arviointimme oli koko työskentelyn ajan taustalla. Vaikka keskustelimme asioista emme lähteneet tekemään verkkokirjaan muutoksia, vaan päätimme toteuttaa ideat vasta seuraavaan versioon.

Uusista ajatuksista suuri osa koski tekstin tiivistämistä. Valokuva-aineistoa piti puolestaan yrittää laajentaa.

5.1.3.1 Otsikoista lyhyempiä

Otsikot näyttivät ruudulla liian pitkiltä. Pitkiä ne ovat painetussakin versiossa, mutta niiden tarkoitus on kuvata käsiteltävän aiheen kehitystä täydennettynä lyhyellä selityksellä. Päälukujen otsikoista suurin osa on kaksiosaisia:

1. Asetuksesta sääntöihin, säännöistä lakeihin - pohja luotiin parissakymmenessä vuodessa
2. Sairasavusta lisäetuksiin – päiväraha toi turvan jo sata vuotta sitten

3. Sairashuoneesta sairaalaksi – hoitoa sairauskassan kattojen alla
4. Osakkaista jäseniksi - johtokunnasta hallitukseksi
5. Avaintenhaltijat, terveydenvartijat - sairauskassan henkilökunta

Toinen osa on tavallaan otsikko, toinen selittävä esi- tai jälkirivi. Jos loppupuolet jätetään pois, jää jäljelle varsin ytimekäs ja silti toimiva otsikkoluettelo:

1. Asetuksesta sääntöihin, säännöistä lakeihin
2. Sairasavusta lisäetuksiin
3. Sairashuoneesta sairaalaksi
4. Osakkaista jäseniksi
5. Avaintenhaltijat, terveydenvartijat

Vielä luvusta 1 poistetaan sääntö-sanan toisto:

1. Asetuksesta lakeihin

Jokainen otsikko muodostuu vain kahdesta sanasta ja kertoo luvun sisällöstä olennaisimman: ensimmäinen luku kertoo puitteista, joissa sairauskassa voi toimia, kakkosluku sairastavien kehittymisestä. Nelosluvun otsikko kattaa edelleen koko jäsenistön, sillä jäsenten keskuudestaan hallitus valitaan. Viidennen luvun otsikko voi aueta vaikeammin, mutta sen pitäisi herättää jotakin kiinnostusta, vaikka toisaalta terveydenvartija-sana johtaa harhaan. ”Terveydenvartijanahan” ei välttämättä toimi joku kassan palkkaama lääkäri tai sairaanhoitaja vaan kassan hallituksen jäsen.

Kuudes luku sisältää kolme kokonaisuutta, jotka voisivat olla osana muuallakin. Ne on erityisyytensä vuoksi otettu omaksi luvukseen, mille on hankala riittävän kuvailevaa yhteistä otsikkoa kehitellä. Otsikoksi päätimme ”Nämäkin hoidettiin: eläkkeet, elokuvat ja orpolasten rahasto”.

Jos kassan historiikista luotaisiin hakusanaluettelo, tämän muuten ehkä huonosti kiinnostusta herättävän luvun aiheet elokuvat ja eläkkeet saattaisivat kiinnostaa siksi, että ne ovat aakkosten alkupäässä. Eläkkeitä on maksettu mutta pienimuotoisesti,

elokuvat taas olivat yhtiön eron vuoksi tilalle annettu tulonlähde. Orpolasten rahasto on myös ollut ja mennyttä, kassan toiminnan kuihtunut ja unohtunut sivujuonne. Aiheisiin liittyvien valokuvien kautta nämä asiat voitaisiin tuoda esiin pelkillä kuvateksteillä.

5.1.3.2 Ingressit säilyvät ennallaan

Kaikissa muissa paitsi seitsemännessä luvussa oli ingressi, tosin viidennen luvun jokseenkin olematon. Toistaiseksi emme koskeneet ingressien sisältöön vaan veimme ne juuri samassa muodossa kuin kirjassa esiintyivät. Ehkä niiden merkitys korostuu niiden ollessa nyt erillään muusta luvusta omalla sivullaan.

Ingressit voisi yhdistää yhdeksi jutuksi, jonka voisi lukea yhtenäisenä tarinana. Toisin päin toteutettuna historiikin tiivistelmä voitaisiin pilkkoa eri lukujen ingresseiksi.

5.1.3.3 Leipätekstin tiivistäminen

Yksi tie tekstin tiivistämiseen voisi olla, että se pakotetaan tiettyyn mittaan, esim. 1500 merkkiin. Tällaiseen ohjemittaan toimitetaan esimerkiksi tekstitelevisiion uutispätkät – vielä tiiviimmän muodon saavat matkapuhelimilla lähetettävät tekstiviestit, joissa on korkeintaan 160 merkkiä.

Ennen tietokonetaiton aikaa toimitussihteeri saattoi pyytää toimittajalta jostakin tiedotteesta kymmenen sentin jutun yhdelle palstalle – isomman jutun ja ilmoituksen väliseen koloon. Koko muu sivu saattoi olla asemoituna valmiiksi ja nopein tapa ”sivun täyttämiseksi” oli kirjoittaa tai kirjoituttaa juttu – etenkin jos muut mahdolliset ”täytteet” oli jo käytetty.

Tietokoneen näytöllä on, kuten sanomalehden taitossakin, mahdollisuus kuvien koolla vaikuttaa syntyvän kokonaisuuden laajuuteen ja samalla painotukseen. Verkojulkaisun ulkonäköön ei kuitenkaan voi vaikuttaa loppuun saakka, mutta sen elementteihin voi. Miten samanarvoisten elementtien kesken voi määritellä asian olennaisuuden – onko

verkkojulkaisussa suuri kuva merkittävyyden mitta, kuten sanomalehden etusivulla? Tällöin teksti seuraa perässä ja olkoon sen mitta mikä tahansa, lukija lukee sen, jos on kiinnostunut asiasta – ensivaikutelman perusteella.

5.1.3.4 Ideoita kuvien käytöstä

Painettuun kirjaan ei valittu valokuvia, jotka olivat keskenään liian samantapaisia kuin jokin muu mukaan valittu kuva. Toisaalta esimerkiksi kuva, jossa näkyi ihmisiä virallisen tapaamisen jälkeen seisomassa kadun varrella, jäi painetusta versiosta pois. Kuvan välittämät monet pienet viestit tulivat kuitenkin esille, kun mietimme sen ottamista mukaan verkkoversioon: katukuvaa Valkeakoskelta 1950-luvulta, ajan tyylin mukaista pukeutumista, autoklaavia kaupanneen herran olemus ja salkku, kassanhoitaja ja terveydenhoitaja sekä tämän poika poseeraamassa hymyilevinä kuvaajalle.

Kuvien muoto asetti omat vaateensa. Kirjaan oli yhdelle koko sivulle esitetty elokuvateatterin yhden palstan levyinen korkea ilmoitus ja pystykuvan sijoittaminen verkkosivulle oli hankalaa, varsinkin kun kuutosluvun ingressi ei ollut riittävän pitkä kuvaan nähden. Vaihdoin kuvan muotoa, jolloin vain ilmoituksen yläosa jäi esille.

Kuva 15: Verkossa ja kirjassa julkaistujen kuvien muotoerot

5.1.4 Palautetta Valkeakosken kirjastosta

Valkeakosken kaupunginkirjastossa 25.10.1999 tapasimme kirjastonjohtajan Arja Pullan, Pirjo Hynnisen ja Jukka Rantasaaren. Esittelimme sairauskassahistoriikin verkkokirjan ja siitä tulostetut sivujen paperikopiot.

Valkeakosken kirjasto on esillä verkossa osoitteessa <http://www.edu.vlk.fi/kirjasto/>, mutta digitaalisia kirjoja siellä ei vielä ole. Esittelyssä kohdistui seuraavanlaisia toiveita verkkokirjaan:

- Linkitysten ja tiedonhaun mahdollisuudet. Hypertekstimuotoa toivottiin luonnollisesti lisää, jotta välinettä voisi käyttää hyväksi, ettei verkkokirja olisi pelkästään kirjan toisinto.
- Sisällysluettelon olisi hyvä olla esillä koko ajan selatessa. Pelkät numerot navigointiapuna eivät riitä.
- Kuvia toivottiin lisää.

Asiasisällön osalta haluttiin varmistusta siihen, ettei historiikki sisällä ketään loukkaavaa tietoa, koska siinä on mainittu henkilöitä nimeltä. Kassa on yhä olemassa ja sen elämä jatkuu, joten asioita mahdollisesti jatkossa halutaan lisätä verkkokirjaan. Silloin tulee ratkaistavaksi, miten ja kuka päivityksiä tekee. Lukijakunnan laajeneminen vaatii joitain täsmennyksiä kuten mikä on sairauskassa ja sen rooli Kelan kainalossa.

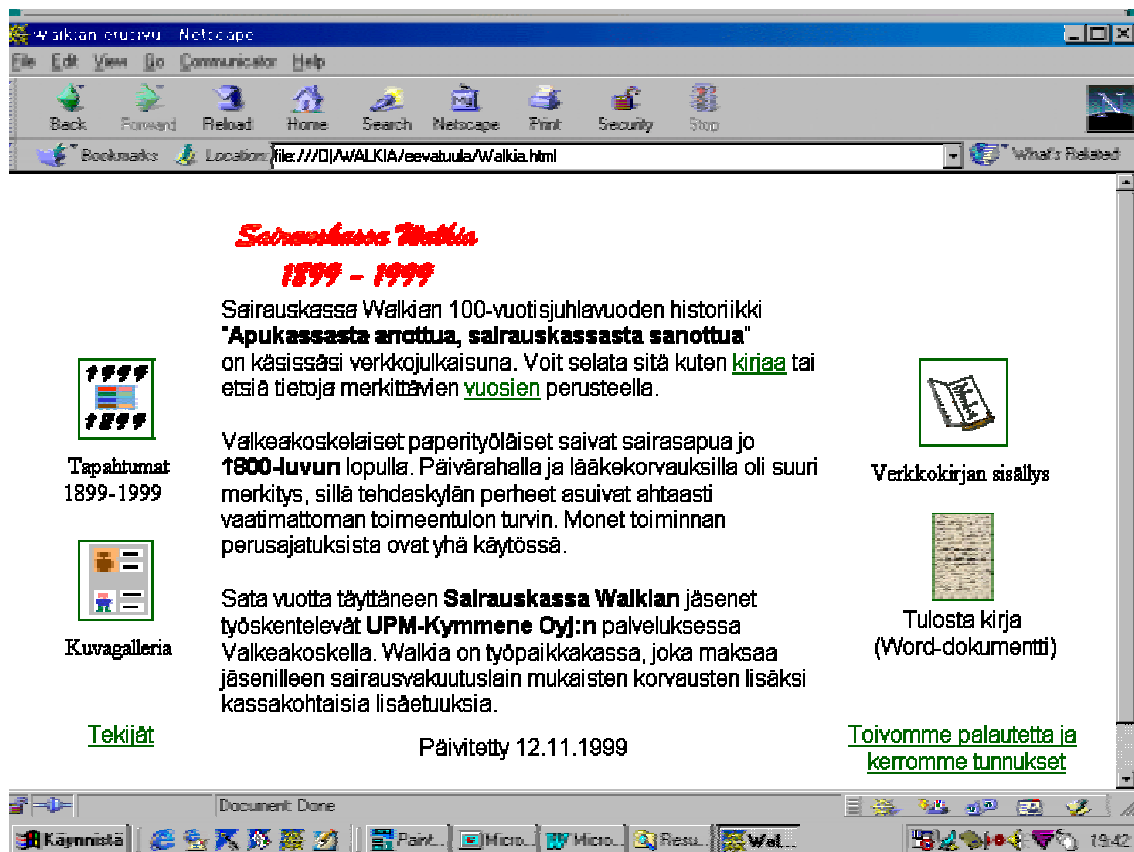
Yleisesti hankkeestamme todettiin, että vastaavaa verkkojulkaisua ei tiettävästi toistaiseksi ole minkään kirjaston sivuilla, joten tällä on uutuusarvoa. Julkaisusta tiedottaminen onnistuu niin verkossa kirjaston ja kaupungin sivuilla kuin Valkeakosken Sanomien välityksellä. Kaupunginkirjastolla ei ole tutkittua tai koottua tietoa sivujensa käytöstä muuta kuin se, että kirjaston sivut ovat kaupungin selatuimmat. Historiikki on osa kirjaston kotiseutukokonaisuutta ja sen arvellaan kiinnostavan nimenomaan paikallisuutensa vuoksi.

Kirjastossa uskottiin, että kiinnostus verkkojulkaisemiseen kasvaa. Yhdistykset ovat saaneet opastusta kotisivujen tekoon Jukka Rantasaaren vetämällä kurseilla. Kirjaston ”verkkokotiseutukokoelman” paisuttaminen esim. yhdistysten historiikeilla voi olla lähellä, joten oma työmme toimisi yhtenä esimerkkinä

5.2 Verkkohistoriikki syntyy

Verkkokirjan analysoinnin perusteella syntyneet ideat kehittivät kirjaa kohti verkkohistoriikiksi kutsumaamme versiota. Edelleen tavoittemme oli tehdä vain ehdottoman tarpeellisia muutoksia ja hyödyntää paperilla julkaistua aineistoa mahdollisimman muuttamattomana. Siksi päätimme rakentaa rinnalle aineiston läpikäyntiä varten hyperlinkkeihin perustuvan uuden käyttöliittymän.

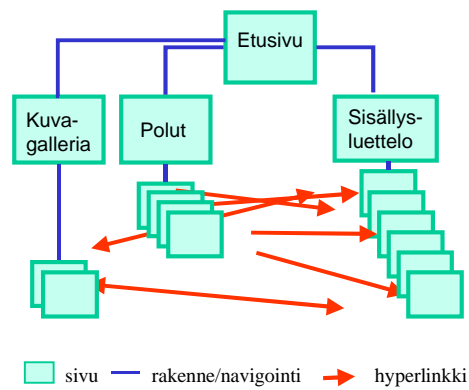
Kirjastosta saadun palautteen perusteella suunnittelimme uuden etusivun. Etusivulta on pääsy kirjan sisällysluetteloon, kuvagalleriaan ja tarinapoluille. Sisällysluettelo laajennettiin, kuvagalleriaan tehtiin yksi esimerkkisivu. Polkujen ja niiden käyttöliittymän synty on esitetty tässä luvussa vaiheittain.

Kuva 16: Uusi etusivu

5.2.1 Sisällysluettelo

Sisällysluettelo laajennettiin käsittämään koko kirjan sisällysluettelo, mikä vastaakin paremmin painettua historiikkia kuin ensinnä toteutettu ratkaisu, jossa olivat vain päälukujen otsikot. Sisällysluettelosta tosin tulee näin huomattavasti pitempi ja sen läpikäynti vaatii vieritystä.

Kuva 17: Uusi käyttöliittymä yhdistettiin vanhan rinnalle uudella etusivulla

Uutena ideana voidaan toteuttaa sellainen sisällysluettelo, jossa ensin nähdään vain pääluvut ja pääluvut voidaan yksi kerrallaan laajentaa ja supistaa. Yksinkertaisena html-toteutuksena tämä vaatii useiden eri sivujen tekemistä valmiiksi ja valittavaksi toiveiden mukaan.

5.2.2 Kuvagalleria

Kuvagalleriaan päätettiin koota kaikki kirjassa esiintyvät alkuperäiset kuvat. Siellä voidaan esittää kuvatestit tarkalla tasolla sekä kaikki tarvittavat tekijätiedot. Kuvista voidaan rakentaa linkit kirjassa esitettyihin kuvaversioihin sekä kuvaversioista takaisin. Osa kuvista esiintyy kirjan verkkosivuilla muokattuina tai esimerkiksi henkilökuvista on otettu mukaan ainoastaan tekstissä esiintyvä henkilö.

5.2.3 Uuden käyttöliittymän suunnittelu ja toteutus

Verkkoversion muokkausta varten syntyi idea toteuttaa uusi käyttöliittymä, tavallaan toinen näkökulma tekstisivuille. Näin verkkokirja voitaisiin säilyttää ennallaan.

Miettiessämme uuden käyttöliittymän näkökulmaa tärkeimmäksi nousi kysymys, mitä minäkin vuonna on tapahtunut. Toinen näkökanta on erilaisten asioiden kehittyminen sadan vuoden aikana. Näitä asioita rajasimme pitkien pohdintojen jälkeen neljään. Samoin supistimme vuodet aikakausiin eri asiakokonaisuuksien merkittävien vuosien osalta. Kassan jäsenten, avustusten ja sairaalan tapahtumiin tuli kolme samojen vuosien jaksoa ja lainsäädännöstä kertovaan hieman eri vuosille asettuvat kolme jaksoa.

Puhuimme tässä vaiheessa tasoista ja rei'istä, joista kurkistellaan asioiden sisään. Reikien idean etsimistä on selitetty kohdassa 5.2.3.1.

Esitellessämme verkkokirjaa Valkeakosken kirjaston yhteyshenkilöille tuli esille tarve etusivusta Verkkokirjassa lukujen hakemistosivu toimi etusivuna. Nyt kun tuotimme protoluonteisen esityksen toisesta käyttöliittymästä kirjan tekstiin tarvitsemme lähtökohdaksi sivun kummankin käyttöliittymän päälle, joka samalla luonnollisesti toimii toivottuna etusivuna.

Aloitussivulla voi olla joko kiinnostusta herättävä pääotsikko tai perussanoma, joka toistuu sivulta toiselle. Oikea aloitus avaa koko tekstin sisällön ja vaikuttaa siihen, menestykö julkaisu lukijoiden keskuudessa [Rui 1999, 160]

Tarinapolkujen aloitussivuille kerätään bulletin list -tyyppisesti vuosittaisia tapahtumia tai vaihtoehtoisesti tehdään asiasta aikakauden lyhennelmä . Kummassakin tapauksessa linkit osoittavat verkkokirjan sivuille, jossa asiaa on käsitelty laajemmin.

Kuvien ja tarinapolkujen linkitykset vaativat runsaasti manuaalista työtä. Kaikkiin linkitettäviin kohtiin verkkokirjassa on määriteltävä ja merkittävä osoite (target), jotta linkki voidaan rakentaa. Vähemmän työtä edellyttävä vaihtoehto on vain valita sivu, jolle hypätään ja antaa käyttäjän sitten itse hakea asia sivulta. Silloin sivujen päivitystä ei tarvita. Kummassakin vaihtoehdossa käyttäjää avustaa tiedon löytämisessä se, että noudattaisimme Nielsenin ensimmäistä ohjetta ja korostaisimme avainsanat. Tästä toteutimme muutamia esimerkkejä , mutta kokonaan korostuksia ei kaikille sivuille tehty. Jos tämä idea olisi syntynyt jo alussa, työ olisi ollut yksinkertaista sijoittaa lapioinnin yhteyteen.

Tarinapolkujen etusivulla tarinat on tunnistettavissa värien avulla. Valitut värit ovat

- jäsenjutut - punainen,
- etuudet - vihreä,
- sairaala - sininen
- lakiasiat – ruskea

Värejä voisimme myös hyödyntää tekstissä ja korostaa siellä tekstiä näiden värien avulla.

Uusi tapahtumat 1899-1999 –käyttöliittymä perustuu kolmen vaihtoehdon puntarointiin. Vaihtoehdot alkoivat orastaa jo paperiversion koonnin aikana ja heräsivät uudelleen eloon verkkokirjan analysoinnin yhteydessä.

Sisältö jaettiin ensiksi neljään pääaiheeseen. Ne olivat kantavia historiikin painetun version kokoamisessa ja olennaisia myös verkkohistoriikin ensimmäisissä ajatushahmotelmissa. Tätä jaottelua käytettiin hyväksi ensimmäisessä vaihtoehdossa eli ”rei’issä”. Reikien tarkasteluun liittyivät vuositasot, jotka otettiin toiseksi lähtökohdaksi. Kolmas ja toteutettu vaihtoehto noudattelee ensimmäisen vaihtoehdon periaatteita yhdistettynä myös toisen vaihtoehdon hyviä piirteitä.

5.2.3.1 Lähtökohtana neljä aihetta - Reiät

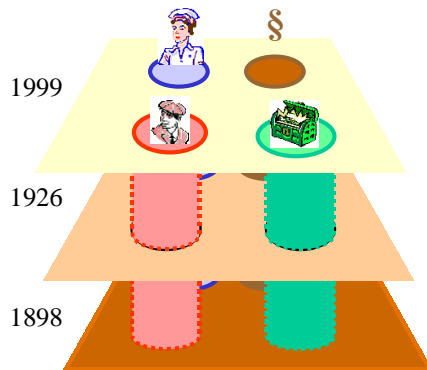
Reiät olivat ensimmäinen yritys yhdistää tapahtumat ja niiden poikkileikkaustarkastelu. Idean synnylle on perustelunsa, mutta sen toteuttamisessa liitoskohdat eivät tuntuneet loksahdavan kohdalleen. Vaihtoehto oli tutkittava, eikä sen anti osoittautunut jatkokehittelyn kannalta lainkaan turhaksi.

Koko työskentelyn ajan tutkimuksessa on sisällössä ollut hahmotettavissa neljä olennaisinta aihepiiriä:

- säännöt/avustukset
- talous
- työnantajat/”työn äärellä“
- sairaala

Painetussa kirjassa säännöistä ja avustuksista kerrotaan kahdessa luvussa. Taloudesta ei ole omaa lukuaan. Työnantajaa on kirjassa kuvailtu vain niiltä osin, kun se liittyy olennaisesti kassan toimintaan. Työn ääreltä on hypätty suoraan ihmisiin, kassan jäseniin. Heidän ”taudinkuviaan” on kuvailtu melko vähän, heidän osallisuuttaan kassan

hallituksessa jonkin verran ja tässä yhteydessä heitä myös nimetään. Sairaala on historiikkikirjassa oma lukunsa, mutta luvun sisältöä on laajennettu muuhunkin kassan ylläpitämään sairaan- ja lääkärinhoitoon lähinnä niiden tilojen kautta, joissa palveluita on annettu. Tilojen kautta on selitetty myös kassan toimistojen sijainti.

Kuva 18: Tirkistelytasot ja reiät verkkokirjaan

Nämä neljä kohtaa voivat olla tulevan nelijaon pääkohdat vain väljästi, sillä muutoin paljon olennaista jäisi rajauksen ulkopuolelle. Talous-kohdan sisältö voisi olla puiseva hyvien ja huonojen vuosien luettelo, joten sen laajuutta ja esitystapaa on tarkoin harkittava.

Reikien otsikoiksi tulivat edellä mainitut neljä teemaa. Jokaisesta aiheesta valitsin muutaman keskeisen vuoden, joiden perusteella ko. aiheessa olisi voitu edetä. Näin piti myös saada selville, löytyykö aiheille yhteisiä tärkeitä vuosia.

Säännöt/avustukset (Tärkeät vuodet: 1899, 1926, 1942, 1963, 1983, 1999)

Otsikon täsmentäminen tuntui hankalalta. Säännöt määrittelevät avustukset, kassan johtokunnan tehtävät ja jäsenet. Toisaalta avustukset ovat niitä, mitä säännöissä on määritelty. Käytännössä kassanhoitaja ja kassan hallitus, alkuun johtokunta myöntävät avustukset, eli näinkin päin niiden toimivalta tulee esiin.

Jos keskeisintä olisivat säännöt ja niiden soveltaminen käytännössä, sääntöjen painatusvuodet olisivat oleellisia: 1899, 1910, 1926, 1942. Vuonna 1963 tuli voimaan sairausvakuutuslaki, 1983 sosiaalietuuksien verouudistus ja 1995 vakuutuskassalaki. Viimemainittua vuotta lähellä olisi juhlavuosi 1999.

Talous (1900-luku, 1926, 1952, 1963, 1975, 1990-luku)

Talouden vuodet voisivat olla suunnilleen samat kuin sääntöjen, mutta ehkä olisi kiinnostavampi tarkastella miten yleinen talouden kehitys on näkynyt kassan toiminnassa, ehkä uhaten sen olemassaoloa. Jäsenmäärät ovat vaihdelleet sen mukaan, onko paperilla menekkiä ja onko kassaan liittynyt väkeä uusista tehdaslaitoksista. Sotavuosilla on luonnollisesti oma merkityksensä

1926 tehdas erosi kassasta, 1952 sairaalan ylläpito päättyi kassan osalta, mikä oli merkittävä helpotus kassan taloudelle, 1964 sairausvakuutuslain toimeenpano alkoi, 1970-luvun puolivälin jälkeen koitti lama ja lomautukset, 1990-luvun julkisten säästöjen vaikutus yksityiseen kassatoimintaan ja tärkeät lisäetuudet.

Jäsenet – osakkaat - työntekijät

Hehän kassan omistavat pakollisella jäsenmaksusuudellaan ja myös asioistaan päättävät, heitä yhdistävä tekijä on työnantaja, jonka ratkaisut näkyvät työn äärellä olivat ne sitten supistus- tai laajennusaikaita, palkankorotuksia tai kohennuksia sosiaalietuuksiin. Niin kassa kuin UPM Kymmene OYJ ovat toimineet eri nimien alla menneinä vuosina Valkeakoskella. [Eloranta-Jokela 1999, 12-13]

Sairaala (1923, 1952)

Valkeakosken paikallishistoriateoksissa sairaala-asia on käsitelty pieninä sirpaleina, nykyisen sairaalan historia ei juuri kerro menneestä. Sairaalan perustaminen ja ylläpito oli merkittävä ja vähän merkillinenkin osa kassan historiaa, joten se ansainnee oman lukunsa kirjaan, miksei myös verkkoversioon. Vajaassa 30 vuodessa sairaala loi pohjan Valkeakosken kauppalan oman sairaalan perustamiselle. Kassan muustakin lääkäri- ja sairaanhoitopalvelusta voi kertoa tässä yhteydessä.

Huomasimme, että kansalaissodan vuosi 1918 ei ole missään esillä, mutta oletettavasti se on kiinnostava vuosiluku suomalaisessa historiassa. Reikien perusajatus saattaa siten sulkea pois niitä tiedonjanoisia, joilla tiedontarve liittyy tiettyyn aikaan eikä eikä yksinomaan kassan sisäisiin tapahtumiin ja niiden välisiin yhteyksiin.

5.2.3.2 Toisena vaihtoehtona vuositaset

Yksi tapa edetä sata vuotta on käyttää sääntökirjojen kansia kuvaamaan ajassa etenemistä. Paitsi vuosiluku myös kirjojen kansien tekstityyppi kertoo esille tulevasta ajasta. Sääntökirjan otsikosta käy myös ilmi sairauskassan nimi, jolloin pienestä yksityiskohdasta on luettavissa ulos monta historiaan jäänyttä asiaa – mikäli kuva on riittävän suuri ja teksti näkyy selvästi.

Kuva 19: Sääntökirjojen kansia eri vuosilta

Kuvitellulla pöydällä olisi siis levällään kirjoja. Kansikuvista pääsisi tarkastelemaan vuosia aina tuohon sääntövuoteen saakka eli määriteltyihin sääntöihin johtaneita tilanteita. Vaikka lähtökohta toimisikin, idean jatko vaikuttaa tylsältä ja on kiinni kronologisessa esitystavassa, joka ei ehkä tuo esiin kiinnostavia yksityiskohtia. Vuositasojen mahdollisuus olisi kuitenkin tarjottava niille, jotka etsivät tietoa tietyltä ajanjaksolta. Sama asia on jo mahdollista vuosiluku-luettelon avulla – siitä pääsee suoraan haluttuihin kohtiin tekstissä. Ratkaistava on, viitataanko vuosilukuihin vai kokonaisiin vuosikymmeniin ja riittääkö, että viittaus osoittaa vain yhteen kohtaan verkkokirjassa vai jokaiseen aiheeseen, jossa tiettyä vuonna on jotakin merkittävää tapahtunut, esimerkiksi näin:

1899 tapahtui...> perustaminen, sairaanhoito, talous

1910 tapahtui...> sääntöuudistus, avustusperusteiden kuvaus

Tiedostimme uhan siitä, että haemme yhteyksiä liian mekaanisesti. Toisaalta pitäisi pystyä olemaan assosiatiivinen, tarjota lukijalle mahdollisuuksia edetä sisällössä hypertekstin keinoin. Miten siis lukija saisi tarvitessaan näkyviinsä sellaistaakin informaatiota, jonka merkitystä me emme ole korostaneet? Lukija hakee tietoa, joka perustuu mahdollisesti hänen aiempaan historiatietämykseensä, asiantuntemukseensa tai paikallistuntemukseensa ja jonka merkitystä me emme ole osanneet oivaltaa. Tätä ajatusta kehittäisimme laajentamalla työryhmäämme näiden aiheiden asiantuntijoilla ja testaamalla vaihtoehtoja lukijoilla.

5.2.3.3 Yhdistelmä rei'istä ja vuosista

Reikien ja vuosilukujen pohtiminen johti tulokseen, joka yhdistää tarkastelutavat yhdeksi käyttöliittymäksi. Kutsumme tätä tapaa Walkian poluiksi. Polkuidean mukaan historiikin sisältöä voi selata sekä vuosien että aiheiden perusteella. Aiheet - jäsenet, kassa, hoito ja säännöt - on jaoteltu kukin sen oman olennaisen vuoden perusteella muutamaan jaksoon.

Perusajatus käyttöliittymäksi syntyi väriruututaulukosta, jonka palasia lisäämällä päästiin lopulliseen muotoon. Lähtökohtana oli neljä väriä. Jokainen väri muodosti tumma-vaalea-väriparin, joten ruutuja oli kahdeksan. Seuraavassa vaiheessa parin sijasta yhteen väririviin kuului kolme palasta. Viimeisessä vaiheessa värilinjojen pystyrivit muutettiin vaakariveiksi.

Lähtökohta neljä paria, kahdeksan ruutua

Ideoimme aloituskuvaan, jossa on neljä vierekkäistä väripariruutua pystysuunnassa. Se näyttää yksinkertaisesti kahdeksalta eriväriseltä ruudulta.

Tekstinä on vain otsikko Sairauskassa Walkia, vuodet ovat ruudukon vasemmalla puolella. Samantapaisen ruudukkoidean olemme myöhemmin voineet jäljittää esimerkiksi Suomen taiteen kulta-aika-verkkonäyttelyn lähtökuvasta [Kulta-aika 1999]. Kohdistimen osoitus ruutuun paljastaa kunkin väriruudun alta aiheen joko tekstinä aiheen symbolina kohdistuksen käynnistäessä ikkunan avauksen .

Kukin neljästä väristä edustaa tiettyä aihealuetta. Värin tummuusasteikko kertoo, ollaanko lähempänä vuotta 1899 vai 1999.

Kuviossa voisi vielä havainnollistaa pienillä katkoviivoilla tai pisteillä tms. aikajanaa. Ensimmäinen hahmotus näytti laatikkoleikiltä ja liian abstraktilta.

Ruutujen otsikot ovat

- punainen, yläruutu: jäsenet, alaruutu: osakas
- vihreä yläruutu: lisäetuus, alaruutu: sairasapu
- sininen yläruutu: sairaala, alaruutu sairastupa
- ruskea yläruutu: lait, säännöt, alaruutu: käytäntö

Kuva 20: Ensimmäinen ajatus käyttöliittymäksi

Ensimmäisessä versiossa on siis neljä lukua, joissa tummemmista väreistä voisi edetä Walkian 50 viime vuoden ”poluille”, vaaleammat kertoisivat varhaisten vuosikymmenten pääaiheet, joita sitten syvennettäisiin linkittämällä vuosiluettelot asianomaisiin kohtiin verkkokirjassa.

Polkujen alkuun oli välttämätöntä kirjoittaa uudet vuosilukujen päätapahtumia kuvailevat otsikkomaiset tekstit. Historiikin liitteestä Sairauksassa Walkian vaiheita [Eloranta-Jokela 1999, 58] oli tähän apua.

”Värikartta”

Sadan vuoden jakson jakaminen kahtia tuntui raskaalta vaihtoehdolta, joten jakso päätettiin jakaa kolmeen osaan. Kahden väriruudun sijasta kuhunkin aihealueeseen tuli kolme ruutua eli ruudukon koko kasvoi 12:ksi ruuduksi.

1999	Jäsenet	Lisäetu	Klinikka	Lait
			Sairaala	Säännöt
1899	Osakkaat	Sairasapu	Sairastupa	Käytäntö

Kuva 21: Värikartta toisena vaihtoehtona

Vuosiluvut olivat vasemmalla. Vuosi 1899 oli alhaalla, 1999 ylhäällä. Mielikuva ruudukosta vastasi maalikaupan värikarttaa ja tuntui, että aiheet eivät hahmotu omiksi kokonaisuuksikseen jostakin tässä vaiheessa tuntemattomasta syystä.

Ruudukoissa esillä olevat fontit valittiin siten, että vanhimmasta ajasta kertoo käsinkirjoitettua muistuttava fontti, keskijaksosta konekirjoituskirjasin ja uusimmista vuosista moderni kirjasintyyppi.

Ruudukoissa toistuivat kirjan pääotsikoiden mukaiset sanat sairastupa-sairaala, säännöt-lait, osakkaat-jäsenet ja sairaapu-lisäetus. Kolmanteen ruutuun oli luontevaa lisätä sairaanhoidon viime vaihe eli poliklinikka, joka lyheni klinikaksi. Asetus-lait-säännöt – kolmijako muutettiin kuvaavampaan käytäntö-lait-säännöt -jakoon. Piirroskuvat täydentävät ruudukkoa mieshahmolla, joka korostaa kassan jäsenten merkitystä, ja arkulla, joka viittaa apukassatoiminnan alkujuuriin, ammattikuntien yhteiseen arkuun.

Kiistelimme siitä, onko perusteltua siirtyä ajassa taaksepäin ylhäältä alas. Olimme asiasta täysin eri mieltä, eikä kumpikaan osannut minkään ulkopuolisen lähteen kautta perustella näkemystään. Aikakäsitykset ovat ilmeisesti niin yksilöllisiä, että omasta totutusta hahmotustavasta on vaikea irrottautua. Ratkaisua olisi pitänyt hakea perehtymällä tarkemmin käyttöliittymien suunnitteluun tai tehdä vaikka pieni käyttäjäkysely. Tähän löytyi kuitenkin ratkaisu seuraavassa vaiheessa, jota nimitämme Walkian poluiksi.

Walkian polut

Värikartasta syntyneen hahmotusongelman ratkaisu oli yksinkertainen. Lukutapamme on vasemmalta oikealle, siis luemme näin myös ruudukossa. Kun siirsimme aihealueet pystyriivien sijasta vaakariveiksi, väri- ja hahmotukset yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, kehitysvaiheet samaan aiheeseen liittyviksi, esimerkiksi sairastupa - sairaala – klinikka. Vaakarivien kaksi tai kolme sanaa ovat neljä pääaiheen otsikkoa pienoiskoossa.

Samalla tekstityypillä kirjoitetut sanat ensimmäisessä pystyriivissä (sairastupa-sairasapu-osakas-käytäntö) kertovat, miten asioita nimitettiin kassan ensimmäisillä vuosikymmenillä. Alkuun osakkaat sairastivat mahdollisesti sairastuvassa ja saivat sairasapua, jota maksettiin vakiintuneen käytännön mukaan. Sadassa vuodessa on siis tultu siihen, että jäsenille maksetaan lisäetuuksia tarkasti lakien mukaan (lisäetuus – jäsen – lait). Klinikkan ruutu pitäisi tarkalleen ottaen madaltaa, jotta kuva kertoisi toiminnan päättyneen.

Aikajana kulkee tässä vaihtoehdossa vasemmalta oikealle, joten erimielisyys vuosien ylä- vai alasijoittelusta ratkesi samalla.

Ruudukon yksi ruutu toimii linkkinä vuosiluetteloon, jonka vuodet näkyvät ruudun päällä alt-tekstinä. Luettelossa on 3-6 aihetta vuosiluvun mukaisessa järjestyksessä. Vuosiluvusta on linkki verkkokirjan kohtaan, jossa käsitellään aihepiiriä juuri tuon vuoden kohdalla.

Vuosilukuluettelon luomisessa ongelmallista on, että vuosien luettelot joskus kasautuvat tekstissä samaan alalukuun, jolloin vuosiluettelosta suurin osa saattaa viedä yhdelle ainoalle sivulle. Tapa ei tällöin palvele lukijaa löytämään uusia asioita, jos hän selaa joka vuoden aina kirjan sisältöön saakka – koosteethan on tehty nimenomaan lukijalle, joka ei halua selata koko kirjaa, tai etsii tiettyä asiaa – hän näkee yhdellä silmäyksellä, onko etsimänsä asia mukana. Listalla pitäisikin olla joka aiheesta jotakin ja nimenomaan keskeiset tapahtumat. Myös mahdollisuus yhdistää ingressien asiat ruudukon kokonaisuuteen on jäänyt käyttämättä.

Kuva 22: Käyttöliittymän lopullinen muoto

5.3 Ideat, joita ei toteutettu

Työskentelyn aikana syntyi erilaisia ideoita valokuvien käsittelystä ja tekstisisältöön kohdistui uudelleenjärjestely- ja muutospainetta.

Yksi mielessämme ollut ajatus oli löytää jokin perhe tai suku, joka olisi ollut kassan jäsenenä mahdollisesti koko sen olemassaolon ajan. Jäsenten näkökulmasta katsottu mahdollisesti osin fiktiivinen kertomus sidottuna faktoihin olisi tuonut mukaan lisää inhimillisyyttä. Perheen kunkin sukupolven työolot ja terveydentila olisivat käyneet kuvaavasta esimerkistä kassan historian rinnalla. On kuitenkin epävarmaa, suostuisiko joku paljastamaan omia ja vanhempiensa elämänvaiheita tällaisessa yhteydessä. Vaikka omia nimiä ei käytettäisikään, tarinat ja teot saattaisivat silti paljastaa henkilön. Jos taas perhe olisi täysin fiktiivinen, faktojen esittäminen vaatisi paikallishistorian asiantuntemusta ja muiden arkistojen läpikäymistä.

Toinen idea oli lisätä mukaan kassan merkittävien vuosien kohdalle yleisesti merkittäviä asioita Suomesta. Tämä olisi vaatinut sellaista historian tuntemusta, jota meillä kummallakaan ei ollut. Koska matkan varrella tutustuimme historia-aiheisiin verkossa, voisi niiden sisältämille aikajanoille luoda pääsyn linkkilistan kautta. Listalla voisivat olla esiteltynä myös Kela ja muita sosiaali- ja terveysalan verkkopalveluita. Muiden sairauskassojen vaiheet olisi erityisen kiinnostava saada mukaan, mutta niiden sivuja on verkossa vasta muutama ja vain yhdellä on mukana lyhennelmä viime vuonna ilmestyneestä 100-vuotishistoriikistaan [Paperialan Imatran Sairauskassa 2000]. Lääketieteen kehityksestä saimme käsityksen Helsingin yliopiston ylläpitämässä lääketieteen museossa. Museon kattavasta kirjastosta ja näyttelykokoelmasta emme kuitenkaan saaneet selville, millaisia olivat kassan sairaalaansa tekemät hankinnat kuten diatermiakone ja polarisaattori. Diatermia-kone on olemassa varastossa, minkä pidimme mielessämme historiikin kuvitusta varten. Painetussa kirjassa jokaisesta esineestä ei voida esittää kuvaa, mutta digitaalisessa julkaisussa kuva ja siihen liittyvä teksti toimisivat pienenä kuvasanakirjana. Museossa esillä oleva arkkiaatri Arvo Ylpön opetusmateriaali herätti meissä mielenkiintoa ja ihastusta. Opetusta on osattu visualisoida kauan ennen digitaalista mediaa. Ylpön materiaaliin kuului nimittäin vitriiniin asetettuja vauvanvaiippoja, joissa lapsen kakan väri ja rakenne toimivat viestinä vauvan voinnista.

Kuvien välittämiä viestejä on historiikkijulkaisussa myös selitettävä sanoin. Historiikin varhaisin valokuva, joka on myös verkkohistoriikissa, on yhteiskuva tehtaan virkailijakunnasta vuodelta 1899. Havaitsimme, että miesten päähineet kertoivat miesten säädyn. Kuvassa herroilla on hattu ja työmiehillä lippalakki. Tätä havaintoa emme osanneet hyödyntää verkkohistoriikissa. Vastaavanlaisten havaintojen tekemiseen muista kuvista tarvittaisiin jälleen parempaa historiantuntemusta.

Verkkosivujen sisältöä esittelevä käyttöohje puuttuu toteutuksesta. Ohjeistusta on kuitenkin annettu suullisesti tai sähköpostiviestien saatteissa, joten tavallaan perusohjeet ovat olemassa ja siten myös liitettävissä verkkohistoriikkiin.

5.3.1 Valokuvat verkossa

Valokuvien käytössä median mahdollisuudet jäivät pitkälti ideointitasolle. Kuvagalleria on koottu lähinnä esimerkinluontoisesti.

Rajasimme kaksi henkilökuva isommasta kuvasta ja sijoitimme ne henkilöiden omien sanojen yhteyteen. Henkilökuvista voidaan tehdä linkit alkuperäisiin kuviin ja sitä kautta nähdä koko alkuperäinen kuva, kuvaan liittyvä teksti, kuvaaja- ja lähdetiedot. Emme toteuttaneet yhtään html-sanastossa imagemap-mukaista kuvaa. Niiden hyötyhän on siinä, että yhden ja saman kuvan taakse saadaan useita eri linkkejä sekä selitystekstejä. Näin esimerkiksi ryhmäkuviin voisi osoittimen liikkeen mukaan näyttää jokaisen siinä esiintyvän henkilön nimen ja sen taakse linkin henkilöstä kertovaan tekstiin.

Pilkkomalla ryhmä- ja yhteiskuvia rikomme kuvaajan tekijänoikeuksia, mutta liittämällä kuvasta linkin alkuperäiseen kuvaan sovitamme tekemme. Koska varhaisilta vuosilta kuvamateriaali on rajallinen, saisimme uusilla rajauksilla lisää kuvia ja samalla nostaisimme tarkasteltavaksi kuvien pieniä yksityiskohtia – siis muitakin kuin henkilöitä. Luomalla rintakuvat olemassaolevista kuvista myös niistä henkilöistä, jotka yhä elävät, säästämme kuvauskustannukset ja aikaa. Tämä tapahtuu tekijänoikeuksien kustannuksella muissa paitsi niissä kuvissa, jotka kuvan rajaaja on itse ottanut.

Yksittäiskuvia emme liittäneet pelkkään henkilönnimeen, vaan kohtiin, joissa henkilöt itse puhuvat. Thumbnail-kuvien käyttöä harkitsimme myös. Pikkukuvia olisi voinut lisätä runsaastikin mukaan tekstin joukkoon, eivätkä ne kevyinä tiedostoina olisi paljolti latausaikaa lisänneet. Näistä käyttäjä olisi voinut saada suuremman kuvan halutessaan esille klikkaamalla pikkukuvaa. Ratkaisu on erittäin käyttäjäystävällinen. Käyttäjä näkee ensin yleispiirteet kuvasta ja vasta halutessaan ja on valmiina ehkä hiukan odottamaan, että saa tarkemman kuvan silmäiltäväkseen.

Animaatioita ei verkkohistoriikkiin tullut mukaan. Paperiversiona oli kaksi kuvaa tehtaan naisista vuosisadan alussa keskellään ilmeisesti työnjohtaja ja samaa asetelmaa noudattava kuva 70-luvulta. Ajatus näiden kahden kuvan käytöstä etusivulla vaihdellen jäi toteuttamatta. Kuvasarja olisi kaivannut täydennykseksi vielä yhden kuvan nykyajasta. Painetusta historiikista kuvapari jäi pois lähinnä siksi, että vuosisadan alun kuvan laatu on keho.

Kassan juhlahetkiin ja myös työhön liittyviä kaitafilmejä ja videofilmiä on olemassa. Jäsenten työhön liittyviä filmejä puolestaan on koottavissa työpaikan harrastajaryhmältä. Liikkuvan kuvan käyttöä verkkohistoriikissa emme kuitenkaan ehdota, sillä painottaisimme mieluummin valokuvia ja täydentäisimme niitä piirroksilla tai maalauksilla.

5.3.2 Teksti verkossa

Lapioimalla viety teksti liitettynä otsikoittensa alle ei olekaan yksikertaista muuntaa hypertekstiksi. Hyperteksti etenee linkkien avulla assosiatiivisesti antaen lukijan itse valita lukemisjärjestyksensä. Tähän samaan linkkien luonnin vaikeuteen törmäsimme jo Festival Newsiä tehdessämme. Nyt hankaluus ilmestyi eteemme polkujen rakentamisen yhteydessä. Ajatuksena polut tuntuivat yksikertaisilta ja selkeiltä, mutta niiden toteuttaminen lineaariseen tarinaan ei luonnistunut ongelmitta.

Verkkotekstin luominen vaatii totuttelua ja tiettyjen perussääntöjen huomioon ottamista. Kirjoittajan kannalta verkon suurin mahdollisuus on sen kyvyssä tehdä paperia paremmin oikeutusta ihmisen rikkaalle ajattelulle. [Rui 1999, 159]

Tekninen ongelma tuli myös esiin. Olimme sijoittaneet lapioidessamme sivuille kaksi nimettyä kohdetta sivun ylä- ja alalaidan. Hyperlinkkien luonnin kannalta sivun alalaita oli täysin tarpeeton ja ylälaitakin vain sattumoisin sopiva kohta. Olisimme säästyneet paljolta päivitystyöltä, jos olisimme osanneet ottaa tämän asian huomioon jo silloin, kun aloimme tekstiä sivuille siirtää. Ei varmaan olisi ollut mahdotonta nimetä sisältöä

kuvaavin osoittein vaikka jokaista erillistä kappaletta. Toinen tekninen ongelma on tietenkin se, että linkki voi osoittaa ainoastaan yhteen kohtaan ja tarinaksi kirjoitetussa tekstissä tulee helposti tilanne, että asiaa tarkennetaan useassakin kohdin tekstiä ehkä vähän eri näkökulmasta.

Hyperteksti ei synny kokemuksemme mukaan lineaarisesta tekstistä ellei se ole selkeästi rakennettu hierarkkiseksi. Historiikki ei sitä ollut ja sen rakenteen analyysi ei ollut lainkaan riittävä hypertekstirakenteen luomiseen. Lukujen sisältöä olisi pitänyt analysoida, mutta meillä ei ollut siihen tiedossa mitään menetelmää. Verkkokirjan teko ilman konversiovälinettä palveli tätä tarkoitusta, se oli tekstianalyysia, joka olisi hyödyttänyt myös painetun historiikin käsikirjoituksen viimeistelyä. Verkkokirjan tekemisessä syntyi halu korjata joitain sanamuotoja, tehdä täsmennyksiä ja tarkistaa vielä kerran tietoja. Painetulla historiikilla oli kuitenkin päätöspisteensä ennen verkkoversion työstämistä.

Kun meillä on sovittuna asia- ja vuosipolut, ne voisivat toimia luokitusperusteena hypertekstin luomisessa. Ajatushan näistä meillä oli jo suunnitteluvaiheen alussa, mutta verkkokirjan teossa ohitimme sen ja uskoimme pystyvämme palaamaan siihen verkkohistoriikissa. Tämä ei kuitenkaan ole ilman tekstin muutoksia mahdollista. Tekstiä on muotoiltava uudelleen siten, että hypertekstin palaset ovat kuin itsenäisiä legopalikoita, joita voidaan sitten koota jonkin luokituksen tai ominaisuuden mukaan erilaisiin järjestyksiin. Paperille painettava tekstikokonaisuus on yksi näistä järjestyksistä.

Historiikki oli kirja, josta alkuperäissisältöä mahdollisimman pitkälle hyväksi käyttäen luotiin julkaisu verkkoon. Lukujen ingressit eivät kuitenkaan riitä laajan kokonaisuuden hypertekstipalikoiksi. Väriruudukon ja kirjan välille luotiin pääaiheiden luettelo, joiden muotoa voisi vielä jalostaa siten, että esillä olevista aiheista voisi edetä moniin eri kirjan kappaleisiin, ei vain yhdelle ja samalle.

Internetiin kylähistorioita kirjoittavia Timo Rui [1999, 160] muistuttaa viimeistelemään kokonaisuuden. Ruin mukaan tämä unohtuu liian usein vaativan työn tehneiltä verkkotekstin tekijöiltä ja suuri työ on vaarassa kiinnittää vastaanottajan huomion

yksityiskohtien viimeistelemättömyyden ja virheiden vuoksi. Rui kehottaa yhdistämään internetin ja kirjojen parhaat puolet, käyttämään niitä julkaisemisessa rinnakkain. ”Internet ei sinänsä korvaa kirjaa, eikä toivottavasti koskaan tule sitä tekemäänkään, mutta se on osa nykyajan julkaisemiskäytäntöä, halusimmepa sitä tai emme. Sen edut kannattaa hyödyntää.” [Rui 1999, 161]

5.4 Viimeistely ennen julkaisemista

Tässä luvussa kertomme, mitä verkkohistoriikille on vielä tehtävä ennen kuin se voidaan julkaista Valkeakosken kirjaston verkkokirjana. Ajatuksia muutoksista olemme esittäneet aiemmin tässä luvussa ja osaa niistä ei ole toteutettu tämän tutkimuksen tuloksena syntyneeseen versioon. Tämä viimeistely on kuitenkin varsin suuritöistä ja aikaa vievää, eikä se uskoaksemme enää toisi merkittäviä uusia näkemyksiä tähän tutkielamaan.

5.4.1 Linkkien toimivuuden tarkistus

Verkkohistoriikissa on etusivulta linkit kaikkiin osioihin ja vastaavasti osioista takaisin etusivulle sekä osioiden väliset linkit. Verkkokirjassa taas on sekä lukujen välisiä linkkejä navigointipalkiksi nimeämässämme osuudessa sekä lisäksi kirjaa simuloivat sivunsiirrot. Näiden oikea toiminta on testattava kaikkien linkkien osalta sekä lisäksi varmistuttava siitä, että sinne ei vahingossa ole generoitunut absoluuttisia osoitteita. Näitä paljastui testauksessa ennen kuin siirsimme verkkohistoriikin CD-levylle. Linkkejä oman tuottemme ulkopuolelle ei verkkohistoriikissa nyt ole. Polkulinkit on toteutettu varsin minimaalisina ja niiden täydellinen toteutus vaatii koko aineiston uuden läpikäynnin ja päivityksen.

5.4.2 Otsikoiden lyhentäminen ja korostukset

Versiossa on edelleen samat kaksiosaiset otsikot kuin painetussa versiossa eikä asioiden, vuosilukujen ja henkilöiden nimiä ole kattavasti korostettu. Korostuksia on tehty vain joitakin, lähinnä voidaksemme testata ideaamme polkujen linkityksen yhteydessä.

5.4.3 Kuvien esillepano verkkoon

Olemme koonneet edelliseen lukuun 5.3 ideoita sellaisista lisäkuvista, joita painetussa julkaisussa ei ole. Näitä kaikkia ideoita ei tarvinne toteuttaa, mutta kuvagalleriaa on vähintään syytä täydentää kaikilla painetussa versiossa esitetyillä kuvilla, muokata kuvatekstit sopiviksi verkkojulkaisuun ja liittää niihin valokuvien lähdetiedot. Nyt kuvaajatiedot käyvät ilmi verkkokirjan liitteestä.

6 Keskustelu

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli löytää eroja ja yhtäläisyyksiä painetun ja verkkojulkaisun välillä. Tutkielmamme kuvaa verkkohistoriikin syntyprosessia. Tuloksena on siten sekä itse verkkohistoriikki että sen tekeminen.

Lähdimme ratkaisemaan käytännön ongelmaa, olimme tutkijoita käytännön kontekstissa muovatessamme painettua informaatiotuotetta verkkomediaan. Arvioimme tässä luvussa sekä verkkohistoriikkia että sen tekemistä. Heiskanen ja Newman kutsuvat reflektoinniksi tätä tapaa, jolla työskentelijät tutkivat omaa työskentelyään [Heiskanen & Newman 1997, 2].

Tietokone ei voi käyttöliittymänä korvata kirjaa, mutta kirjalla on julkaisualustana myös rajoituksensa. Verkkohistoriikin toteutuksessa on ratkaistu ensisijaisesti rakennetta ja osittain myös sisältöä koskevia ongelmia. Tutkimuksen tavoite ei ollut etsiä nimenomaan hyviä ratkaisuja vaan löytää ne kohdat, joissa ratkaisut on tehtävä. Tulosten arvioinnin yhteydessä otamme kuitenkin kantaa myös siihen, mikä ratkaisuisissa on hyvää, mikä huonoa.

6.1 Tutkimuksen tulokset

Tämä tutkimus vastaa osaltaan kysymyksiin, mihin on pysähdyttävä, mitä mietittävä, kun kertovaa tekstiä lapioidaan paperimuodosta verkkoon. Lapioinnillakin on perusteensa, jos muutoin on vaara, ettei tieto ole muulla tavoin saatavilla. Useimmiten liikkeelle lähdetään niin sanotusti saappaat savessa eli tekniikka otetaan käyttöön miettimättä miten sitä pitäisi käyttää ja hyödyntää.

Sairauskassan seuraavaa historiikkia ei ehkä koskaan paineta, jos vaihtoehtona on, että verkossa olevaa 100-vuotishistoriikkia päivitetään jatkuvasti ja sen voi verkosta tulostaa paperille.

Kylähistorioiden julkaisemiseen verkossa kannustava Timo Rui [1999, 159-160] painottaa, että internet ei sinänsä korvaa kirjaa, mutta se on osa nykyajan julkaisemiskäytäntöä, joten sen edut kannattaa hyödyntää. Rui kehottaa yhdistämään internetin ja kirjojen parhaat puolet ja käyttämään julkaisemismuotoja rinnakkain: ”Internet on alentanut kaikenlaisten hengentuotteiden julkaisemiskynnystä, onhan se oleellisesti halvempi keino saada esim. tekstille julkaisuutta kuin perinteinen kirja.”

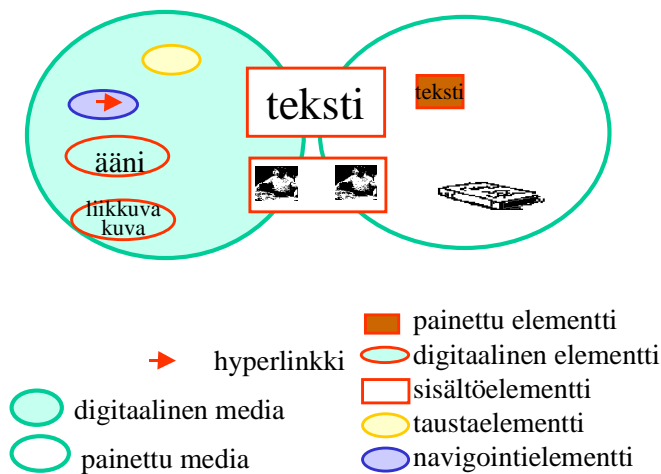
Tammikuussa 1997 aloittaessamme tietoverkkojen maisteriohjelmassa internetiin arvioitiin olevan kytkettynä noin 21 miljoonaa tietokonetta [Onnela 1999]. Kolme vuotta myöhemmin liittymien lukumäärä on yli 72 miljoonaa [Internet Domain Survey, 2000]. Verkkolukemista ovat ainakin tällä perusteella yhä useammat ihmiset voineet ahkerasti harjoitella. Silti olemme edelleen verkossakin tiukasti sidoksissa paperimedian perinteisiin [Hinkka 2000]. Samanaikaisesti verkko vaikuttaa yhä enemmän myös painettuihin julkaisuihin. Laaja osoitus tästä on Helsingin Sanomien ulkoasu-uudistus 18. tammikuuta 2000, mistä kerrottiin etukäteen aukeaman kokoisella ilmoituksella:

”Uudistettu pääuutissivu on kuin Helsingin Sanomien kotisivu: siinä on runsaasti enemmän tietoa lehden sisällöstä kuin nykyään. Lehden uusi ulkoasu näkyy ehkä selvimmin juuri pääuutissivulla, joka samalla on lehden ensimmäinen tekstisivu.” [Helsingin Sanomat 2000, A10-11]

6.1.1 Verkkohistoriikki

Historiikin sisältö oli koottu ja kirjoitettu perinteistä painettua informaatiotuotetta varten. Digitaaliseen mediaan teimme ensin verkkokirjan ja sen pohjalta verkkohistoriikin.

Kuvassa 3 esitetty paperijulkaisun mukaisen rakenteen analysoiminen ilman sisältöön paneutumista ei tarjonnut riittävää perustaa digitaalisen median asettamille muutoksille. Perusoletuksena kuvassa 4 esitetty kolmiluokittelu kehittyi lopuksi kuvan 23 mukaiseksi. Mediasta riippumattomia sisällöllisesti yhteisiä teksti- ja kuvaelementtejä on löydettävissä. Jos näitä kuvaa tiilinä niin niitä sitova laasti on kummallakin omansa.

Kuva 23: Sisältöelementit

Olennaista paperimediassa on sen fyysisen olemuksen sisältämä informaatio sekä se, että lineaarinen teksti implisiittisesti sisältää järjestyksen, missä tarina etenee. Tiilet rapataan pysyvästi peräkkäin ja tähän järjestykseen voidaan tekstissä nojata. Samalla siihen vaaditaan välitiiliä juonen koossapitämiseksi.

Verkkomediassa laastina ovat hyperlinkit ja navigointielementit. Jokainen tiili on liimattava yhteen näiden avulla, jotta lukija niin halutessaan saa koko sisällön näkyviinsä. Kuten Randy M. Brooks kuvaa verkkoartikkelissaan, ovat verkkomedian näkymät luonteeltaan itsenäisiä yksiköitä, joista jokainen on oma erillinen kokonaisuutensa [Brooks 1998]. Lukija voi saada eteensä minkä tahansa tällaisen yksikön, jolloin hänelle tulee tarjota vinkit hahmottaa se kokonaisuus, mihin yksikkö kuuluu sekä mahdollisuus siirtyä kokonaisuuden toisiin yksiköihin. Etenemisjärjestys yksiköstä toiseen ei enää ole tekstin kirjoittajan hallinnassa vaan lukijan oma valinta tarjolla olevien mahdollisuuksien mukaan. Näin sekä valta ja vastuu siirretään lukijalle.

Edellä mainitussa artikkelissa näitä tavoitteita kutsutaan orientaatioksi ja navigoinniksi. Lukijan on voitava helposti hahmottaa, mikä asia on kyseessä ja mihin kokonaisuuteen se kuuluu. Tämä saavutetaan taustatunnisteilla, lisäotsikoinnilla sekä navigointiavulla.

Tietoverkkopalvelujen maisteriohjelmaan keväällä 1997 kanssamme osallistuneet Päivi Kuusisto ja Mika Pippuri määrittelevät journalistisessa pro gradussaan hyvän Verkkojulkaisun eväät [Kuusisto & Pippuri 1998, 112].

”Hyvä verkkojulkaisu on tavukooltaan kevyt, vuorovaikutteinen, selkeä rakenteeltaan ja navigoinniltaan. Sen perusaineita ovat teksti ja kuva, lisämausteina liikkuva kuva, ääni ja animaatio. Tulevaisuudessa multimediaelementit voivat olla verkkojulkaisun pääosassa.”

Arvioimme verkkohistoriikkaa tämän määrittelyn mukaan, koska verkkohistoriikki ei jäänyt vain suunnitteluasteelle vaan pääosa ideoista myös toteutettiin.

Kokonaisuuden olemme pyrkineet pitämään yksinkertaisena ja graafisesti selkeänä. Yksinkertainen verkkosivu on usein parempi kuin monimutkainen ja paljon yksityiskohtia sisältävä kokonaisuus. Koska luettavuus ja käyttömukavuus korostuvat verkossa, on tilaa ja aikaa vievien kuvien ja grafiikan käyttöä harkittava [Rui 1999, 160].

Pelkistetyn ulkoasun ansiosta sivujen tiedostokoot ovat vain muutamia kilotavuja, jos valokuvia ei oteta huomioon. Kuvagalleriassa, jossa kuviin liittyvät vain kuvatestit, kuvien odottelu tuntuu ainakin modeemiyhteydellä hitaalta, joten pienikokoisten thumbnail-kuvien käyttö kuvagallerian esittelysivulla tuntuu perustellulta ratkaisulta ja isommat kuvat voi sitten halutessa ladata erikseen.

Vuorovaikutteisuuden ymmärrämme laajasti. Mielestämme vuorovaikutteisuutta ei ole vain palautemahdollisuus tai laskin, jonka avulla verkkokirjan liiteosassa voi laskea rahan arvon. Lukija käy aktiivista vuoropuhelua verkkojulkaisun kanssa valitsemalla nähtäväkseen sivuja, joista on kiinnostunut. Julkaisu ”vastaa” esittämällä pyydetyn sivun. Vuorovaikutteisuutta voitaisiin historiikin kaltaisessa julkaisussa käyttää hyväksi esimerkiksi siten, että lukija voisi kertoa omia muistelmiaan ja palaute päivitetäisiin verkkohistoriikkiin. Juhlavuoden kunniaksi verkossa olisi voitu luoda mahdollisuus onnittelevien välittämiseen 100-vuotiaalle sairauskassalle.

Navigointiin liittyy monia makumieltymyksiä. Valitsemaamme rakennetta ja navigointia pidämme onnistuneena, koska sen avulla on mahdollista liikkua kokonaisuudessa kaikkialta kaikkialle ja osan sijainti kokonaisuudessa sisällä käy selvästi ilmi. Verkkokirjassa navigointipalkki kertoo, missä luvussa ja missä alaluvussa lukija on. Verkkohistoriikissa vuositaulukon vuosikymmenjakso näkyy aina korostuneena palkkina ylhäällä ja väri kertoo aihealueen. Kuvagalleriassa vuosijakson voisi ilmaista samaan tapaan.

Hyvää verkkojulkaisua suunniteltaessa on tiedettävä sen kohdeyleisö, koska se vaikuttaa koko julkaisuun sen rakenteeseen ja sisältöön [Kuusisto ja Pippuri 1998, 83]. Tämä oli yksi syy, miksi halusimme saada työllemme tilaajan. Kohdeyleisömme oli ensisijaisesti sama kuin kirjankin, mutta Valkeakosken kaupunginkirjaston sivuilta julkaisua voi lukea kuka tahansa. Tutkittua tietoa kirjaston sivujen käyttäjistä ei ole, joten tässä mielessä emme voineet tarkentaa käsitystämme julkaisumme mahdollisista lukijoista. Kirjaston työntekijät toivoivat verkkokirjalle uutta aloitussivua, jossa lukijalle selviää julkaisun luonne.

Verkkojulkaisun etusivu eli aloitussivu on tärkeä, sillä sen pitää houkutella lukija syvemmälle julkaisuun [Kuusisto ja Pippuri 1998, 85] [Rui 1999, 159-160]. Otsikot on laadittava huolellisesti, sillä oikea aloitus avaa koko tekstin sisällön.

Verkkohistoriikin etusivu tarjoaa pääsyn kaikkiin sivuston nimettyihin osiin. Sivun teksti on kirjoitettu vain verkkohistoriikkia varten ja siinä on korostettu mielestämme tärkeitä asioita.

Koska lähtökohtamme oli painettu historiikki ja aineistona sen sisältämät kuvat ja teksti, ei verkkohistoriikkikaan sisällä äänielementtejä eikä liikkuvaa kuvaa. Tässä mielessä historiikkijulkaisumme eväistä puuttuvat Kuusiston ja Pippurin mainitsemat lisämausteet kokonaan.

Tekstisisällön merkitys osoittautui olennaiseksi painetun ja verkkojulkaisun eroja tarkastellessa. Tekstin konvertointi mekaanisesti ei riitä, vaan siihen tarvitaan kirjoittajan, verkkolehdistä journalistin, ammattitaitoa. Historiikki oli kirjoitettu

lopputulosta tuntematta eli pyramidi piti rakentaa ensin valmiiksi. Sen ingresseissä pyramidi vasta oli käännetty. Jacob Nielsenin mukaan verkossa käännetyn pyramidin idea on merkittävä. Käyttäjätutkimusten perusteella tiedetään, että käyttäjät eivät vieritä näkymää, vaan useimmiten lukevat ainoastaan artikkelin alun. Harvat ovat niin kiinnostuneita ja motivoituneita lukemaan, että vierittävät nähtäväkseen koko tekstin yksityiskohtineen. [Nielsen 1996]

Verkkoreportaasin syntyä journalistisessa pro gradussaan tutkineen Anni Kämäräisen mukaan syvälinen, viihdyttävä, taitavasti painettuun mediaan kirjoitettu teksti menettää usein suuren osan voimastaan sellaisenaan verkkojulkaisuun siirrettynä. Sama huomio toistuu monissa verkkojournalismia käsittelevissä ja www:n käytettävyytutkimuksissa. [Kämäräinen 1999]

Kämäräisen lähtökohtana on ”löytää vaihtoehto sanapötköille, rikkoa pyhä ja koskematon teksti” [Kämäräinen 1999, 1]. Hänestä on selvää, ettei verkkoon kannata kirjoittaa samalla tavalla kuin painettuun mediaan. Yhtä selvää ei ole, miten pitäisi kirjoittaa. Kämäräinen esittää Tehtaan kuolema –verkkoreportaasissa yhden vaihtoehdon sille, mitä on elämyksellinen ja koskettava, kiinnostava ja samalla informatiivinen journalistinen teksti verkossa. Elämysosassa tekstin totuttu muoto on rikottua ”levotonta tekstiä”. Asiaosuuden tekstimassa kuitenkin osoittaa, että sellaistaakin tekstiä tarvitaan.

6.1.2 Yhteinen oppimisprosessi

Perinteinen Boehmin [Giddings 1984, 428] kuvaama ohjelmistokehitysprosessin malli etenemisenä ongelmanmäärittelystä suunnitteluun, toteutukseen ja testauksen kautta ylläpidettäväksi sovellukseksi ei sopinut meidän työskentelytapaamme. Ongelma ei ollut riittävän selkeä alkuvaiheessa ratkaistavaksi ja siitä suoraviivaisesti edettäväksi.

Kyseessä oli ennemminkin vuorovaikutusprosessi, jossa ratkaisut generoivat uusia tavoitteita ja uudet tavoitteet taas edellyttivät uusia ratkaisuja.

Parhaiten työskentelyämme voidaan kuvata STEP (Software development with Users) mallia noudattavaksi kehitysprosessiksi, jossa versioajattelun pohjalta yhteisesti

oppien määrittellään uusia tavoitteista askel askeleelta. Vaatimus siitä, että tuote on alunperin kehitettävä muunneltavaksi, jotta kyetään vastaamaan kehitysprosessin aikana syntyviin uusiin haasteisiin [Floyd & all 1989,61] ei prosessissamme onnistunut.

Tähän syynä oli se, että emme aluksi osanneet kiinnittää sisältöön riittävää huomiota. Jäsensimme verkkotuotteen orjallisesti paperilla esiintyvän rakenteen mukaan, emmekä analysoineet sisältöä ja luokitelleet sitä. Sisällön analysointiin meillä ei ollut mallia eikä evästyksiä. Tavoitteena tässä on juuri noiden aiemmin tiiliksi kuvattujen yksiköiden lohkominen ja niiden sisällön mukainen nimeäminen, jotta verkkohistoriikin poluilla niitä voisi lukijalle tarjota.

Koska emme alun perin ajatelleet lohkoja, emme olleet merkinneet valmiiksi kohtia, joihin olisi voinut antaa lukijalle mahdollisuuden suoraan siirtyä. Näiden kohtien paikallistaminen jälkikäteen sekä osoite-tagien päivittäminen vaatii koko aineiston uuden läpikäynnin. Osoite-tagien luominen sisällön siirron yhteydessä tekee tarvittavien linkkien rakentamisen mahdolliseksi eikä haittaa, vaikka niitä kaikkia ei lopputuloksena käytettäisi.

Muutoin lapiointi sujui jouhevasti. Olimme ottaneet oppia aiemmista kokemuksista ja sopineet raamit työskentelyllemme emmekä poikenneet niistä. Versiointiajattelu vauhditti myös käytännön työtä. Kirjasimme vain syntyneet ideat, mutta päätimme harkita niiden toteutusta vasta seuraavaan versioon.

Mahdollisuus kommunikointiin aina ongelmien esiintyessä edisti työtä, jotta toinen ei tehnyt yksinään päätöksiä, joiden vaikutusta kokonaisuuteen ei olisi arvioitu yhdessä. Erittäin hedelmälliseksi osoittautui käsitteiden selittely, sillä meillä oli taustojemme erilaisuudesta johtuen samoille sanoille eri merkityksiä ja samoille asioille erilaisia ilmaisutapoja.

Kärjistäen voisimme sanoa, että Eeva Eloranta-Jokelan lähtökohta oli, että verkkoteksti on luotava alusta alkaen uudestaan ja että verkossa ei voida julkaista samaa tekstiä kuin paperilla. Tekstin esitystavat riippuvat välineestä: radiossa uutisteksti kirjoitetaan ääneen luettavaksi, televisiossa tekstiä paitsi puhutaan myös nähdään kirjoitettuna.

Tuula Koskenvaara-Loikkasen lähtökohtana taas oli käyttää hyväksi samaa tekstiä mahdollisimman paljon, mihin vaikutti ajatus siitä, että kun tietoja ylläpidetään yhdessä paikassa, muutos näkyy päivityksen jälkeen kaikkialla.

6.2 Rajoitukset

Tämän tutkielman pääpaino on verkkohistoriikissa. Aiemmat kaksi projektia Festival News –verkkolehden toimittaminen ja Rakentajain Kalenterin –proto, joihin osallistuimme, nostattivat jo näitä kysymyksiä, joihin verkkohistoriikin tekemisessä olemme paneutuneet. Emme ole vastaavalla tavalla analysoineet aiempia projekteja, mutta niistä saatuja kokemuksia olemme käyttäneet hyväksi.

Historiikki ei ole kaupallinen julkaisu ja sen vieminen verkkoon on oma ideamme tätä tutkielmaa varten. Meidän ei ole tarvinnut ottaa huomioon tilaajan toiveita ja näkemyksiä, eikä loppuun asti ratkaista kaikkia julkaisemista koskevia asioita, kuten tekijänoikeuksia.

Verkkohistoriikissa lähtökohtamme oli käyttää painetun kirjan sisältöä mahdollisimman paljon hyväksi, joten emme suunnitelleet liikkuvan kuvan ja äänen liittämistä lopputulokseen.

Tietoisesti emme hyödyntäneet kaikkein viimeisimpiä HTML:n tarjoamia mahdollisuuksia, emme DHTML:a (Dynamic HTML) lainkaan emmekä varsinaisesti edes Javascriptiä. Emme pyrkineet mahdollisimman hienoihin ratkaisuihin, koska se ei ollut tavoitteemme.

Historiikki kertomuksena menneistä vaiheista ei muutu, mutta kassan elämä jatkuu. Verkkomuotoisena historiikki voidaan periaatteessa aina ulottaa nykyhetkeen. Tapaa, jolla sitä ylläpidettäisiin, ei ole suunniteltu.

6.3 Suositukset käytännön soveltajille

Tutkimuksemme tulokset koskevat verkkohistoriikkaa. Yhtymäkohtia muuntyyppisiin julkaisuihin varmasti on, mutta perustamme omat suosituksemme nimenomaan historiikkeja koskevaksi. Lyhyitä muistelmien tyyppisiä esityksiä, kuten liitteessä 4 ”Manskun muistelot” tai kronologisia aikajanoja liittyy hyvinkin erilaisiin julkaisuihin, joten toivottavasti havainnoistamme on apua myös muunlaisten julkaisujen tekijöille.

6.3.1 Tekstisisällön kirjoittamisesta

Teksti olisi hyvä jo kirjoitusvaiheessa jakaa palikoiksi, jotka luokitellaan ja merkitään jollakin ennalta sovittavalla tavalla sisällön mukaan. Luontevinta on, että tekijä itse tekee tämän, koska luokittelu todennäköisesti elää koko työskentelyn ajan.

Kolmen suomalaisen web-palvelun käytettävyyttä ja tuotantoa tutkineet Kari A. Hintikka ja Samu Mielonen ehdottavat, että teksti- ja taulukkodokumentit pitäisi tallentaa muodossa, jossa ne ovat automaattisesti muutettavissa joko suoraan tai myöhemmin HTML-muotoisiksi. Dokumentteihin pitäisi jo luontivaiheessa määritellä esimerkiksi metatiedot sekä linkit liitetiedostoihin. [Hintikka & Mielonen 1998] Web-palveluiden käytettävyys ja tuotanto 1999, 103]

Laajemmin katsottuna tieto pitäisi web-palvelussa eriyttää riittävän hyvin ulkoasusta ja osittain rakenteesta ja täydentää metatiedoilla. Hintikan ja Mielosen mukaan tämä tarkoittaa käytännössä sisältötuotantoprosessin vaiheistamista niin, että varsinaisen sisällön tuotannon jälkeen suoritetaan vielä metatiedon lisääminen, soveltaminen valittuun ulkoasuformaattiin ja rakenteeseen.

Kun teksti luokiteltaisiin kirjoitusvaiheessa valmiiksi, hyperlinkityksen liittäminen tekstiin on paljon mutkattomampaa. Tämä menetelmä saattaa johtaa kaavamaiseen ja tylsään esitysmuotoon. Siksi on hyvä muistaa, miksi yleensä verkosta jotakin luumme. Usein ensimmäinen ohjaava tekijä on kiinnostuksemme ja nimenomaan kiinnostuksen herättävä ensivaikutelma. Ytimekkäät ja silti elävää kieltä sisältävät otsikot, ingressit ja asteittain tarkentuvat alaluvut ovat toimivia ratkaisuja kummassakin mediassa.

Digitaalisessa mediassa kokonaisuutta on kuitenkin voitava hahmottaa useista eri näkökulmista. Verkkohistoriikin tapauksessa tämä tarkoittaa, että 100-vuotisjakson voi hahmottaa joko kuvien, verkkokirjan tai väripalataulukon avulla. Kaikki ovat myös yhteydessä toisiinsa niin, että verkkohistoriikissa hyödynnetään sekä painetuksi tarkoitettua tekstiä että tiivistä verkko-otsikointia.

Kirjassa tarina on sidottu alustaansa paperiin, sen järjestykseen ja painohetkeen. Verkossa tarina ei ole näistä riippuvainen eikä tarinan syntyajankohta käy ilmi – sattumalta myös painetusta historiikista jäi pois painovuosi, mutta historiikin otsikkovuodet kertovat, että todennäköisesti teksti on luotu vuonna 1999.

Verkkojulkaisu on olemassa ajasta ja paikasta riippumatta, joten aika ja paikka on ilmaistava tarkoin termein. Ilmaisun ”tänä vuonna” sijaan on kirjoitettava ”vuonna 2000” ja ”samalla paikkakunnalla” korvattava kirjoittamalla täsmällisemmin esimerkiksi ”Valkeakoskella”, vaikka toiston vaara onkin olemassa.

6.3.2 Hyperlinkkien toteutus

Tarvittavien osoitetagien paikkojen lisäksi on syytä sopia niiden nimeämisperiaatteista. Osoitetagien liittäminen mukaan sisällön siirron yhteyteen helpottaa huomattavasti mahdollisten polkujen rakentamista. Ei haittaa, vaikka kaikkia osoitteita ei myöhemmin käytettäisikään. Ongelmallisempaa on, jos niitä ei ole.

Rakenteen ja nimeämisten ollessa yhteisesti sovitut lapiointi on sitten varsin suoraviivasta ja selvää fyysistä puuhaa, jonka teimme liitteenä 3 olevan lapiointiohjeen mukaan.

6.3.3 HTML:n avulla kuvataan rakennetta

Kirjoituskone ja paperi sitovat edelleen ajatuksiamme ja niistä on opittava eroon . Emme voi koskaan olla varmoja minkäläisten ohjelmistojen ja laitteistojen avulla tuote ilmestyy lukijan näkymään.

Halutessamme varmistaa sen, että tietty informaatio on aina saatavilla on se parasta sijoittaa alkaen vasemmasta yläkulmasta. Hyvä on pitää mielessä myös se, että kuvat eivät muotoudu automaattisesti näkymän koon mukaan vaan esimerkiksi HTML:n taulukkorakenteeseen sijoitettuna niiden leveys määrää koko solun sarakkeen ja rivin leveyden sekä korkeuden. Tekstisivulla esiintyvien kuvien koko ei ole syytä olla yli 8 cm leveydeltään tai korkeudeltaan. Tarkemman ja kooltaan suuremman kuvan voi tarjota lukijalle pyynnöstä. Verkossa kuvatiedostot on syytä keventää niin pitkälle kuin se kuvan sisällön kärsimättä on mahdollista. Tähän löytyy apuvälineitä, joihin emme itse tutkimuksessamme paneutuneet.

6.3.4 Navigointi

Vieritys saattaa aina tulla kyseeseen, joten siirtyminen ylhäältä alas ja takaisin on syytä olla lukijalle tarjolla aina. Koska jokainen sivu on oma kokonaisuutensa, on siitä käytävä ilmi, mihin asiaan sivu kuuluu ja miten muut osat saavutetaan. Hyvä olisi, jos navigointi vielä pystyisi näyttämään lukijalle vinkin siitä, missä kohtaa kokonaisuutta hän on nyt, missä hän on jo käynyt ja mitä vielä on jäljellä.

Navigointitarve on digitaalisen median herättämä ja navigointi voidaan ratkaista monella tapaa. Mitä yksikertaisempi ja selkeämpi ratkaisu lukijalle tarjotaan, sen parempi. Omaperäiset ja erikoiset ratkaisut vievät huomion pois tarkoituksesta.

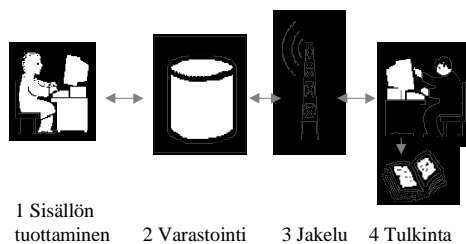
6.3.5 Käyttäjähje

Verkkoversiossa tekstiä tuotetaan kahteen tarkoitukseen. Toinen kertoo itse asian, toinen opastaa käyttämään historiikkia. Opastavan tekstin on osattava palvella lukijaa pulmatilanteissa, toisin sanoen perusohjeiden antamisen lisäksi on ongelmakohtat pyrittävä ennakoimaan. Varsinaisessa verkkotekstissä on muistettava, että julkaisu on uusi jokaiselle lukijalle, joka sen eteensä saa. Opasteksti kertoo, mikä kokonaisuus on käsillä ja miten sitä käytetään. Mitä onnistuneempi käyttöliittymä on, sitä vähemmän sen toiminnoissa tarvitaan opastekstiä.

6.4 Jatkotutkimusongelmia

Miten tekstin sisältöä analysoidaan, lohkotaan ja luokitellaan, jotta lineaarisesta tekstistä voidaan löytää hypertekstiksi sopivat tiilet ja minkälaista metadataa tarvitaan tiilien kuvaukseen, on mielenkiintoinen ongelma, jonka tämä tutkimus toi esiin mutta johon emme verkkohistoriikissa hakenneet ratkaisuja.

Metadatan eli sisältöä kuvaavan datan tarve syntyy erityisesti silloin, kun ajattelemme verkkomedian sivujen dynaamisista luontia ja tiilien hetkellistä kokoamista lukijan tarpeiden mukaan. Staattisten sivujen osalta metadataa ei välttämättä tarvitse tekstielementteihin pysyvästi taltioida, mutta se on toimittajalle ohjenuorana hänen kootessaan tekstiä yhteen ja rakentaessaan siihen hyperpolkuja.

Kuva 24 Painettu media yhtenä käyttöliittymänä digitaaliseen informaatioon

Lopputavoitteena on tilanne, jossa sisältöelementit ovat kertaalleen tuotettu digitaaliseen muotoon ja ne ovat selailtavissa erilaisten käyttöliittymien kautta, joista yksi on paperille painettu. Painoasun ja paperin valintakin voitaisiin tällöin tehdä tarpeen mukaan riippuen siitä annetaanko kirja lahjaksi vai tulostetaan kokonaisuus luettavaksi ilman apuvälineitä.

Lähteet

Lähteet on jaettu painettuihin lähteisiin, joita ovat kirjat, aikakaus- ja sanomalehtiartikkelit sekä opinnäytteet, verkkolähteisiin ja muihin lähteisiin, joita ovat luennot, seminaariesitelmät ja henkilökohtaiset sähköpostiviestit. Lähdeviitteiden edessä on hakasulkeissa lähdeviitteen indeksi. Verkkolähteiden perässä on päivämäärä, jolloin ne on luettu.

Painetut lähteet

[Alasuutari 1993] Alasuutari, Pertti, Laadullinen tutkimus. Tampere 1993.

[Bohman & Hallberg 1988] Bohman, Jan & Hallberg, Åke, Graafinen suunnittelu. Jyväskylä 1988.

[Brusila 1997] Riitta Brusila, Realismista fiktion, Visuaalisuus ja suomalaiset aikakauslehdet, Tampereen yliopisto, Tampere 1997.

[Eloranta 1989] Eloranta, Eeva, Yhtyneet Paperitehtaat Oy:n työntekijöiden sairauskassa 1899-1989. Valkeakoski 1989.

[Eloranta-Jokela 1999, 60] Eloranta-Jokela, Eeva, Apukassasta anottua, sairauskassasta sanottua. Sairauskassa Walkia 1899-1999. Ylöjärvi 1999.

[Floyd & all 1989] C. Floyd, F-M, Reisin Gerhard Smidh: STEP to Software Development with Users teoksessa Lecture Notes in Computer Science edited by Goos, G & Hartmanis J. 387. Ghezzi, C & McDermid, J.A, (Eds.) ESEC '89, 2nd European Software Engineering Conference, University of Warwick, Coventry UK, 1989. Springer-Verlag. Lontoo 1989.

[Grönroos 1998] Grönroos, Reija, Ei tullut mäenlaskijaa vaan ylioppilas ja lehtikuvaaja - Jussi Pohjakallio Suomen Kuvalehden ja ulkomaisten kuvalehtien valokuvaajana 1950-luvun puolivälistä 1960-luvun puoliväliin. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Pro gradu –tutkielma. 1998.

[Heinonen 1998] Heinonen, Ari, Raportteja verkkojournalismista. Journalismin tutkimuksen ja kehitystyön yksikkö. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja C 25 1998. Tampere 1998.

[Heiskanen & Newman 1997] Bridging the gap between information systems reasearch and practice: The reflective practitioner as a reasearcher teoksessa Kumar and DeGross (Eds.) Proc.of the 18th ICIS conference, ACM, New York 1997.

[Helsingin Sanomat 2000, A10-11] Helsingin Sanomat uudistuu 18.1.2000, Helsingin Sanomat, 16.1.2000.

- [Hämynen 1999] Hämynen Tapio, Lukijalle, teoksessa Partanen Jukka & Tuunainen, Pasi (toim.), Kylä kirjaksi – eväitä kylähistorian tekijälle. Pohjois-Karjalan historiallisen yhdistyksen vuosikirja 7. Joensuu 1999.
- [Jaakkola 1985] Jaakkola, Jouko, Tampellan työväen avustuskassatoiminta Tampereella 1860-1985. Tampere 1985.
- [Jokela 1984] Jokela, Markus, Valokuva sanomalehdessä. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Pro gradu-tutkielma 1984.
- [Jokipii 1996] Jokipii, Mauno (toim.) Paikallishistoria. Jyväskylä 1996.
- [Järvinen 1987] Järvinen, Pertti, On dialogue engineering rules and proverbs. Tampere University of computer Science. 1987.
- [Järvinen 1998] Pertti Järvinen, Atk-toiminnan johtaminen, Opinpaja, Tampere 1998.
- [Katajala 1990] Katajala, Kimmo, Historiikinkirjoittajan opas. Jyväskylä 1990.
- [Kentie 1997] Kentie, Peter, Web Graphics Tools and Tecniques. 1997.
- [Kiviranta 1988] Kiviranta, Uolevi, Journalistinen lähdejärjestelmä. Peruserottelua, -määrittelyä ja arviointia. Tiedotusopin pro gradu –tutkielma, Tampere 1988.
- [Koivisto 1994] Koivisto, Johan, Avustuskassoista vakuutus ASSOiksi. Yhdistystoimintaa 1943-1993. Helsinki 1994.
- [Koskimaa 1999] Koskimaa Raine, Digitaaliset tekstit ja kirjallisuus. Teoksessa Järvinen, Aki & Mäyrä, Ilkka (toim.) Johdatus digitaaliseen kulttuuriin. Vastapaino. Taide & viestintä/ Tampereen ammattikorkeakoulu. Tampere 1999.
- [Kuusisto & Pippuri 1998] Kuusisto, Päivi ja Pippuri, Mika, Verkkojulkaisun eväät. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja sarja C 24/1998. Tampere 1998.
- [Kämäräinen 1999] Kämäräinen Anni Kirjoittajan näkökulma teoksessa Koski, Nicklas ja Kämäräinen, Anni, Verkkoreportaasin synty. Tiedotusopin journalistinen pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto 1999.
- [Marcus] Marcus, Aaron, Graphic Design for Electronic Documents and User Interfaces, ACM Press, New York 1992.
- [Metsämäki 1995] Markku Metsämäki, Graafinen käyttöliittymä. Painatuskeskus Oy. Helsinki. 1995.
- [Meyer & Zack 1996] Meyer, Marc H. & Zack, Michael H., The Design and Development of Information Products. Sloan Management Review, Spring 1996.
- [Morris & Hinrichs 1996] Mary E. S. Morris & Randy J. Hinrichs, Web Page Design – A Different Multimedia. USA, 1996.

- [Negroponte 1996] Nicholas Negroponte, Digitaalinen todellisuus. Keuruu 1996.
- [Nykysuomen sivistyssanakirja 1982] Nykysuomen sivistyssanakirja, Porvoo 1982.
- [Partanen & Tuunainen1999] Partanen, Jukka ja Tuunainen, Pasi (toim.) Kylä kirjaksi – eväitä kylähistorian tekijälle. Pohjois-Karjalan Historiallisen yhdistyksen vuosikirja 7. Jyväskylä 1999.
- [Rakentajain kalenteri 1997] Rakentajain kalenteri 1997. 81. vuosikerta. Osa 2 Hakemisto. Rakennusmestarien Keskusliitto, Rakennustietosäätiö. Helsinki 1996
- [Rui 1999] Rui, Timo, Kylähistoria internetissä teoksessa Partanen, Jukka ja Tuunainen, Pasi (toim.), Kylä kirjaksi – eväitä kylähistorian tekijälle. Pohjois-Karjalan historiallisen yhdistyksen vuosikirja 7. Joensuu 1999.
- [Shneiderman 1987] Ben Shneiderman, Designing the User Interface, Addison-Wesley. USA 1987.
- [Sprague 1995] Ralph H. Sprague, Jr: Electronic Document Management: Challenges and Opportunities for Information Systems Managers, MIS Quarterly/March (29-48) 1995.
- [Vuorinen 1997] Jyrki Vuorinen: Taideteos merkinä, Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki 1997.

Verkkolähteet

- [Agricola] Agricola, Suomen historiaverkko. <http://www.utu.fi/agricola> 11.3.2000.
- [Brooks,1998] Brooks Randy, Old Fashioned Writing on the Computer: Resisting the Modular Nature of Writing in the Info-Age.
<http://faculty.millikin.edu/~rbrooks.hum.faculty.mu/hypermodularwriting.html> 4.2.2000
- [Festival News 1997] Festival News 1997 <http://www.uta.fi/festnews/fn97/> 12.12.1999
- [Hinkka 1999] Hinkka, Jorma, Kirjoituskoneen pitkä varjo, Grafia-lehti 11/1999.
<http://www.gr2.fi/g2sivut/sanoja.html> 12.1.2000
- [Hintikka & Mielonen 1998] Hintikka, Kari A. & Mielonen Samu, Web-palveluiden käytettävyys ja tuotanto 1998.
<http://www.uiah.fi/mediastudio/pdf/web-kaytettavyys.pdf> 10.12.1999
- [Internet Domain Survey] Internet Domain Survey, January 2000.
<http://www.isc.org/ds/WWW-200001/report.html> 13.3.2000

[Internet historiantutkimuksessa] Historia-aiheiset sivustot ja historiantutkimuksen lähdeaineistot Internetissä

<http://www.uta.fi/laitokset/historia/sivut/ih99/ih6.html> 11.3.2000.

[Kulta-aika] Suomen kuvataiteen kultakausi

<http://www.freenet.fi/taide/index.html> 13.12.1999

[Kämäräinen 1999, 11] Kämäräinen, Anni, Verkkoreportaasin synty, osa I, Kirjoittavan toimittajan näkökulma. Tiedotusopin journalistinen pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto 1999. <http://www.niclaskoski.com/gradu> 8.12.1999

[Nielsen 1996a] Nielsen, Jacob: Top Ten Mistakes in Web Design

<http://www.useit.com/alertbox/9605.html> 13.3.2000

[Nielsen 1996b] Nielsen, Jacob, Inverted Pyramids in Cyberspace.

<http://www.sun.com/columns/alertbox/9606.html> 21.2.2000

[Nielsen 1997] Nielsen, Jacob, How users read on the Web.

<http://www.useit.com/alertbox/971001.html> 18.11.1999

[Nielsen 1998] Nielsen, Jacob, Ten Usability Heuristics.

http://www.useit.com/papers/heuristic/heuristic_list.html 13.3.2000

[Nielsen 1999] Nielsen, Jacob, Differences between print design and web design.

<http://www.useit.com/alertbox/990124.html> 13.10.1999

[Morkes & Nielsen 1997] Morkes, John & Nielsen, Jacob, Concise, scannable and objective: How to write for the web.

<http://www.useit.com/papers/webwriting/writing.html> 21.2.2000

[Onnela 1999] Onnela, Tapio, Historiantutkimus Internetin ja digitaalisen kumouksen aikakaudella.

<http://www.utu.fi/agricola/tietosanomat/numero5-98/historiantutkimus.html> (muutettu viimeksi 27.12.1999) 11.3.2000.

[Paperialan Imatran Sairauskassa] Paperialan Imatran Sairauskassa

<http://wwnet.fi/users/saikas/tiedotteet.htm> 6.3.2000

[Suomi80] Suomi 80. Itsenäistymisen vuodet 1917-1918. <http://www.uta.fi/suomi80/>

11.3.2000.

[Valkeakosken kaupunginkirjasto] Valkeakosken kaupunginkirjasto

<http://www.vlk.edu.fi/kirjasto/> 11.2.2000.

Muut lähteet

[Gillan,1998] Douglas J. Gillan, The Psychology of Multimedia, ACHCI-seminaari aineisto Tampere kevät 1998.

[Katajala 2000] Katajala, Kimmo, sähköpostiviesti 19.1.2000

[Kämäräinen 1998] Kämäräinen Juha, Hypertekstin laatimisprosessin mallit monilähteisillä natiiveilla hyperdokumenteilla. Informaatiotutkimuksen alaa kuuluvan väitöskirjan tutkimussuunnitelma. Oulun yliopisto, informaatiotutkimuksen laitos.
10.11.1998

[Melakoski 1997] Melakoski, Kaarina, ”Puhujat” journalistisessä tekstissä.
Tietoverkkopalvelujen maisteriohjelman luento 20.1.1997

[Salmi 2000] Salmi, Hannu, Turun yliopiston historian laitos, sähköpostiviesti
16.2.2000

[Viljanen 2000] Viljanen, Raimo, Sairauskassa Walkian hallituksen puheenjohtaja,
puhelinkeskustelu 31.1.2000.

.....

Liitteet

LIITE 1

HISTORIIKKEJA VERKOSSA, maaliskuu 1999.

Tarkastelimme verkkohistoriikkeja lähinnä luodaksemme niistä yleiskäsityksen sekä löytääksemme niistä tietoa ja myös mahdollisia esikuvia. Maaliskuussa 1999 historiikkeja julkaisivat sivuillaan kunnat, yritykset, urheiluseurat, yhtyeet, yksityishenkilöt, Puolustusvoimat, kosmetologi, kirjastot, koulut ja palokunnat. On ehkä syytä erottaa historiikit museonäyttelyistä, jotka taas ovat historian tutkimuksen toisintoa verkossa.

Muutama kunnan- ja kaupunginkirjasto esittelee historiaansa verkossa sanoin ja kuvin (www.lesti.kpnet.fi/kunta/historia.html, www.aanekoski.fi/kirjasto/histo.htm), samoin esimerkiksi Suomen englanninopettajat ry (www.freenet.fi/partneritorni/sukol/history/3.html). Puolustusvoimien 80-vuotishistoriikki on melko laaja ja perusteellinen (www.mil.fi/pv80/historia.html), tamperelaisen ravintola Tiiliholvin historiikki (www.vip.fi/aleksi/tiiliholvi/historia.htm) taas yhdistää yrityksen esittelyyn olennaisen menneisyyden.

Historiikkeja julkaisevat verkossa hyvin erilaiset tahot.

Suomalaisia historiikkeja verkossa on esimerkiksi Matit ja Maijat -kuorolla (www.students.tut.fi/~kerppila/mm/history.html), Ylistaron apteekilla, (<http://personal.fimnet.fi/apteekki/ylistaronapteekki/historiikki.html>), Tampereen Harjun seurakunnalla (www.evl.fi/srk/tampere/harju/historia.htm) ja 75-vuotiaalla Suomen Insinöörikillalla (www.hut.fi/~sik/sik-historiikki.html).

Oman tutkimusongelmamme kannalta kiinnostava on Tampereen kaupunkihistoriikki, joka ilmestyi kirjana 1989 ja verkossa 1996 (www.vip.fi/Mekka/Esi.html) nimellä "Rahvaanomaisen tutkimusmatka Tampereen, maailman ainoan paikan historiaan".

Monien museoiden kotisivuilla on yhteys- ja näyttelytietojen lisäksi verkkonäyttelyitä ja esimerkiksi virtuaali-veturimuseo (www.toijala.fi/VAPAAIKA/veturi/r_alku.htm). Sen yritys perehdyttää kävijä Toijalassa sijaitsevaan museoon on kunnianhimoinen ja yllättävän laaja sisällöltään.

Elämyksellisyys on yksi www-sivustojen valtti historian esittämisessä. Kuvia, tekstiä, keskiaikaista musiikkia ja 3D-panoramoja tarjoaa esimerkiksi Turun koulujen yhteistyönä tehty keskiaikaa käsittelevä opetuskokeilujen verkkosivusto ”WindMills”. (<http://www.tkukoulu.fi/WindMills/etusivu.html>)

LIITE 2

Sairauskassan tärkeät vuodet

Sairauskassa Walkian 100 vuotta tapahtumat a:sta ö:hön lähinnä vuoden 1989 historiikin perusteella

- 1872 Ab Walkiakosken tehtaas aloittivat toimintansa Valkeakoskella
Sairausapukassa perustettiin pari vuotta myöhemmin:
31.12.1898 saakka Tehtaitten työväestön sairausapukassa
- 1897 ensimmäinen asetus työntekijäin apukassoista annettiin
- 1898 Hämeenlinnan Maaherra vahvisti sairaskassan säännöt 13.12.
- 1899 Aktiebolaget Walkiakosken Tehtaitten Sairas- ja Hautausapukassa aloitti toimintansa 1.1.
- 1900?? Sairashuone vuokrattiin tehtaantyömies A. Saviolta, 6 sairaansijaa
- 1906 Kassan lääkäri Eliel Mattson alkoi valitella varsinaisen sairastuvan puutetta
- 1908 Perustettiin sairaanhoitajan virka, valittiin vihtiläinen Lydia Upari
- 1909 Lääkäriksi Hampus Granfelt
- 1909 Sääksmäen kunnanvaltuuston kokouksessa ehdotus sairastuvan rakentamisesta Kemmolaa, sairaskassan puheenjohtaja A.F. Pehrman esitti tuvan rakentamista Valkeakosken puolelle
- 1913 Kassan jäsenten kokous päätti rakentaa sairastuvan kokonaan itselle ilman kunnan tukea, jos tehdas antaa tontin ilmaiseksi
- 1918 Vava ja Georg Candelinin rahasto lasten hyväksi siirtyi lokakuussa 1918 kassan hoitoon ja omaisuudeksi.
- 1920?? tehtaas isännöitsijä lupasi sairaalaa varten tonttimaan ilmaiseksi
- 1923 Valkeakoskesta tuli kauppala
- 1923 Sairaala valmistui Jänismäkeen
- 1924 Sairaalan toiminta alkoi
- 1925 Kulkutautisairaala muodostettiin yleinen sairaala
- 1925 Tehdasyhtiö lakkasi ylläpitämästä lääkäriä, palkkaus siirtyi tehtaalaisten sairaus- ja hautausapukassalle.
- 1926 Tehdas erosi kassasta ja luovutti tulolähteeksi kassan käyttöön elokuvateatterin

- 1928 Marraskuussa Valkeakoski ja Sääksmäki tekivät uuden terveydenhuoltolain edellyttämän sopimuksen yhteisestä kunnanlääkäristä.
- 1929 Lääketieteen lisensiaatti Heikki Saarento kunnan ja tehtaan/sairaskassanlääkäriksi, tähän asti toimi lääketieteen lisensiaatti John Ossian Blomstedt.
- 1929 Diathermia-kone kassan jäsenten käytettävissä, -40-luvulla hoito oli maksutonta
- 1933 Paperituote liittyi sairaskassaan
- 1934 Kassa myi elokuvakoneen
- 1942 avustuskassalaki
- 1943 avustuskassojen Yhdistys perustettiin
- 1945 Valke Oy:n ja Jylhävaara Oy:n sairaskassa mukaan
- 1947 Sairaalaan röntgenkone
- 1952 Kassa lopetti sairaalan ylläpidon, Valkeakosken sairaala aloitti toimintansa, sairaalarakennus myytiin Yhtyneille. Kassalla sairaalassa 5 vuodepaikkaa.
- 1953 Kassa luopui osuudestaan Vken sairaalassa
- 1954 Kassan oma poliklinikka aloitti Paperituotteella maaliskuussa
- 1955 Yhtyneitten eläkeläisille alettiin myöntää sairaus- ja hautausapua ->>>>
- 1961 Jäsenten hammashoitokuluja alettiin korvata ->>>>
- 1963 toimisto- ja vastaanottotilat muuttivat kassan omaan osakehuoneistoon Lempääläntielle
- 1964 avustuskassoille ohjeeksi sairaskassalain mukaiset mallisäännöt
- 1967 Yhtyneet Paperitehtaat Oy:n ja Sairaskassan vakinaiseksi lääkäriksi lääketieteen lisensiaatti Kalervo Mäkinen.
- 1973 Kassa luopui lääkärin vastaanoton ylläpidosta (siirtyi YPOYlle), vuokrasi vapautuneet tilat kaupungin terveyskeskuksen käyttöön
- 1975 Silmälasien linssit tulivat korvattavaksi
- 1977 toimistotilat siirtyivät Virastotaloon Apiankadulle
- 1972 kansanterveyslaki
- 1982 SOVE-uudistus
- 1995 vakuutuskassalaki

LIITE 3

Lapiointiohje

Ohjeita sivujen päivitystä varten ja muutosehdotuksia nimeämiseen.

Hakemistossa luku1 on tiedosto nimeltä modpohja.html.

1 Avaa se Netscape® Communicator selaimella ja talleta uudella nimellä sen luvun hakemistoon

- *tallennetaan sivut otsikosta luhennetyillä nimillä. Välilyönnit ja ääkköset voi unohtaa ja muistaa että isot ja pienet kirjaimet tulkitaan eri merkeiksi joillain alustoilla*

.

2 Siirry edit page moodiin ja siinä ihan päivitä ensinnä sivun metatiedot.

- Vie hiiren osoitin esimerkiksi ihan sivun alkuun ennen tai jälkeen alkutagin (oleellista on ettet ole taulukko rakenteen sisällä, jolloin päivität taulukon tietoja tällä samalla toiminnalla)
- Näpäytä hiiren oikeanpuolista painiketta ja avautuu ikkuna, josta valitset page properties
- General : title kuvaus sivusta ja haluamasi hakusanat, värejä ja muita ei ole syytä muuttaa.

3 Navigointipalkin päivitys

Ideahan on se, että käsiteltävän luvun numero on ilman kehyksiä ja vaaleampi numero samoin kuin käsiteltävän alaluvun kirjain. Nämä kuvat on nimetty

Esimerkiksi: 1va.gif ja aa.gif ja solid border= 0

Vastaavasti muut palkissa ovat 2v.gif , b.gif ja solid border=1 (oletuksen Netscape Communcator käyttää linkitetyille kuville solid border=2)

- kopioi otsikkoteksti viedäksesi sen alt-tekstiksi
- insert / image / valitse kuva wkuvat hakemistosta.
- Päivitä alttext ja solid border ja linkki oikeiksi ja paina ok

Kuvan kopiointi siirtää myös alt-tekstin sekä linkin mukanaan tämän jälkeen.

4 Tekstin päivitys

Kopioi teksti word dokumentista ja siirrä se sille varattuun taulukkoon. Itse ainakin tein niin, että siirsin koko luvun näin ja editoin sitä sitten erottamalla kappaleet yhdellä rivillä ja poistamalla sisennykset.

5 Kuvien päivitys

Kuvia siirretään määrityksellä: 5 pixeliä kuvan kummallekin sivulle ja kuva originaali koossa. Teksti kiertää kuvaa oikealla puolen. Editointitilassa tämä ei näy vaan teksti jatkaa kuvan jälkeen.

6 Indeksisivulle linkitys

Päivitetty sivu linkitetään indeksisivulle 3:een paikkaan. Yläpalkkiin, joka kuva voidaan tämän jälkeen kopioida otsikon eteen ja sitten vielä otsikkoon tulee lisätä linkki insert/link-toiminnolla

LIITE 4

Lapsien huoleton, turvallinen ja tasa-arvoinen 50-**luku****Mannerheimintie 73 B 37 ja 33 lasten silmin 50-luvulla Eevan ja Tuulan yhteiset lapsuudenmuistot**

Talo oli täynnä lapsia. Eevan äidin kertomuksen mukaan Tuula kulki soittelemassa ovikelloja ja kyselemässä 'onko teillä lapsia' ja sitten pesiytyi heille Eevan kanssa leikkimään. Kovasti me myös riideltiin. Milloin mistäkin syystä. Kai jostain paperinukeista. Ja vannottiin ettei enää koskaan leikitä yhdessä. Paitsi että leikittiin taas heti.

Eeva muistaa, että kerrankin Tuula syötti sellaista juttua, että heillä on muka lääkekaapissa kissa, mutta sitä kaapinovea ei äiti anna avata. 'Minä epäilin ja sinä väitit'.

Lastenvaatemuotia ei tunnettu, meillä oli vain pienennettyjä painoksia aikuisten vaatteista ja kankaat kestivät kovaakin kohellusta ja elleivät aina kestäneet, ne paikattiin ja sukat parsittiin.

Vapaus ja vastuu

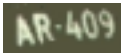
Kotona olevien äitien tai apulaisten ei ollut tapana valvoa lasten leikkiä hiekkalatikon reunalla. No vapaus oli tietenkin ihanaa. Kerran se taisi mennä liian pitkälle, kun käveltiin ainakin Kuusitielle, mistä Eevan isä sitten meidät löysi illalla. Silloin sain elämäni ainoan kerran vitsaa. Vitsa kummitteli kylpyhuoneessa varoituksena vielä pitkään, kunnes isä kerran otti puheeksi, että jos me tekisimme sopimuksen, minä lupaisin ettei enää karata niin pitkälle, ja hän heittäisi vitsan menemään, koska sitä ei enää tarvita. Aika hyvää lapsipsykologiaa mielestäni, muistelee Eeva.

Leikit ja leikkitantereet

Valmiita kiipeilytelineitä ei ollut, lasten mielikuvitus voi vapaasti valita puut, tikkaat tai porraskaiteet tähän puuhaan, ainakin kun talkkarin silmä vältti. Talon isot pojat olivat kauhean rohkeita. Siellä oli Vuormaan pojat ja ehkä Kyösti toisesta rapusta. Pojat kiipesivät ulkoseinän tikkaita. Se oli voittaja joka uskalsi korkeimmalta kivuta siivousparvekkeelle. Jotkut taisivat mennä katolle asti!! Ajatuskin tästä pyörryttää nyt, silloin sita vain katseltiin.

Eräänä päivänä kun meidän perhe saapui autolla kotipihalle vastaan käveli Tuula, joka oli leikannut toisen lettinsä. Se oli vähän epätasaisen näköinen, muistan sen elävästi. Olikohan niin, että olisin halunnut leikkauttaa tukkani ja kun en saanut lupaa, niin tein sen itse muistelee Tuula.

Autot olivat tosi harvinaisia. Teillä ja meillä oli talon ekat autot tai ainoat meille tärkeät ainakin. Muistan jopa teidän folkkarin rekkarin AR 409. Sitten tuli meille sen koppifordin jälkeen BB 472, joku Hillman merkinen, vihreä. Rekisterinumerot jäi mieleen kun yksi harrastus oli istua kadulla ja merkata niitä rekkareita pieniin ruutuvihkoihin. Ei pitänyt pahempaa kiirettä, kun autoja oli niin vähän.

Sitten meillä oli tapana puhua "kielillä". Puhuttiin jotain siansaksaa ja mietittiin, että kyllä kaikki ohikulkijat ihmettelevät mistä kaukaa ulkomailta me oikein olemme.

Lääkärinkadun kulmassa oli se lehtikoju, jossa myi vammaisen mies, kääpiö. Liikanimeltään nyhni nuhni nahnia. Se oli tapa, jolla hän Valionbaarissa tilasi "yksi kuppi kahvia". Hän sai lasten pilkkaamisesta tarpeekseen. Ei se ollut vain meidän vikamme vaan siihen liittyi koko ympäristön lapset. Pilkkaajat piti ottaa kiinni. Jotkut isot pojat ajoivat kaikkia takaa, ja minut saatiin napattua syntipukiksi. Se oli kauheata, kun minut raahattiin väkisin tämän lehtimyynin luokse. Menin sitten itkien kotiin, ja isä kävi juttelemassa miehen kanssa, varmaan idea oli että minä olin syytön ja kai olinkin enimmäkseen, en olisi uskaltanut olla kärkijoukossa, olin niin mamero, muistaa Eeva.

Tuula taas muistaa, kun vanhempansa aina kertoivat hänen suorapuheista keskusteluaan Pyökärin sedän kanssa. Setä kun kysyi Tuulan nimeä ja vastauksen kuultuaan sanoi 'sepä kaunis nimi' johon Tuula 'mikä sun nimesi sitten on?' Professori Pyökäri vastasi nimensä Tauno ja Tuula totesi 'se on kyllä ruma nimi'.

Kerran meidän piti hankkia ylimääräistä rahaa. Silloin keräsimme jotain leluja ja satukirjoja, ja kuljimme ovelta ovelle niitä kaupustelemassa. Tuula

muistaa Suomelan Jukan äidin ostaneen sen ihanan Bambikirjan, kauppa joka kadutti jälkeensä. Ehkä tämä liittyy siihen juttuun, kun Hirvosen setä oli kuollut ja piti ostaa leskelle kukkia. Kukkakauppa oli lääkärinkadun kulmassa ja nimeltään Flora. Eeva muistaa kukan olleen punaisen atsalean ja Tuula taas punaisen syklaamin.

Kervisellä oltiin aina telkkaria katsomassa vaikka ei edes Suomessa ollut omaa ohjelmaa. Miten ne kesti meitä siellä istumassa? Kuva oli rakeinen ja mustavalkoinen ja Eestin kielestäkään ei paljon kostunut, mutta aina kun lupa saatiin istuttiin siellä joukolla olohuoneen lattialla ihailemassa lähetyksiä ja joskus saatiin mutustella marenkia, jota Kervisen tati kiinanpalatsikoirilleen paistoi. Aika varma tapa saada lupa, oli käydä ulkoiluttamassa koiria.

Tupaten täysi koulu

Talossa oli hirveä määrä lapsia ja koulua käytiin aamu- ja iltavuorossa upouudessa Meilahden kansakoulussa. Välillä koulua leikittiin myös rapussa, opettajina tietenkin Eeva ja Tuula ja oppilaina ketä nyt satuimme saamaan kanssamme leikkimään. Paukkusen Kari ja Suomelan Jukka ainakin joskus suostuivat olemaan oppilaina.

Siis kaikkiin ei edes tutustunut, tai muuten vaan ei kehdannut puhua. Pojat erityisesti jäivät minulle vieraksi, kun taisin olla vähän ujo. Tyttöjen kanssa oli kivempaa, muistelee Eeva. Pienikin ikäero tuntui silloin suurelta, oltiin yhtävanhoja viisi päivää vuodessa. Täsmälleen minun ikäiseni oli kai Varheenmaan Päivi. Tuula tietenkin oli pieni kakara ja Rantaluodon Ulla oli jo niin kamalan iso. Puhumattakaan meidän Maijasta, Rantaluodon Annelista ja Kännön Marketasta.

Jännittävä metsä

Metsässä oli runsaasti asukkaita itsekyhätyissä majoissaan Isoplutilla, kosteikossa ihan melkein talon takana, joka on ilmeisesti kauan sitten kuivattu ja siistitty. Aikuisten puheiden mukaan piti näitä asukkeja varoa ja ehkä juuri siksi olivat jännittäviä vaklattavia. Isopluti keräsi niitä epämääräisiä miehiä. Mitä lie pultsareita ja namusetiä. Kikkeliukoiksihan me heitä kutsuttiin - ja ihan aiheesta. Ei niitä pelätty yhtään. Taisivat näytellä vähän liian nuorille tytöille.

Isopluti ja Peikonhammas olivat valtavan jännittäviä leikkipaikkoja. Etenkin Peikonhammas, mahtava kallio puolessa välissä ratsastustadionille ja se oli niin kaukana. Mikähän se leikki oli. Kai se oli meidän koti.

Kauempana metsässä melkein siellä missä oli mustalaisten asuttama puutalo, oli Pikkupluti, jossa talvisin käytiin luistelemassa. Aluksi mulla oli vaan nurmarit, sellaiset monoihin ruuvattavat jalakset ja Eevalla heti kaunikset. Sain minäkin sitten sellaiset ennen kouluun menoa, muistelee Tuula.

Tippa ja Rengas

Eeva muistaa, että kesällä käytiin aina uimastadionilla. Siellä viihdyttiin koko päivä eväiden kanssa. Muistatko ne kauheat saunatadit, Tippa ja Rengas. Molemmat yhta ilkeitä, vain korvikset eroittivat heidät. Sitten oltiin sinisinä kylmästä ja seistiin suihkun alla lämpenemässä. Oliko niin ettemme saaneet mennä saunaan lämmittelemään vai eikö siellä silloin edes ollut saunaa.

Minut karrättiin aina kesäksi mummolaan ja olin kateellinen niille lapsille, jotka olivat koko kesänsä saaneet viettää uimastadionilla. Heidän vaaleat

hiuksensa nimittäin olivat kloorin ansiosta muuttuneet kesän aikana vihreiksi, muistelee Tuula.

Kerjääminen ja kaupustelu kielletty

Rapuissa kuljeksi kerjäläisiä ja kaupustelijoita ovikelloja soittelemassa ja meitä lapsia kiellettiin avaamasta heille ovea, jos yksin olimme kotona. Kylttejä 'kerjääminen ja kaupustelu kielletty' näkee vieläkin ja ovat peräsin tuolta ajalta, jolloin niin paljon ihmisiä muutti Helsinkiin.

Meidän sumneri on taulussa vasemmassa alalaidassa ja sitä soiteltiin ahkerasti vaikkei sitten ketään meille tullutkaan, muistaa Tuula Joskus se tuntui vähän pelottavalta.

Melkein kaikilla oli postiluukkuun kiinnitetty rätti oven sisäpuolelle. Sen tehtävä oli estää postilijonin tirkistelyä asuntoon. Jouluisin postin- ja lehdenjakajille oli aina ovissa pikku paketit kiitokseksi vuoden työstä. Ikävä että tämä kaunis tapa tuntuu unohtuneen.

Syyskuussa 1999

Eeva Sälejärvi-Teder, California

Tuula Koskenvaara-Loikkanen, Haaga

ps. eipä olisi voinut kuvitella 50-luvulla, aikana ennen Sputnikkiäkin, että kokoamme tämän jutun yhdessä ollen kaiken aikaa kahdessa eri maanosassa.

Kuvaluettelo

	Sivu
Kuva 1 : Informaatiotuotteiden arkkitehtuuri [Meyer & Zack 1996, 47].	6
Kuva 2 : Informaatiotuotteen elinkaari	7
Kuva 3 : Paperijulkaisun rakenne, elementit ja niiden suhteet	10
Kuva 4 : Julkaisualustojen yhtäläiset ja erilaiset elementit	12
Kuva 5 : Sivun rakentuu yhdestä tai useammasta tiedostosta	15
Kuva 6 : Rakentajain kalenterin tietosisältökuvaus	16
Kuva 7: Näkymä saattaa kattaa vain osan haetusta sivusta	39
Kuva 8 : Painetun historiikin kansi	44
Kuva 9: Yksikertainen verkkosivun taittoruudukko	45
Kuva 10: Ensimmäinen sivuntaitto ratkaisu	46
Kuva 11: Kehitystyön aikainen tallennusrakenne	47
Kuva 12 : Sivuston tunniste	51
Kuva 13: Navigoinnissa käytettävät indeksit	52
Kuva 14: Palaa edelliselle sivulle, siirry seuraavalle sivulle, palaa sivun alkuun, siirry sivun loppuun	53
Kuva 15: Verkossa ja kirjassa julkaistujen kuvien muotoerot	68
Kuva 16: Uusi etusivu	70
Kuva 17: Uusi käyttöliittymä yhdistettiin vanhan rinnalle uudella etusivulla	71
Kuva 18: Tirkistelytasot ja reiät verkkokirjaan	74
Kuva 19: Sääntökirjojen kansia eri vuosilta	76
Kuva 20: Ensimmäinen ajatus käyttöliittymäksi	78
Kuva 21: Värikartta toisena vaihtoehtona	79
Kuva 22: Käyttöliittymän lopullinen muoto	81
Kuva 23: Sisältöelementit	89
Kuva 24: Painettu media yhtenä käyttöliittymänä digitaaliseen informaatioon	98